

MİMAR SİNAN

4. «Nur-u Ziya» Sokağı ..... Ziya UMUR
17. Ruhun Varlığı ve Sonsuzluğu
Üzerine II (İkinci Kısım) ..... N. Cevad AKKERMAN
29. Tefekkür Hücrelerinden Tefekkür
Evrenine ..... Faruk ERENGÜL
37. Evrende Uzay Boyutları
ve İnsan ..... Ahmet AKKAN
48. Masonik Düşünce Açısından
Güzelin ve Güzelliğin Önemi ..... Cevad Memduh ALTAR
57. Masonlukta Müzik ..... Ergun ÖNEN
66. Konfüçyus'e Göre Akl-ü Hikmet ..... Reşat ATABEK
79. Masonik Ritüel Üzerine
Düşünceler ..... New Age'den Derleyen: Raşid TEMEL
82. Masonluk ve Filateli ..... Tark GÜNER
85. Olayların İçinden ..... Sahir ERMAN
87. Localardan Haberler ..... Mimar Sinan
100. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar Sinan

MİMAR SİNAN

**Gevşemeyin, endişe etmeyin. İncancınız
sağlamsa, mutlaka başarılırsınız.**

Şânı Yüce Kur'an, S. III. 139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTCU
YENİLİK BASIMEVİ — TIPO — OFSET
Tel : 143 55 72 * İSTANBUL — 1984

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihi, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz sahibi : Şekûr OKTEN

Yazı İşlerini fiilen idare eden : T. Zihni TARHAN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR. PARA İLE SATILMAZ.

Nuruziya Sokağı 25, Beyoğlu, Tel : 149 24 51

4. «Nur-u Ziya» Sokağı ..... Ziya UMUR
17. Ruhun Varlığı ve Sonsuzluğu
Üzerine II (ikinci Kısım) ..... N. Cevad AKKERMAN
29. Tefekkür Hücrelerinden Tefekkür
Evrenine ..... Faruk ERENGÜL
37. Evrende Uzay Boyutları
ve İnsan ..... Ahmet AKKAN
48. Masonik Düşünce Açısından
Güzelin ve Güzelliğin Önemi ..... Cevad Memduh ALTAR
57. Masonlukta Müzik ..... Ergun ÖNEN
66. Konfüçyus'e Göre Akl-ü Hikmet ..... Reşat ATABEK
79. Masonik Ritüel Üzerine
Düşünceler ..... New Age'den Derleyen: Raşid TEMEL
82. Masonluk ve Filateli ..... Tank GÜNER
85. Olayların İçinden ..... Sahlr ERMAN
87. Localardan Haberler ..... Mimar Sinan
100. Aramızdan Ayrılanlar ..... Mimar Sinan

Nur-u Ziya Sokağı

Ziya UMUR

Biz, bu sokağa 5 Nisan 1929'da taşındık.

25 numaralı binayı satın aldığımız vakit önünden geçen yolun adı : POLONYA (veya LEH) Sokağı idi. O zaman İstanbul Vali ve Belediye Reisi olan Muhittin Üstündağ birader, Belediye Meclisinde bu ismi değiştirerek «Nur-u Ziya» sokağı demiş, cemiyetimizi ve lokalimizi şereflendirmişti. Bir ara, kendimizi gizlemek ister gibi, «Nuri Ziya» sokağı dendi; aslı, Nur ve Ziya mânâsına, Nur-u Ziya'dır.

Neden POLONYA (veya LEH) sokağı?

Duyduğuma göre, şimdiki Anadolu Lisesi (High School)'nin yerinde, XIX uncu asrın ilk yarısında, bir ara, Polonya Sefarethanesi bulunmuş (İbrahim Hoyi K.) Fakat İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul bahsinde, Semavi Eyice, «Polonya'nın muayyen bir elçiliği olmadığı, yalnız bir müddet için, bir konağın elçilik olarak kullanıldığı söylenir ise de, hakikatte, resmen bir Lehistan Elçiliği olmadığını» ileri sürer. Şu ihtimal de vârid olabilir; Polonya'nın son taksiminden sonra, Osmanlı Devleti bir kısım Polonya muhacirini İstanbul'a kabul etmişti; köylü olanlar, bildiğimiz Polonez Köyü'nü kurup oraya yerleşmişler, şehirli olup topluca İs-

tanbul'a gelenler ise, Sefarethanelerine yakın bir sokağa yerleştiklerinden, adı Polonya veya Leh sokağı olmuştı. Belki, diyorum, çünkü 1880'den itibaren, sokakta, Polonyalı bir kimsenin oturduğuna dair kayıt yoktur. Halbuki, o tarihten itibaren, bu sokakta kimlerin oturduğu az çok malumdur.

Kemalettin Apak'ın «Ana çizgileriyle Türkiye'de Masonluk Tarihi» isimli kitabından öğrendiğimize göre, Nur-u Ziya sokağına yerleşmezden önce Büyük Locamız :

Kuruluş için ilk toplantısını : 13 Temmuz 1909'da, Galata'da Noradonkyan hanında, David J. Kohen biraderin yazıhanesinde yaptı.

İkinci toplantı, 1 Ağustos 1909'da, Beyoğlu Hacopulo çarşısında, ecnebi Mason Localarının çalıştığı lokalde yapıldı.

Bir hafta kadar sonra, 19 Ağustos 1909'da Maşrik-ı Âzam-ı Osmanî'nin ilk resmi toplantısı, Beyoğlunda Kuloğlu sokağında kiralanan yeni ve ilk lokalinde (Galatasaraydan Taksime giderken, sağa sapan sokaklardan biri) yapıldı.

15 Sene kadar burada çalıştıktan sonra yeni lokal : Telgraf sokağı 15 numarada idi. 6 Şubat 1925'te, Beyoğlunda Telgraf sokağı 15'te yeni lokal ve mabedin açılış merasiminin yapılacağını ilân eden, Türkçe ve Fransızca basılmış davetiyeler var.

Her halde bu sokaktaki Mahfel, evsafa pek uygun değildi, veyahut, yabancı yerlerde kira ile oturmaktan kurtulmak istenmişti ki, kısa bir zaman sonra yeni bir lokal tedariki için teşebbüse geçildiğini görüyoruz.

5 Mayıs 1927 tarihli Heyet-i Umumiye toplantısında alınan kararlar, bir risâle halinde neşredilip kardeşlere dağıtılmıştı. Orada okuduğumuza göre, Taksim Sıraselviler, Amerikan hastahanesi karşısında kâin, banker Vlaskari'ye ait bina, 60.000 liraya satın alınacaktı. Bu paranın, 20.000 lirası üç balo hasılatından; 20.000 lirası, biraderlere verilecek tahvillerden; kalan 20.000 lirası ise, bankalardan istikraz edilerek temin olunacaktı (Madde 7).

Resmî ismi, o sırada, «Tekâmül-ü Fikri» olan Büyük Locamıza bağlı Localardaki bütün biraderlerin, teferruatlı künyeleri istenmişti. Maksat, çıkarılacak tahvilleri dağıtmak, kardeşlerden yar-

dım almak, ve işi sür'atle bitirmektir. Her Mahfelin bu hususta, azamî gayret sarfetmesi rica olunuyordu.

Bu teferruat, aslında, Nur-u Ziya sokağını ilgilendirmemektedir; fakat, 15 Şubat 1928 tarihli, yani 8-10 ay sonrasına ait bir yazı, 20 Ocak 1928'de alınmış yeni bir kararı kardeşlere bildirmektedir ; Bu yazının ifadesine göre, 5 Mayıs 1927'de alınması kararlaştırılan binanın mübayaası hususunda mâniler çıkmış, onun yerine, başka her hangi bir binanın alınması uygun olduğuna karar verilmiştir; bu binanın fiyatı da, aynı şekilde tedariki düşünülen 60.000 lirayı geçmeyecektir. Aynı tarihli bir tâminle, alınacak yeni binanın araştırılması için, kardeşlere de müracaat olunmaktadır.

İşte bu suretle satın alınan bina, şimdi içinde bulunduğumuz Polonya veya Nur-u Ziya sokağındaki 312 metre karelik, 25 numaralı lokalimizdir.

Bir çok yazışmalar meyanında, 19 Aralık 1928 tarihli mektupta, lokalin alınmış olduğu, biraderlerin, paralarını muntazaman ve hevesle ödedikleri belirtilmekte, fakat, eksikliklerin tamamlanması ve mefruşat için gerekli para, biraderlerden istenmektedir. 6 Nisan 1929 tarihli tâminden bir gün önce lokalin resm-i küşad merasiminin yapıldığını öğreniyoruz.

13 Ocak 1930 tarihli mektupta, Localardan peyder pey alınan paraların bir miktar tenzil edildiğinden, çünkü artık fazla paraya ihtiyaç kalmadığından söz edilmektedir.

Bu sokağın 25 numarasında 1935 senesine kadar oturduk. O senenin haziranından itibaren cereyan eden hadiseler malûmunuzdur : Mesainin tâtili ve 1948 civarında yeniden faaliyete geçen kadar devam eden uzun bir uyku...

Bu kapanma ile ilgili bir hâtırayı, İbrahim Hoyi kardeşimizden nakledelim: 1935'te Beyoğlu Nahiye Müdürlüğü, Daniş Yurdakul, Ziya-yı Şarkta bir kardeşimizdi. «Lokalin kapısını mühürle», emrini aldığı zaman, biraderlere haber göndermişti : «Ben o kapıya kendi elimle kilit vuramam. Tedbirlerinizi alın ve anahtar bana getirin». Bu sayede, kasada mevcut 12.000 lira Himaye-i Etfale (Türk Masonlarının kurduğu, Çocukları koruma Derneği) teberû edilmiş, evrak ise mutemet kardeş emanet edilerek, anahtar Nahiye müdürlüğü kardeşimize teslim edilmişti.

Daniş Yurdakul kardeşimizin hatırasına, sevgilerimizi teyid edelim.

Yeniden faaliyete geçerken, bu güzel binamıza doğrudan doğruya dönemedik. Halk Fırkası, İzmir ve Ankara'daki lokallerle beraber, İstanbul'dakini de, Halkevlerinin çeşitli faaliyetlerine tahsis etmişti.

1948'den sonra, ilk çalışmalarımız, Ekim 1948'den itibaren, Taksim, Sıraselviler 66 numaralı Aylâ apartmanının 3 üncü katında, bir kiracının zor şartları altında başladı.

Ve derhal yeni bir lokal tedariki için faaliyete geçildi.

Meşrutiyet caddesi 111'numaradaki bina 117.000 liraya satın alındı. Küçük, fakat güzel bir yerdi. Tanzimi ve tefrişi oldukça uzun sürdü: 1956 senesinin Ekimde, orada çalışmakta idik.

Bir taraftan da, Nur-u Ziya sokağındaki lokalimizin istirdadı için gayret sarfediliyordu. Bu gayretler hakkında, Sahir Erman kardeşimizin 1977'de Mimar Sinan dergisinde yayınladığı yazıda etraflı bilgi var (Sayı 24).

Anlaşıldığına göre bina, 1935 yılında, Masonluğumuz faaliyetini tâtıl ettiği zaman, İçişleri Bakanlığının emriyle, «Halkevleri için kullanılmak üzere Fırka reisine, cemiyetin merkez binasının eşyası ile birlikte, teslim» edilmişti. Bu tahsis, o zamanın zihniyetine göre, normaldir : Türkiyenin her türlü sosyal faaliyetlerini, Halk Fırkası, Halkevleri vasıtası ile yürütecekti. Türkocaklarının muazzam teşkilâtı bile, bütün binaları ve varlığı ile birlikte, Halkevlerine devredilmişti.

İçişlerinin bu tasarrufunu, derneğin dört üyesi imzalamış ve bina Halkevi olarak kullanılmıştır. Fakat, Beyoğu kadastro Komisyonu, 31 Ocak 1941'de aldığı bir kararla «her ne kadar Cumhuriyet Halk Fırkasının işgali altında ise de, Fırka adına mesbuk olmadığı için, kanuna göre Maliye Hazinesi adına tedavülü uygun görül-müş» idi. Masonluğumuz yeniden faaliyete geçince, kardeşlerimiz binanın istirdadını istediler. Fakat Mahkeme, Türk Yükseltme Cemiyetinin (Büyük Locanın o zamanki resmî adı bu idi) 1935 yılında feshedilmiş olduğu, hal-i acze düşmüş bulunduğu, sonradan faaliyete geçen cemiyetin yeni bir cemiyet olduğu, münfesh cemiyetin haklarına halef olmayacağı mütalâası ile davayı reddetmişti.

İzmir'deki lokalimiz için, Mahkemenin verdiği karar da aynen böyle idi.

Fakat Ankara lokali için, Belediye namına yapılan tescilin iptaline ve binanın «Türk Yükseltme Cemiyeti» adına kayıt ve tesciline imkân verilmişti.

İstanbul (ve İzmir) binaları için yapılan temyizde «faaliyetin tait edilmesi, hükmi şahsiyetin sona erdiği mânâsına gelmez, Halkevlerinin bu binaları işgal etmesi, Cemiyetin kendi kendini feshettiği mânâsını taşıyamaz (çünkü Cemiyet, bir Heyet-i Umumiye kararı ile kendi kendini feshetmiş değildi; bazı biraderlerin imza atması, İdare Heyeti namına bile olsa, geçerli olamazdı) aslında Cemiyet, idari baskılarla, faaliyetini tait etmişti. Şimdi yeniden faaliyete geçen bu Cemiyet, eskisinin devamından başka bir şey değildir; binaenaleyh binalar kendisine iade edilmelidir.

Temyizin 1 inci Hukuk Dairesi, 11 Mayıs 1953 tarihinde verdiği kararla evvelki, Asliye Mahkemesinin kararını bozmuş, yeniden faaliyete geçen Cemiyetin mallarını geri almak üzere talepte bulunabileceğini karar altına almıştı.

Ustaca yürütülmüş bir davadır; o zamanki hukukçu kardeşlerimize minnet borcumuz vardır.

Binanın tarafımızdan kullanılması 1959-1960 senesinde mümkün oldu, çünkü hor kullanılmıştı ve taimire muhtaçtı. Birader sayımız azdı; Meşrutiyet Caddesi 111 numaranın alınması ve tefrişi için hayli para sarfedilmişti; iyi kötü bir yerimiz de var, demekti. İşler yavaş yürüdü. Paranın nasıl fedakârlıklarla toplandığına dair, kardeşlerimizden birisinin, evrak arasında bulduğum hususi notunu, isim zikretmeden buraya naklediyorum. Para yardımına müteallik mektubu alan bu kardeşimiz, mektubun altına, el yazısı ile şunu yazmış ; «Evdaki KASA Zarfından 500 lira... vasıtası ile gönderdim. 1959 Ekiminde oraya iade edilecek». Demek ki, dünyanın olur olmaz ihtimâlleri için, evinde sakladığı parayı oraya vermişti. Masonik yaşı ellinin üstünde olan bu sessiz, kendi aleminde yaşayan kardeşimi düşündürken, kimlerin hakiki mânâda kahraman olduğunu çok iyi anlıyorum.

25 Numara için yapılan iş, alelade bir tamirden ibaret değildi. Burada eskiden, yalnız, aşağıdaki büyük yemek salonu ve onun

üstünde, şimdiki B mâbedi vardı. A ve C mâbetleri, bu restorasyon sırasında yapıldı. Müsavat Locasının kurucularından ve Masonluğa büyük hizmeti geçmiş Galip Hamdi TEKYELİ kardeşimiz, o sıralarda İstanbul Büyük Locası Büyük Üstadı idi; bu işe çok emek sarfetti. Büyük salonun üstüne düşen A mâbedi, kanunî imkânlar zorlanarak yapılmıştı. Sonuncu D mâbedimiz, Suha Umur kardeşimizin büyük gayreti ile, yeni yapıldı.

1960 senesinde, şimdi de çalışan 49 47 53 (149 47 53) numaralı telefon alındı.

Meşrutiyet caddesi 111 numaralı lokali muhafaza ettik. Nur-u Ziya sokağı Büyük Loca'ya Meşrutiyet caddesi «Derecat-ı Âliye» denen Süprem Konsey'e tahsis edildi. 1965-1967 sıralarındaki bölünme sonunda, 111 numara, diğer taraftaki üyelere kaldı.

Beyoğlu caddesine doğru, bitişiğimizde 23 numaralı bir arsa var. Bir Ermeni vakfıdır, boş durmaktadır. Üstündeki bina yanmış. Münasip zamanı geldiğinde Evrenin Ulu Mimarının bu arsayı bize nasip edeceğini ümid ediyorum. Böyle bir imkân gerçekleşirse şimdiki binalarımızı çok daha rasyonel bir şekilde kullanabileceğiz ve büyük ölçüde ferahlığa kavuşacağız.

Onun üstündeki 21 numaralı binayı, 1967 Haziranında aldık. 243,5 metre kare genişliğinde, güzel bir konak yavrusudur. Hayrullah Örs Büyük Üstadın teşebbüs ve gayretiyle alındı P. S. Büyük Üstad Odası, Büyük Sekreterlik ve Büyük Görevliler Kurulunun toplantı salonu oradadır.

Onun üst tarafındaki 19 numarayı 1975 senesinin Martında aldık. 102, 5 metre karedir. Alındığı zaman arsanın yerinde, yıkık dökük, içinde dolaşılması tehlikeli, mail-i inhidam bir ev vardı. Bildiğiniz gibi, tamamen yıkılarak yerine yeni bir ev yapıldı. Gösterişi az, fakat faydası büyük olan bu evimizin yapılmasında, bir çok kardeşimizin gayretlerini unutmuyoruz. Büyük Sekreterlik ve Mimar Sinan Dergisinin büroları orada çalışmaktadır. Envar çalışma odaları da oradadır.

Sokağımızdaki bu binalar, bizden evvel, çeşitli şekillerde, daha ziyade ikametgah olarak kullanılmışlardı.

İçinde bulunduğumuz 25 numara, cidden güzel bir binadır. XIX asırda İtalyanlar resmi bina olarak kullanmışlar : Evvelâ «Krali Erkek Mektebi»ni, sonra «İtalyan Konsolosluğu»nu barındır-

miş. Birinci cihan harbi sonlarına kadar, İtalya'nın İstanbulda ehemmiyetli bir yeri yoktu. Harpten sonra, evvelce Avusturya-Macaristan Sefarethanesi olan şimdiki binayı, yani Palazzo Venezia'yı ve yanındaki Mektebi almışlar, ayrıca, Maçka'daki büyük Sefarethanenin inşasına başlamışlardı; Telgraf sokağında da bir yerleri vardı.

Aradaki 23 numaralı boş arsa, Rus Konsolosluğunda memur bir kimsenin ikametgâhı imiş. Dalleggio ismindeki bu memur, en az on beş sene orada oturmuş, sonra ev yanmış.

21 Numara güzel bir evdir. Evvelâ bir banker Bauduy oturmuş, sonra, uzun zaman bir fırıncı-pastacı tarafından işgal edilmiş; evin altında pasta fırını, tabii terkedilmiş bir vaziyette, hâlen durmaktadır. Mulatier ismindeki bu pastacı, Odessa'dan gelmiş bir Fransızdı. 21 numaradaki evinden başka, Nur-u Ziya sokağı ile Beyoğlu caddesinin köşe yaptığı yerde (sonraki Décoration mağazasının yeri) bir pastahanesi de vardı. Spécialité'si «çukulatalı pasta» imiş. Pastaları Tokatliyan'ın ve Lebon'unkilerden bir az daha ucuz olmakla beraber, son derecede lezzetli ve İstanbul kibarları arasında, ağzının tadını bilenler nezdinde çok meşhurmüş.

19 Numaraya gelince : Bu evi, XIX uncu asrın ilk yarısında Alexandre Commendinger isminde bir Avusturya-Macaristan vatandaşı satın almıştı. Babadan oğula bir kaç nesil burada oturan Commendinger'ler dünyaca meşhur piyano imalâtçısı ve satıcısı idiler. Beyoğlu Cadde-i Kebirinde iki tane Piyano ve Müzik mağazaları vardı. «Fournisseur de sa Majesté Impériale», yani, Sultanın Sarayına Müzik âlet ve notaları satan bir Firma olduğu da belirtilmekte idi. Ernest Commendinger, Padişahın sarayında Harem dairesine dâvet edilerek (nâdır bir imtiyaz) «pianola» denen, delikli müzik ruloları ile çalışan mekanik müzik âletlerini sergilemişti.

Antoine Commendinger, 1864 senesinde, İstanbul'un Union d'Orient Locasında tekris edilmiş bir biraderdir (Mimar Sinan Dergisi N. 30 Suha Umur'un notu). Tahminen 1900 senelerinde öldükten sonra, ev, mirasçılarına intikal etmiş, ve hisseleri, değişik tarihlerde terkin edilmiştir. Biz, binayı satın almak üzere, teşebbüse geçtiğimiz zaman Beyoğlu Tapu Sicil Muhafızlığının verdiği bilgi-

ye göre, evin yalnız 1/12'i bir Commendinger'e aitti. Büyük yemek salonumuzda terkedilmiş gibi duran piyanomuzun içinde, Commendinger'den alındığını gösteren plakalar vardır. Akort ve tamir edilerek, kullanılır halde muhafaza edilmelidir.

1964 senesinde, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunun o zamanki başkanı Reşit Safvet Atabinen'in teşebbüsü ile, binaya, meşhur müzisyen Franz LISZT'in hatırasına bir plaka koyduruldu. Çünkü Liszt 1847 senesinde, Commendinger ailesinin misafiri olarak İstanbul'a gelmiş ve bu evde bir müddet ikâmet etmişti. Büyük kompozitör ve piyanist, bu sırada, bir tanesi sarayda, diğeri Büyükdere Franchini konağında (18 Temmuz 1847) olmak üzere, iki defa, çok parlak konserler vermişti.

Turing ve Otomobil Klübünün şimdiki başkanı sayın Çelik GÜLERSOY'un ifadesine göre, 1964'te evin sahipleri lövanten İtalyanlar, (Galiba, Commendinger'in kız tarafından fûruu olan M. D. Demarchi), böyle bir plakanın konmasına itiraz etmek istemişlerdi, çünkü, bu şekilde, bina eski eser sayılacak ve satış değeri düşecekti. Fakat Reşit Safvet'in tertip ettiği biraz şatafatlı merasime itiraz edememişler, plaka evin kapısına konmuştu. Şu kadar var ki, bir kaç ay sonra plaka kaybolmuş, yerinde dört tane çivi kalmıştı. (Gülersoy'un 18/IX/1980 tarihli mektubu).

Aslında, üzerine plaka asılmış olan bu ev ile, Liszt'in ikamet etmiş olduğu ev, aynı ev değildi : Liszt'in İstanbulu 1847'deki ziyaretinden iki sene sonra (1849'da) çıkan bir yangında, Polonya sokağı tamamen yanmış, yangından sonra sokak, kısa zamanda yeniden imar edilmişti. Arsaları dar ve çok kıymetli olan evlerin sahipleri, bir dilekçe ile, yeni yapılacak evlerin, birbirine bitişik duvarlarının ortak yapılmasını, yani, duvar kalınlıklarının iki arsaya şâyi olmasını ve masrafların birlikte ödenmesini istemişlerdi; bu muamelelerin yürütülmesi için yazılan kağıtlardan, bu yangını tesbit etmek mümkün olabiliyor.

Romantik, şair tabiatlı Franz Liszt'in İstanbul'u ziyaret sebeplerinden biri, bizi hayâller âlemine sevkedecek bir hâdisedir :

O zaman otuz beş yaşını az geçmiş olan Liszt, Paris'te Marie DUPLESSIS ismiyle anılan, asıl ismi Alphonsine PLESSIS olan bir hanım ile tanışmış ve sevişmişti. Marie, her şeyini terkederek onunla beraber yaşamak üzere Almanya'ya gitmeyi kabul etmiş, fakat Liszt, kendisini, bir müddet için, efsâne ve hayâl şehri İstan-

bul'a Boğaziçi sahillerine götürmeyi teklif ederek iknâ etmişti. İstanbul'a varmak üzere Peşte'de buluşacaklardı.

Ama Liszt, Peşte'de, sevgilisini boşuna bekledi : Verem hastası olan Marie, 3 Şubat 1847'de Paris'te vefat etmiş, randevusuna gelememişti.

Bu Alphonsine PLESSIS veya Marie DUPLESSIS, bir kaç sene sonra, (1852), Alexandre DUMAS FILS'in, La Dame Aux Camélias ismiyle ebedileştirdiği «mondaine» hanımdı. Az sonra roman, piyes haline getirilmiş ve VERDI'nın La Traviata Operasında, Margherita Gautier ismiyle yaşayan kadın olmuştı. İstanbul, kaderin insafsız bir cilvesi neticesi, La Dame Aux Camélias ile veya Verdi'nin koyduğu isimle, La Traviata (yoldan çıkmış kadın) ile, XIX asrın en büyük romantik müzisyenini bir araya getirememişti. Sevgilisine kavuşmadan memleketine dönen Liszt'in bu konuda söylediği şu idi: «Marie'nin gönül verdiği bu Constantinople ve Boğaziçi yolculuğu hayali, hayatın gerçekleşmeyen acı safhaları içinde, beni en derin kederlere sevkedenlerden biri olmuştı».

XIX uncu asrın romantik havasına uygun bu hazin macaranın cereyan etmiş olduğu arsanın (maalesef bina değil, çünkü üstünde iki defa inşaat yapıldı) hatırasını, bir levha ile canlı tutmamız, her halde doğru olur.

NUR'u ZİYA sokağı : Bizim Sokağımız. «Bizim Yokuş» diyebilseydik, ama Yusuf Ziya Ortaç'ın, hepimizin bildiği o güzel kitabından sonra bu adı, «Bab-ı Âli» sahiplenmiş kimse alamaz. Hem, iyi ki öyle olmuş : «Yokuş» sözü, bize iki tane sevgili Büyük Üstadımızın son anlarını hatırlatıp hüznülendiriyor : Evvelâ Hayrullah ÖRS Üstadımız sonra da Nafiz EKEMEN Üstadımız bu yokuşu tırmanırken hayatlarının son yorgunluğunu idrâk etmişlerdi.

Biz Sokağımızda, 19,21,25'inci numaraları işgal ediyoruz. 23 numara ile aramızda kalan arsayı inşallah alacağız. Bir kaç ay evvel satılan 27 numarayı alamadık; telâfisi imkânsız, büyük bir kayıptır.

Bizim Sokağımızın evlerinin çok enteresan hikâyeleri var. Hepsinin tarihini bilip söylemek mümkün değil.

Sokağımızın evleri hakkındaki umumî bilgilerin en mühimlerini Annuaire Oriental Du Commerce isimli, 1880'den 1905'e kadar,

her sene çıkan bir «sâlname»'den alıyoruz. Raphael CERVATI isminde bir zat yirmi beş sene müddetle, sâlnamesini muntazaman neşretmiş. Burada, İstanbul'da oturan kimselerin isim ve adresleri var. Tabii hepsini tesbit edememiş, çünkü isim ve adreslerini vermekten çekinenler, veya buna lüzum görmeyenler olmuş. Fakat Sâlname için sarfettiği emek çok büyük. İlk senelerin ciltleri dört, beş yüz sahife; sonraki senelerde bin ve daha fazla. On binlerce isim ve adres var. Beyoğlu semti daha muntazam, çünkü, dükkân, mağaza, burada daha fazla olduktan başka, bu kısımda oturanlar ticarete yatkin ekalliyetler.

İlk ciltlerinde pek yok, fakat sonrakilerde, gittikçe artan bir nisbette, sokak isimleri ve sokakta oturanların künyeleri var. İlk sayılardan itibaren adresleri verilen sokaklar arasında Polonya (veya Leh) sokağına da rastlıyoruz.

1881 senesinde 25 kişinin, 1889'da 29 kişinin, 1905'te ise 59 kişinin ismi, bu listede zikredilmiş. Bu son listeyi Tulû Baytın kardeşimiz tesbit ederek Arşivimize tevdi etmiş idi.

Kapı numaraları her defasında 1 ilâ 51, olduğuna göre, binalar değişmemiş, ama Sâlnameye kaydedilenlerin sayısı çoğalmış.

Sokakta oturmuş olanların bazılarını kısaca temas ediyorum :

Sokağımızın, İstiklâl caddesine kavuştuğu köşede, şimdiki adı ile Anadolu Lisesi (eski British High School) var. 1870 yangınından önce Franchini Longeville ailesine ait bir bina imiş. İstiklâl caddesi zemin kat köşesinde, uzun zaman Osmanlı Bankasının bir şubesi bulunmuş; 1930'larda meşhur Calivroussi mağazası vardı. High School'un aşağıda bitişiğinde, Ragusa Cumhuriyetinin (Dobro Venedik; bugün, Yugoslavya'ya ait, Adriyatik sahilinin zarif ve tarihi Dobrovnik kasabası) Mümessillik binası vardı. Mümessillik kalktıktan sonra (1919) binanın bir kısmı «dans mektebi» olmuştu. Arka arkaya Prof. Capello, M. Psalty, ve son zamanlara kadar ismini duyduğumuz M. Panossian, burada delikanlılarımıza dans dersi vermişlerdi. Bina harap olmuş; şimdiki derbeder evin, eskisi ile bir âlâkası yok Ragusa Cumhuriyeti Mümessilliğini işaret eden mermer levha kaybolmuş. Mamboury'nin «Guide Historique» isimli, İstanbul'a ait eserinin ikinci tab'ında bir resmi var (1929 s. 58).

High School'ün karşı köşesinde meşhur antikacı Decoration mağazası vardı. Şimdi Ziraat Bankası olan bu yerde daha önceleri, Nur-u Ziya sokağının 28 ve 48 numaralarını da işgal eden pastacı Mulatier'nin dükkânı vardı. Tekris için getirilen hâriciler bir az evvel bahsettiğim bu pastahaneden geçirilir, kendilerine bir pasta ikram edilirmiş.

Bizim binalarımızın karşısında, bir az aşağıda, Fransız Sefarethanesi bahçesinin duvarı ve parmaklıklı büyük kapısı vardır. Bu semtte 1535'te (Kanunî Sultan Süleyman zamanı) ilk defa olarak yapılan Fransız Elçiliği, bir çok tâdilâttan sonra 1831 yangınında tamamen yanmış ve büyük elçi Choiseul-Gouffier tarafından 1838'de şimdiki haliyle yapılmıştı. Son derecede güzel bir saraydır. Asıl kapısı, Karaca Tiyatrosunun bulunduğu Sular İdaresi önündeki çıkmaz sokaktadır. 1911'de yapılan bir tâdilât sırasında, giriş o zamanın Polonya sokağına verilmiştir.

Sokağımızın 30 numarasında, bir zaman oturmuş iki kişinin ismini analım :

De Nari, uzun zaman İstanbulda kalmış bir İtalyan mimardı. 1909'da kurulan ilk Türk Büyük Maşrıkında, Talât Paşa Büyük Üstat iken, De Nari, Büyük Birinci Nâzır muavini olmuştu. Büyük Birinci Nâzır, sonraki Büyük Üstat Mehmet Ali Baba idi. O zamanlar işi fiilen yürütenler, muavinlerdi.

Diğer isim, Mongeri. Bu da bir İtalyan mimardı. Sonradan «Güzel Bahçe Sokağı» diye anılan, Nişantaşındaki sokağın ucunda, kendisi için yaptırdığı ev ve bahçe dolayısı ile, sokağa bu isim verilmişti; şimdi bu ev tâdil edilmiş bir klinikdir. Mongeri, İstanbuldaki Karaköy palas'ı, Taksimdeki âbidenin kaidesini ve Ankara'da, Cumhuriyetin ilk senelerinin bazı binalarını yapan mimardır.

43 numarada Mlle Mc Carthy, İngiliz yabancıların Vice-Doyenne,i idi. Babası M. Mc Carthy, Viyana Tıp Fakültesinden mezun, İstanbul Sıhhiye Şûrasında âza, II. Mahmud'un doktoru ve Nişanı İftihar almış bir kişi idi. Yine Saray'da, başka bir arkadaşı ile Sultan Mahmud'un ölümü hakkında resmî raporu kaleme almıştı (1841).

Sokakta oturanlar ekseriyetle kiracı, yani muvakkat, fakat her zaman mühim şahsiyetlerdi; kiralık odalar çoktu.

Sokağımız hakkında bilgi veren diğer bir kaynak : SAID NAUM-DUHANI adında, babası Lübnanlı bir Osmanlı Paşası olan zatın yazdığı bir nevi hatıra kitabı : Vieilles Gens Vieilles Demeures (Topographie sociale de Beyoğlu au XIX eme siècle) (Eski insanlar, Eski Evler) (İstanbul 1947).

Bu küçük kitab, Tünelden Taksime kadar, bugünkü İstiklâl Caddesini, yani geçen asrın La Grande Rue De Péra (Beyoğlu Cadde-i Kebiri) sını, Caddeye çıkan yan sokaklar ve Tepebaşı ile birlikte anlatıyor.

Biz de, yüz sene evvelki İstanbulu gözümüzde canlandırıyoruz :

Avrupa'nın büyük Hayâl-Şehrinin üç mıntakası vardı :

1 — Haliple Marmara arasında : **Eski İstanbul**;

2 — Bu eski İstanbul'un Anadoluya aksetmiş bir semti : **Üsküdar**;

3 — Galata ile Taksim arasında : **Beyoğlu**.

İlk ikisi Avrupalıların ve dünyanın fazlaca nüfuz edemedikleri, fakat uzak bir hayranlıkla seyrettikleri, romantik Müslüman-İstanbul'du : İç âlemi kendine ait, uyur gibi yaşayan, fakat Bâb-ı Âlisi ve Topkapısı ile, dünyanın büyük bir kısmını idare eden Belde...

Said Naum Duhani'nin anlattığı üçüncüsü, Beyoğlu, dünyanın en kozmopolit metropolünün merkezini canlandırıyor. Bu merkez, XIX uncu asırda, bütün dünyanın en çok hayâl ve arzu ettiği, politika, entrika ve eğlence yeri idi.

Beyoğlu, Pera (şimdiki İstiklâl Caddesi) ve bu caddeye açılan dar ve kısa yollardan ibarettir : Tünelden Galatasaray'a ve Galatasaray'dan Taksim'e ikiye ayrılan bu yolun, daha çok Tünel tarafındaki bir avuç yerde, dünya devletlerinin Mümessillikleri, Büyük Elçilikleri ve Sefarethaneleri toplanmıştı. Dünyanın hiç bir yerinde, bu kadar politika ve rekabetin yarattığı süsü, lüksü, ihtişamı ve dalavereyi, bir tek sokakta, bu kadar iç içe yaşatan başka bir Şehir olamamıştır.

Galatasaray'dan Taksim'e giden kısımda ise, daha çok, eğlence yerleri vardı : Tiyatroları, kabareleri, dükkân ve satış yerleri hırlı-hırsız evleri ve sairesi ile, dünyanın san'at eserleri ve eğlence-leri burada temsil edilirdi.

1870'te yanmış olan Opera Nahoum'da, Berlioz'un Fransa'da bile güç temsil edilebilen Operaları oynanır; Avrupa'nın her hangi bir yerindeki temsiller, ya burada başlar, ya burada biter, fakat her halde burada bir defa görünürdü. Abdülmecit, Abdül'aziz; Prussia Kralı Friedrich Wilhelm, Rus Grandükü Nicola, Fransız Prensi Napoléon, İmparatoriçe Eugénie, Prince de Galles, gibi misafirleri ile birlikte, halı döşenmiş yollardan geçerek, Opera veya Tiyatro'daki yerlerine gider, en meşhur Kumpanyaları seyrederdilerdi.

Bugün «boitiques» dediğimiz dükkânlarında satılan eşyanın bir eşi, başka bir şehirde bulunamazdı.

O zamanlar, Türkiye değil ama İstanbul, dünyayı çok yakından tâkip eden, bazen dünyanın önünde giden metropollerden birisi idi. Ve rahatlıkla diyorum ki, XIXuncu asrın sonlarına kadar Beyoğlu Caddesi, İstanbulun değil, bütün Avrupanın en büyük caddesi idi. Yer altından raylı yol geçirmek düşünüldüğü zaman, ilk teşebbüs Londra'da olmuş, ama, iki sene geçmeden, Beyoğlu Caddesine kavuşan metro açılmıştı. (1873-76). Parisin büyük Boulevardı ve Avenues'leri, 1870 senesine doğru tamamlanmış, fakat kenarlarındaki binaların inşası ve yolların hayata kavuşmaları, asrın sonunda mümkün olabilmisti. Zaten ilk Fransız metro'su 1900 senesinden başlar. Kaldı ki, hiç bir şehir. İstanbul kadar, en çeşitli milletleri bir araya toplamış değildir. 500.000 kişilik koca «Metropol» nerede? şimdi 5.000.000 kişilik «Köy» nerede?

Tabii, bu büyük caddeye açılan bütün yolların da ehemmiyeti büyüktü. O zamanlar, otomobil trafiği olmadığından, bir yolun ehemmiyeti, genişliği ile değil, içinde oturan adamlarla ölçülürdü. İşte bizim «Nur-u Ziya» sokağımız, bu yan yolların en mühimlerinden bir tanesi idi.

Bunu, tarihin bize bir emaneti gibi, iyi muhafaza etmeğe çalışmalıyız.

Buna mecburuz, çünkü sokağın şerefine, bizim de büyük ilâvemiz var : Sokağa biz, Masonlar, yeni bir revnak verdik, vermeğe devam ediyoruz. Herkes bu sokağı, Polonya sokağı, Fransız Sefareti sokağı, diye değil, Masonların «Nur-u Ziya» sokağı diye biliyor.

«Dış Âleme açılmak», kendimizi tanıtmak, bu değildir?

Ruhun Varlığı ve Sonsuzluğu üzerine

II

İNANÇ DÜNYASINDA RUHUN VARLIĞI VE SONSUZLUĞU ÜZERİNE (İKİNCİ KISIM)

N. Cevad AKKERMEN

Yaşayan Ortadoğu Dinlerinde
Ruh İnancı

2 — Göksel (Semavi) dinler-
de ruh inancı :

Bilindiği gibi göksel Dinler bir tek Tanrı'ya, O'nun yolla-
dığı Peygambere, kitaba inan-
mayı, buyruklarına uymayı
ve ahiret gününe iman etmeyi
emreden öğretilerdir. Bunlar,
Musevilik, Hıristiyanlık (İse-
vilik) ve Müslümanlık olarak
üç grupta toplanır.

a — Musevilik :

Musevilik, bundan önceki ya-
zımızda açıkladığımız gibi
(dergi : 47) putperest oniki
klandan oluşan İsrail Oğulla-
rını, Mısır köleliğinden kur-
taran Hz. Musanın (Kur'an-
da 16. Peygamber) Sina çö-
lünde Herob dağında kavuş-
tuğu Tanrı Yehova'ın kendi-
sine tebliğ ettiği 10 emirle
şekil ve şartlarını bulmuş bir
dindir. (Geniş bilgi için dergi:

I. sayfa 15). Musa, dinini kurduğu zaman 40 yaşındaydı. (İ. Ö. 12. Yüzyıl ortaları), Musevilerin kökeni, Kur'anı-Kerimde 7. Peygamber olarak yer almış olan ve yaşadığı tarih İ. Ö. : 2000-1700 yılları arası sanılan Hz. İbrahim'in oğlu İshak'tır. Museviler İshak'ın oğlu Yakup'un ikinci adı olan İ s r a i l / oğulları diye anılmağa başlanmış ve yurtları UR şehrinde Flistin'in Kenan diyarına göçtikleri zaman, buradaki halk, yeni gelen kabileye (aşıp gelen) anlamını taşıyan İ B R İ (İBRANI) adını takmıştır. Yahudi lakabı ise, Yakub'un oğullarından Yuda, (Yude-Yehuda) ya bağlanmaktadır.

Bilindiği gibi Musevilerin kutsal kitabının adı, şeriat-statü - doktrin - yasa - hukuk dini kuralları anlamına gelen Tevrat'tır. Bugün mevcut otuzdokuz Tevrat'tan ilk beşi Hz. Musanın, diğerleri ise, Musanın hizmetçisi Nun'un oğlu Yoşea'dan başlayarak birbirini izleyen Peygamberlere aittir. Bu kitaplar zamanla kaybolmuş ve beşyüz yıl sonra Azra (Ezra) Peygamber tarafından yeniden yazılmıştır. Bunların hepsine ESKİ AHİT adı verilmiştir. Musevi dininin ruha olan inancı Musa'nın Tekvin adını

taşıyan birinci kitabında yer almıştır. Evrenin, dünyanın, bitkilerin, hayvanların ve insanların yedi günde yaratıldığını kapsayan ayetlerden ruha ilişkin olanlar şöyledir : «BAB I : (...) ve Allah dedi; soretimize, benzeyişimize göre insan yapalım ve denizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve sığırlara ve bütün yer yüzüne ve yerde sürünen her şeye hakim olsun, ve Allah insanı kendi suretinde yarattı, ve Allah onları mübarek kıldı. / BAB II : (...) ve Allah yerin toprağından ademi yaptı ve burnuna hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu.

Musevi dininin ilkelerine ilişkin olan ve Sina çölünde Herob dağında Tanrı Yehova tarafından Hz Musa'ya tebliğ edilen emirler şunlardır :

BAB V : Ben, seni kölelikten kurtaran Yehova'yım. Benden başka bir Tanrı'ya tapmıyacaksın. Put yapmıyacaksın, kendini büyümseyüp Yehova adını almayacaksın. Altı gün çalışıp Cumartesi dinleneceksin. Ananı - Babanı sayacaksın. Öldürmeyeceksin, çalmayacaksın. Yalan, söylemeyeceksin, zina etmeyeceksin. Komşunun varlığına göz dikmeyeceksin.

BAB VI : (...) Allahın Rabbi,

bütün yüreğinle, bütün canınla ve bütün kuvvetinle seveceksin. (...).

Ruhun varlığına, kıyamet gününe, cennet ve cehehenneme inanan Museviler, Tanrı Yehova'nın ve dinlerinin milli bir nitelik taşıdığı inancında'dır. İsa'nın Çarmıha gerilişinden 70 yıl sonra, bir ayaklanma vesilesiyle Kudus ve Filistin'de bir Yahudi soykırımına girişen Romalılar, bir milyona yakın İsrailiyi öldürmüşler ve bir bölümünü de, istilâları altındaki ülkelere sürgün etmişlerdir. Böylece geçmişe karışan İsrail Devleti 1948 de yeniden kurulmuştur. Dünya yüzündeki mensuplarının sayısı 15 milyona yakındır.

b — İsevilik ve ruh inancı :

İsevilik, temel ilkeleri Hz. İsa tarafından atılan bir dindir ve İsa'nın bir adı da, Yunancası Hıristos olan MESİH'dir. Bilindiği gibi m e s h sözcüğü, elle sürmek anlamına gelmektedir. Hz. İsa'nın vaizlerinden uygulanan kadınlar, sevgilerini belirtmek için O'nun saçlarına, bizim Hacıyağı dediğimiz kokuları sürerler ve sıvazlardı. Bu nedenle Filistindeki Yunanlılar İsa'ya mesh karşılığı olan Hıristos ve O'nun dinini kabul edenlere de mesh edilmiş, kokular

sürünmüş anlamına gelen Hıristiyan demişlerdir. Hz. İsa'nın annesi Meryem ve babası da marangoz Yüsuf'dur. Matta, Luka, Markos ve Yuhanna İncillerinde ve Kur'an-ı Kerimin Meryem suresinin 16-27 ve Enbiya suresinin 91. ayetlerine göre Meryem RUHUL - KUDUS'le gebe kalmıştır. Bu konuda Luka İncilinin 26-38. ayetlerini olduğu gibi sunuyoruz :

«Allah tarafından Cebrail Melek Galile'de Nasıra denilen şehre / Devud evinden Yusuf adındaki adama nişanlı olan bir kıza gönderdi. / kızın adı Meryem'di. / Melek O'nun yanına girip dedi : Selâm ey nimete eren kız! Rab seninle beraberdir. / ve Meryem bu sözlerden çok şaşırıldı. Bu nasıl selâmdır? diye düşündüyordu. / Melek O'na dedi : Korkma :, çünkü Allah indinde inayet buldun / Ve işte gebe kalıp bir oğlan doğuracaksın ve adını İsa koyacaksın. / o, büyük olacak, O'na yüce Allahın Oğlu denecek! Rab Allah O'na babası Davud'un tahtını verecek. / Yakub'un evi üzerinde ebediyen saltanat sürecek ve harekâtına hiç son olmayacak. / Meryem Meleğe dedi : Bu nasıl olacak çünkü ben er bilmem. / Melek cevap verdi, O'na de-

di : Ruhul-Kudus senin üzerine gelecek, yüce olanın kudreti, üstüne gölge salacak, bunun için de doğacak olana mukaddes Allah'ın oğlu denecektir (...) ve Meryem dedi, işte Rabbin kulu! bana dediğin gibi olsun. Ve melek O'ndan ayrıldı.»

BEYTTLEHEME, İsa'nın doğduğu yerdir. Yusuf, Meryem ve İsa'dan oluşan küçük aile, bir süre sonra Nasıra'ya dönmüş ve öğrenim yaşına erişince oradaki hahamlardan gerekli din kurallarını öğrenmiştir. Bir süre sonra babası Yusuf ölmüş ve kendisi marangozluğa başlamıştır. Nasıra'daki öğrenim kensini tatmin etmemiş, zaman zaman Kudüs'teki tapınakları ziyaret ederek hahamların vaizlerini dinlemiştir. Din bilgisi hakkında burada verilen ve korku ile şiddete dayanan vaizler da İsa'yı doyurmamış, ayrıca Sinagogların getirilen kurbanlık hayvanlar nedeniyle bir pazar yerine çevrilmesini ve pisliğini de yadırgamıştır. Halkı, din, ahlak ve beşeri davranışlar konularında aydınlatmak için köy köy gezmeye başlamıştır. Halk tarafından büyük bir istekle karşılanan ve izlenen konuşmalarında, korku ve şiddet yerine, sevgi, barış, hoşgörü,

doğruluk, esenlik, iyilik, ve benzerleri gibi faziletin gerektirdiği bütün ilkeler üzerinde durmuştur. Bu arada körleri aydınlığa kavuşturmak, kötürüm felçlileri ayağa kaldırmak, cüzamlıları iyileştirmek ve hatta ölüleri diriltmek gibi mucizeler göstererek yığınlar halinde halkı kendine bağlamağa başlamıştır. Ayrıca, halkın kendisine RAB yahut RAB'BIN OĞLU diye hitap etmesi ve İsanın sevgiye dayalı sosyal ve moral öğretileri, hahamların usullerine ters düşerek aranmaya başlanmış ve 12 kişilik sadık yardımcılarında Yehuda adında birisinin ihanetiyle yakalanarak bir sürü suçlamalarla götürüldüğü Roma Valisi Platos'un emriyle çarmıha gerilmiştir. Hz İsa, 33 yaşında idi.

Hız. İsa'ya göre ruh :

Allah ruhdur ve O'na tapanların ruhda ve hakikatta tapmaları gerekir. (Yuhanna İnc. Bab : 4/24). / Hayat veren ruhdur, beden hiçbir işe yaramaz. Size söylediğim sözler ruhdan ibarettir. (Yuhanna : 6/63). / Her günah ve küfür insanlara bağışlanacaktır. Fakat ruha karşı küfür bağışlanmayacaktır (Matta 12/31). / Kim insan oğluna karşı söz söylese o bağışlanacaktır.

Fakat kim Ruhul Kuduse karşı söylerse ne bu dünyada ne de gelecekte ona bağışlanmayacaktır. (Matta : 12/32). / Açılmayacak örtüler ve bilinmiyecek gizli sırlar yoktur (Yuhanna : 6/63)

Hıristiyan'lığı; psiko-sosyal etkileri, inançları, kuralları ve koşullarıyla din kavramı içinde bir sisteme bağlayan ve Roma'da Neron tarafından öldürülen Tarsus'lu Paulus dır.

c — Müslümanlık'da ruh inancısı :

Müslümanlık Tanrısal vahye dayalı ve bir tek Tanrılı Gök-sel dinlerin üçüncüsü ve sonuncusudur. Din kurucusu, Kur'an-ı Kerimde adları yazılı 32 peygamberin sonuncusu Hz Muhammed Mustafa, kitabı da Kur'an-ı Kerimdir. İslam sözcüğü, salamlamaktan (esenleme) gelmektedir. Hz Muhammad 7 Nisan 570 tarihine rastlayan pazartesi günü Mekke'de doğmuştur. Babası Mekke'nin eşrafından Abdullah, anası da soylu bir şeyhin kızı Âmine'dir. Babası, doğumundan iki ay önce ölmüş ve büyük babası Abdül-Muttalip tarafından korunmuştur. Büyük babası da bir süre sonra ölünce amcası Ebu Talib'in himayesine geçmiştir. Hz.

Muhammed amcaları gibi ticaret hayatına atılmış ve 25 yaşında iken Mekke'nin en asil ve zengin kadınlardan 40 yaşındaki Hatice ile evlenmiştir. Sekiz çocuğu olmuş ve erkek olan ikisi ölmüş, Fatma'da Ali ile evlenmiştir. Hz. Muhammed, mânevi bir dürtü ile Mekke yanındaki Hira dağının bir mağarasına çekilmiş ve 40 yaşında, bir ramazan gecesinde derinden gelen «Oku! Rabbinin adıyla oku!» sesi ile ilk vahyi almıştır. Derin bir heyecanla Hatice'nin yanına dönen Muhammed'e vahiy'ler ve buyruklar birbirini izlemiş, Kur'an'ın hükümlerinin tebliği 23 yıl sürmüştür. Peygamberliği, Resul'luğu yani elçiliği 610 yılında gerçekleşmiştir. O zamanlar, Mekke'lilerin hepsi putperest insanlardı Hz. Muhammed'in yakınlarının kendisini peygamber olarak tanımaları Mekke'nin putperest ileri gelenlerinin Hz Muhammedi öldürmek için harekete geçmeleri üzerine 28 Haziran 662 tarihinde Medineye göçmüştür. Orada iyi karşılanan Hz Muhammed'in peşini bırakmayan Mekke'liler ve başka kasabalarla bir sürü savaşlar verilmiş ve sonunda Müslümanlık dörtbir yana yayılmıştır. Hz. Muhammed Mekke'ye

dönmüş ve bugün etrafında tavaf edilen Kâbe'yi putlardan temizlemiştir. Hz. Muhammet 63 yaşında Medine'de Tanrının rahmetine erişmiştir. (8 Haziran 632). Hz Muhammed'in peygamber olarak görevi şu ayetle saptanmıştır : «Feth suresi 29 : Muhammet Allahın elçisidir (...) / Maide suresi 99 : Peygamberin görevi sadece tebliğ etmektir. (...) «Müslümanların din kitabı olan Kurân-ı Kerime gelince; Tanrısal buyrukları kapsayan din kitabı 114 sureden ve 6666 ayetten oluşmaktadır. Bu ayetlerin toplumsal ve törel kuralları, bir derginin sayfalarına sığmayacak ve yorumları ciltlerce kitapları dolduracak kadar çok geniştir. Nitekim yüzyıllar boyu ciltlerle yapıtlar yayınlanmıştır. Kurân'ın niteliğine ilişkin Tanrı buyruğu da şöyledir. «Sad suresinin 87. ayeti : Bu Kurân ancak dünyalar için öğüttür.»

Mânevi ve nefsi (duygusal) yaşamımızı içeren ruha ilişkin bazı ayetleri birinci bölümde vermiştik. Bilinsel ve düşünsel (duygusal) yaşamamızla ilgili olan ve ruh varlığının yer aldığı sûrelerle ayetlerin sayılarını da sunarak birkaç örnek vereceğiz :

«Bakara suresi : 87 ve 253 / Nisa s : 121 / Hicr s. 261 / İsrâ s : 85 / Secde s. 7-9 / Mer-yem s : 16-20 / Enbiya s : 91 / Sad s : 72 / . «Ayrıca Mea-riç, Elkadir surelerinde de ruh deyimi geçer. Fakat Diyanet İşleri Başkanlığınca yayınlanan Kurân'da Türkçe metinlerde ruh yerine Nur ve Cebrail olarak çevrilmiştir.» Birkaç örnek :

İsra : 85 Ey Muhammet! sana ruhun ne olduğunu soruyorlar deki : ruh Rab'bının emrinden ibarettir. Bu hususta size pek az bilgi verilmiştir. / Hicr : 28-29 : Rab'bın meleklerine ben balçıktan işlenecek kara topraktan adam yaratacağım, O'nu yapıp ruhumdan üflediğimde O'na secdeye kapanın demişti (...). Secde : 7-9 : Yarattığı herşeyi güzel yaratan, insanı başlangıçta çamurdan yaratan, sonra O'nu şekillendirip ruhundan üfleyen Allahdır. Bakara : 87 ve 253 (...) Meryem oğlu İsa'ya belgeler verdik, O'nu Ruhul-kudüsle destekledik (...).»

İslâm dininde bir takım tarikatlar ve mezhepler vardır. Bunlardan sünniler ruhun varlığına ve kıyamette insanların tekrar dirileceğine inanır. Şiiler ayrıca ruhun göçerliğine ve hatta insan şeklin-

de cisimleşeceğine (Hz Ali gibi) itikat ederler. Dünya yüzünde Müslümanların sayısı beşyüz milyon kadardır. İslâmlık ilkelerine göre : bir tek Tanrı Âlemlerin Rabbi, Hz. Muhammet O'nun buyruklarını bildiren elçisi ve Kurân'da din kitabıdır. Tanrı'nın ruhunu taşıyan bütün insanlar birbirinin kardeşidir, birbirine yardım ve koruma ile yükümlüdür. Adalet mülkün temeli, toplumların ve bireylerin sosyal ve moral karşılıklı ilişkilerinde aklühikmet ve özgürlük onların rehberi, fazilet, de yüceliğin simgesidir. Dinde zorlamayı, bağnazlığı, cehalet, küfür ve şerri, fesadı en büyük kusur sayan, küçüğe sevgi ve yaşlıya saygıyı insanlık gereği bilen İslâm öğretisi :, beşeri bütün işlevlerde aydınlıkla dürüstlüğü, gerçeklikle güzelliği ve doğruluğu insanların mutluluğunun ve huzurunun temel dayanağı ve kendi inanç sisteminin ana prensipleri olarak kabul eder. Ruh'un varlığı, ölümsüzlüğü ve kıyamet, İslâm dininin ilkeleridir. Müntesiplerinin sayısı beşyüz milyon kadardır.

∴

KISA BİR DEĞERLENDİRME

Ruhun varlığına ve sonsuzlu-

ğuna inanç konusuna ilişkin birinci ve ikinci bölümlerde sunulan açıklamalardan çıkan sonuç şu ki: varlığımızı oluşturan :

1 — Canlı hücre topluluklarının meydana getirdiği herbiri ayrı iş gören organlardan oluşan somut, özdeksel nitelikle bedensel;

2 — Nitelendirilmesinde bazı ayrılıklar olmasına karşın yadsınmayan bir ruh kavramı içinde soyut ve ruhsal, İki yapımız vardır.

Gerçekten bugün, her birinin çehreleri, beden yapıları, toplumsal yaşam anlayışları ve davranışlarıyla genel nitelikte duyuşsal ve duygusal kavrayış ve eğilimleri ve kısacası birey olarak kişilikleri birbirine benzemeyen milyarlarca insanın ortaklaşa taşıdıkları inanç, bir ruh kavramının varlığında yoğunlaşmaktadır. Bu kavramın doğuşu p s i ş i k yönden AMİNİZM'E ve içgüdüsel inanç olarak yayılıp yerleşmesini de SOSYAL nitelik taşıyan organize dinsel kuruluş ve öğretilere bağlamak gerekir. Bunlardan :

A — Psişik yönden AMİNİZM (Lâtince : anima, animus : ruh-can) CANLILIK konu-

suna ilişkin açıklamalar «Masonluk Dünyasında karmaşık bir Sorun ve Aktivizm açısından Bilimsel Niteliği Üzerine Düşünceler» başlığı altındaki yazımızla üçüncü bölüm olarak derginin 47. sayısında yayınlanmıştır. Kısaca hatırlatalım :

İlkel insanlar türlü şekillerde kendilerine etki yapan doğal her olayı ve her doğa'da var olan her objeyi canlı olarak tasarlamış ve canlılığı oluşturan etkenin de, yine kendi varlıklarına duygulandıkları gibi bir ruh kavramına bağlamışlardır. O'nun ilkel idrakiyle körpe ruhsal dünyasında oluşan evrensel izlenim, yer ve gökyüzünde var olan herşeyin canlılığı, ruhluluğu, korku, hayret ve hayranlık olmuştur. Bugün'de özellikle çocuk psikolojisinde yeri olan amirizm'e ilişkin örnekler dördüncü bölümde verilecektir.

B — Konunun sosyal yönüne gelince; Çok kısa olarak :

1 — Ruhsal yapılarının gereği olarak insanlar, toplumsal bir yaratıktır. Bu nitelik onları «Toplum Düzeni» yaratmaya zorlamıştır.

2 — İsa'dan binlerce yıl önce başlayan bu ruhsal çabalar, aydınlık-karanlık / iyilik - kö-

tülük kavramlarıyla dolaylı, dolaysız yollardan bir sürü inanç süreçleri içinde Tanrı ve ruh gibi metafiziksel inançlara dayalı olarak «Tanrı Törel» dinleri ve zümreleri oluşturmuştur.

3 — İsa'dan önce 6 ve 5. yüzyıllar, insanların metafiziksel bu inançlarının dışında ya da yanında doğa'ya ve tamamen kendi sorunlarına yönelik zamanlarını ve özgür, «Tanrısız Töre Bilim» kuralları ile yeni bir toplum yaratma atılımlarını içerir.

4 — Nitekim, Törel bir nitelikte olan Taoizm, nihlist bir inanışla metafiziksel her inanca karşı çıkmış, Hümanist Konfüçius doğaüstü sorunları arka pilana almış, reformist Buddha ve Cennet-Cehennemci mazdeist Zerdüşt ise, getirdikleri yeni törel ve yönetsel kuralların yanında, birçok türlü biçimlerde dünyaya gelip gittiklerini ifade ederek ruh'un varlığını ve geçerliğini açıklamışlardır.

5 — Asıl ilginç olanı şu ki, bu «Tanrısız dört Törel»din kurucularının ruhları, cemaatlerince tapılan Tanrısız değer niteliğinde mâbetlerde heykellerine altın tozları serpilerek, türlü armağanlar sunularak ve kurbanlar kesilerek,

ilâhiler, mersiyeler, okunarak tâziz edilmektedir. Diğer bütün dinlerde olduğu gibi bu tapınışların ve bağlantıların taşıdığı anlam, yüzbinlerce yılların biriktirdiği içgüdüsel kutsallığa inanç ihtiyacının tatmininden ve ihtirasların, heyecanların, haz ve elemelerin ve kısacası duygusal ve duygusal bütün eğilim ve yönelişlerimizin ardında duran akıl ve hikmetle fazileti amaç edinen Tanrı buyruğu ru h varlığının ifadesinden başka bir şey değildir.

6 — Böylece bütün dinleri, Animizm'le başlayan ve ruhun varlığı ve sonsuzluğu inancını besliyerek büyüten ve yayan organize öğreti kuruluşları olarak kabul etmek yerinde olur.

7 — İnsanlar, niteliği ne olursa olsun bedensel ve ruhsal sıkıntılarında sığınacak etkin koruyucu arar. Bu, yaşama içgüdüstünün yarattığı doğal bir eğilim ve gereksedir.

8 — Hertürlü tapınaklardaki semboller bir yana, ümmeti oldukları dinin Tanrı'sını, kitabını ve ruh inancı gibi daha başka kutsallıklarını heran gözönünde bulundurmak için o dinin gereğine göre heykeller, yedi kollu şamdanlar, söndü-

rılmeyen ocaklar, duvarlara asılan haçlar, Allah-Ya Hafız levhaları ve süslü kitaplar gibi hemen her evde ve hatta iş yerlerinde bulundurulmuş simgeler, biryandan koruyucu ve öteyandan akıl ve hikmete, fazilet ve yüceliğe çağırıcı Tanrısal ve ruhsal inanç ihtiyacının anlamını taşırlar.

9 — Bu simgeler dışında sakin ve soyut bir ruh eğilimiyle ya elimizi kalbimize koyarak, ya gözlerimizi gökyüzüne dikerek, sevinçlerimizde şükranımızı, elem ve ıstıraplarımızda dileklerimiz, içeren ve doğanın görünür-görünmez kazalarından, insanların şer ve fesadından korunmamız için gönül mâbedimizden dökülüp gelen niyazların, duaların hedefi de varlığına ve etkinliğine inandığımız yaratıcı ve yönetici ulu bir kudret değil mi? İlginç olan şu ki, tapınaklardaki heykellere, simgelere karşın, Tanrı'sız dinler ümmetlerinin ruhunda, Tanrı'ların Tanrısı Birahman, T'ien, Tao, Ahuro-Mazda, kuruculara ilham kaynağı etkin kudret inancı halinde yaşayıp gitmektedir.

10 — Bütün bu inançlar içinde Tanrı'lı ve Tanrı'sız bütün dinlerin getirdikleri ilkenin özü, insanların akıl - hikmet

ve fazilet duygularıyla birlik, beraberlik içinde yaşamayı amaçlar. Hemen bütün dinlerin özüne kadar işlemiş kanser gibi hurafelerden arınıncaya kadar ortaya çıkan gerçek budur, ve bütün bunlar, yalnız kuramsal değil, fakat psikoloji'de, sosyoloji'de ve felsefede yer almış realitelere aittir.

11 — «Masonluk Dünyasında Karmaşık Bir Sorun ve Etkincilik (activisme) açısından Bilimsel Niteliği üzerine Düşünceler» başlıklı üç bölümlü açıklamalarda Tanrı inancının ve «Ruhun varlığı sonsuzluğu» başlığı altında dört bölümden oluşacak bu yazı serimizin birinci ve bu ikinci bölümünde de «RUHUN VARLIĞI VE SONSUZLUĞU» inancının tarihsel süreç içinde psiko-sosyal oluşumunu açıklamaya çalıştık. Bu açıklamaların ışığı altında E. ve K. S. R'i ile Fransa Büyük Meşrik'ini birbirinden ayıran prensipler :

S. R.'ni Tanrı'lı törel öğreti düzeni;

F. B. Meş.'ni Tanrı'sız törel öğreti düzeni.

Olarak nitelendirebiliriz. Her yönüyle ve en geniş anlamı ile her ikisinin etkincilik gücünün takdirini okurlarımıza bırakıyoruz.

12 — «İnanç dünyamızda ruhun varlığı ve sonsuzluğu üzerine ilkeler» başlığını taşıyan bu ikinci bölüme, Kur'anı Kerimin iki ayet ve yorumu ile son veriyoruz :

«Hucurat suresi 10 : Kuşkusuz inananlar birbiriyle kardeşlerdir, öyleyse dargın olan kardeşlerimizin arasını bulun.»

«Aynı sure 11 : Ey insanlar bir topluluk diğerini alaya almasın, belki onlar kendilerinden daha iyidir.»

Kısa da olsa, bu ikinci bölümde yaptığımız açıklamalardan anlaşılıyor ki, her din, kendi ekseni etrafında toplanan ümmetleriyle bir sistemdir. Tıpkı evreni süsleyen yüzlerce galaksiler gibi...

Nasıl ki dipsiz bucaksız koca evrende patlıyarak dağılımlar ve yeni oluşlarla galaksiler doğuyorsa, tarih boyu nice dinler doğmuş yaşamış; dağılmış ve yerlerini yeni dinlere, yeni galaksilere bırakmış ve nasıl ki, her galaksi kendini oluşturan ve dönen kürelerle birlikte kendi ekseni üzerinde ve bütün galaksiler de daha yüce bir çekim kudretinin etrafında dönerek görkemli bir evren sistemi meydana geliyorsa, dinlerin de muhtemelen bir birlik düzeni içinde,

etrafında toplanacağı yaratıcı, yönetici, soyut kavram inancı ile âlemlerin bir tek RAB'İ'ne bağlanacağı zaman gelecek ve evrensel bir bütünlük içinde, ayetteki Tanrı buyruğu gerçekleşecektir.

E. ve k. edilmiş S. Rit'n inanç felsefesinin temel ilkesi ve hareket noktası olan «Zaman

ve mekândan münezze ve bu nedenle fehim ve idraki mümkün olmayan» «âlemlerin Rabb'inin ve EVRENİN ULU MİMARININ» buyruğu olan kardeşlik, birlik aklı hikmet ve fazilet amacıyla yolumuzun açık olması dileği ile kardeşlerime şu dizeleri sunuyorum :

Biz kardeşiz eşlerimiz hemşire
Cihanşümül bir kuşağın içinde
Cihanşümül bir kuşağın içinde
bağlanmışız gönüllerden gönüle
Mutluluğun şartı budur kardeşim.

Huzur sevgi amaç olsun bizlere
İnsancılık birlik demek evrende
İstiraplar gözyaşları dinsin'de
Cihan gülsün hep gülelim kardeşim.

Andiçerek nasip aldık ALTAR'da
Aşk oduyla tutkun gönül yar'da
Barış güven mutluluklar ardarda
Gerçekleşir bir gün elbet kardeşim

Tükenmeyen en üstün sevgilerle

EK NOT :

Kurân-ı Kerim'in Arapça metnindeki ayetlerde daha çok duyusal konularda geçen R U H deyiminin; Türkçe çevirisinde ruh, Fransızca'da esprit ve Almanca'sında ise

geist olarak değerlendirildiği ve bunlara ilişkin örneklerin ikinci bölümde yer alacağı I. bölümde açıklanmıştı. Bu konuya ait örnekleri sunuyoruz :

HİCR SURESİ

Ayet 28-29

Rabbın meleklerle ben balçıktan işlenebilir kara topraktan bir insan yaratacağım. O'nu yapıp ruhumdan üflediğimde O'na secdeye kapanın demişti.

Fransızcası :

Ayet 29

Puis, quand je l'aurai bien formé et lui aurai insufflé de mon esprit, jetez-vous alors prostrés devant lui.

Almancası :

Ayet 29

Und wenn ich ihn gebildet und ihm von meinem geist eingeraucht habe, so fallet anbetend vor ihm nieder.

Tefekkür Hücresinden Tefekkür Evrenine

Faruk ERENGÜL

Tekrisimiz sırasında tefekkür hücresinde geçirdiğimiz bir kaç dakikayı, tekris intibalarımızı dile getirirken, hemen hemen hepimiz; «Hayatımız boyunca heyecanını asla unutmayacağımız bir merhale» olarak belirtiriz. Eğer bunu samimî olarak söylemiş isek ve bu heyecanın gittikçe artarak devamını istiyorsak yapacağımız tek şey : tefekkürle geçireceğimiz zamanların, yaşamımızın içinde daha çok ve yoğun yer almasını temin olacaktır.

Tefekkür hücresine giriş, masonluğa atılan ilk adımdır, ve, kapaısı masonluğun çıraklık derecesine açılır. Remzî loca çalışmalarında, tefekkür ufukları dünya boyutlarına uzanarak kalfalık ve üstad'lığa erişilir. Sonra, kültür ve gönül yapısı da yetenekler ölçüsünde, tefekkür evreninin derinlerine daha çok dalınarak Ulvî Sır'a ve E.U.M. na yaklaşılır.

Gerçek insanı alelâde insandan farklı kılan en mümeyyiz vasıf; tefekkür'dür. Bu farklılık;; evvelâ insanın kendisini tanıması ve sonra evrenin mekân, zaman ve şuurdan oluşan çok boyutlu koordinat sisteminde yerine oturtması ile başlar. Sırlarla örtülü gerçekleri arama yolundaki insan, gerek kendini, gerek evreni tanıdikça içinin ulvî bir sevgiyle dolmakta olduğunu hisseder. Ta-

nımak ve sevmek olgularının yakın ilişkisini vurgulamak için en basitinden örnek vereyim : Goethe'nin hiç bir eserini okumamış bir kimse Goethe'yi nasıl sever, büyüklüğünü nasıl takdir eder? Sihirli Flüt operasını hiç dinlememiş, masonik sembollerini deşifre etmemiş bir kimse; «Bu eseri seviyorum, Mozart büyük bir besteci» dese samimiyeti inandırıcı olur mu? Ulvî Sevgiye erişmek için de bunu doğuran eseri tanımak gerekeceği aşıkârdır. Gören göz, hisseden gönül için her yanımız bu eserlerle doludur. Onların yaratılışını hikmeti vücudunu, işleyişini, amacını tanımağa ve bilmeğe başladığımızda sevgimizin arttığını, sevgimiz arttıkça daha çok tanıma ve bilme arzusu duyduğumuzu görürüz. Bilgi ve sevgi'nin birbirlerini daima artırma sürecinde olma ve Ulvî Sır'ra erişme yolunda dayandıkları sır yine tefekkür'dür.

Şimdi tefekküre dalarak bu sürecin evrelerini tahlile çalışalım ve model olarak Evren ile E. U. M. nı ele alalım :

Kozmogonik bilgilerimizin, ilgili konudaki özetin de özünü, bilim kitaplarına geçmiş en güncel ve geçerli hipotezlerden çıkararak diyebiliriz ki! Bundan yaklaşık 15 milyar yıl önceleri sonsuz yoğunluk ve sıfır hacim limitlerinde bir «Atome Primordial» (Kozmik Yumurta) in, Big-Bang adı verilen patlamasile tek bir saniye içinde evrenin tüm ham maddesi partikülleri yaratıldı. Yeni bir zaman başladı, ve koca evren oluşma sürecine girdi. Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerim'i okuyoruz, El En'am sûresi 73 Ayetinde diyor ki: «O, gökleri ve yeri hak ve hikmetle yaratandır. O'nun «Ol» dediği anda herşey olurverir.» Kutsal Kitabın onüçbuçuk yüzyıl önceleri insanlığa bildirdiği bu gerçeği, Kozmojeni ve Astrofizik bilimlerimiz en gelişmiş imkânları ile ancak son çeyrek yüzyılda doğrulama düzeyine ulaşıyor.

Gerçekleri arama yolundaki bir insanın bu iki olayı birleştirdiği zaman heyecan duymaması kabilmî ve aramalarını derinleştirme arzusu önlenebilir mi? «Ol» dediği anda oluveren evrenin, ilâhî sırlarla örtülü hikmetleri ne idi acaba? Çok kısa bir göz atalım : Yaratılışın ilk trilyonda bir saniyesi içinde 12 trilyon C derece sıcaklıkta, foton sayısı kadar nötron, proton doğuyor. Sıcaklık 10 trilyon C dereceye düşünce protonların yaratılma devresi sona eriyor. Bu hadronik devreden sonra partikül ve radyasyon çatışmaları devam ediyor, eşik sıcaklık (termal radyasyondan partikül oluşabilmesi için gereken minimum sıcaklık) sınırları içinde

leptonik devrede elektronların yaratılması ile partikül oluşumu tamamlanıyor, ve, bütün bunlar bir saniye bile sürmüyor. Böylece yaratılışın ilk birinci saniyesi içinde evrenin, 15 milyar yıldır sürdürdüğü ve tahminlere göre daha 65 milyar yıl sürdüreceği evrimin tüm ana maddesi temin edilmiş oluyor. Ardından atomların oluşum hazırlıkları başlıyor ve 700.000 yıl sürüyor. Atomların teşekkülâtı ve gittikçe artan bir hızla yayılması ile evrenin sınırları da gittikçe büyüyerek bugünkü durumuna geliyor.

Bilimsel bulgulara dayanan bu süreç içinde öyle ince hesaplar ve sonsuz uzak görüşlü öyle tedbirler var ki; içerdiği sırları farketmeğe başlayan kimse için bunların raslantı olaylara oluşup sürdüğünü savunan materyalist düşünce kabul edilebilirliğini ve inanılrlığını tümüyle yitiriyor. Buna mukabil, Evrenin Ulu Mimarı'nın, Big-Bang ile başlayıp, evreni 15 milyar yıldır inşaya çalışan «Atome Primordial»ın içine, evrimin izleyeceği tüm programları koymuş olması inancı hissediliyor ve benimseniyor. Konumuzun dışına fazla taşmamak için sadece birkaç özet örnek vereceğim :

Birinci tedbir ile; yaratılışın bu ilk saniyesi içinde partikül çarpışmaları ve radyasyon sonucu, evreni inşaya tahsis edilen partikül cins ve orantıları öylesine ayarlı yaratılmış ki, proton ve elektron sayısının eşit olması sayesinde evrendeki net elektrik yükünün dengesi sağlanmış. Yoksa evrenin düzeni kurulamaz veya «Chaos»a dönüşürdü, ve meselâ, güneş ile dünya arasındaki elektrostatik dengede milyarlardabir kadar bir fark olsa, çekim dengesi bozularak, dünya ya gün ş üzerine düşer, ya da ebediyyen uzaklaşıp giderdi.

İkinci bir tedbir : Yine yaratılışın ilk saniyesi içinde nötron sayısının proton sayısına oranla, yeteri kadar az yaratılmış olmasıyla kendini göstermektedir. Aksi takdirde atomların teşkilinde nükleonlar hep helyum atomları oluşturur, hidrojen çekirdeği kalmazdı, ve, ne güneşimiz, ne de diğer bütün yıldızlar, temel yakıt olan hidrojen bulamayacaklarından evren ölü doğmuş olurdu. (Bildiğiniz gibi, güneş yüzeyinde her saniye 600 milyon ton hidrojen çekirdeği füzyona uğramakta ve 596 milyon ton helyuma dönüşürken, geri kalan 4 milyon ton madde; radyasyon, ısı ve ışık olarak uzaya yayılmakta, ve, dünyamız bundan gereksinmelerimize en uygun miktarı almaktadır.)

Üçüncü bir ilâhi tedbir; eşit sıcaklık sınırlarının konmasıdır. Yaratılışın ilk saniyesi içinde sadece hidrojen ve bir miktar helyum çekirdeği yaratılmış ve yaratılış durdurulmuştur. Aksi takdirde, evren; daha çok nükleonlu ağır elementlerle oluşur, yine hidrojen yakıtı sıkıntısına düşerek, adeta intihar etmiş olurdu.

Atomları oluşturması ile evreni inşaaya başlayan partiküller; haiz oldukları dört çeşit kuvvetten : Nükleer, elektromanyetik, zayıf kuvvet ve çekim kuvvetinin birbirlerinden kıyaslanamaz oranda «intensité» farklarına rağmen! kütle, mesafe ve tesir alanı durumlarıyla öylesine ayarlı bir denge tutulmaları sağlandı ve gerektiği hallerde öylesine dönüş hızları ve diğer tashiî faktörleri kondu ki : Kosmosun sonsuz düzenini sağlayan bunca tedbirin nasıl programlandırıldığına ve tahakkuk ettirildiğine asla akıl erdirememekle beraber, en basitlerinin işleyiş sırrını şeklen çözen ve fizik kanunlarını ancak dünyamız ölçüsünde vazeden kimseleri «dâhi» adıyla anıp insanlığın gururu olarak benimsiyoruz. Bu ince hesapların, plân ve tedbirlerin bir mimarı olması gerekir. Bu mimar'ın adı; raslantı olabilir mi? Einstein gibi, evren üzerine evrensel bir bilim adamı : «Bütün bunların ardında bir «Bilen» var'a benziyor» demiştir. Masonluk, yüzyıllar boyu, E. U. M. adını verdiği bu «Bilen»e inancı Landmark olarak ilk şart koşmuştur.

Bu özet bilgilerden sonra tefekkür evrenine dalalım ve sır perdesini şu soruyla aralayalım : «Big-Bang'dan evvel ne vardı, ve, evrenin sonu ne olacak?» Bu soruların kesin cevabı belki hiç bir zaman bulunamayacak. Fakat, üzerinde en çok spekülasyon yapılan ve tefekküre dalınan konular en esrarengiz olanlarıdır. Evrenin sırları, adeta sessiz harflerle yazılmış bir kitaba benzer, biz de, ancak kendi akıl ve tefekkürümüzle cüz'î irademizi kullanarak oluşturacağımız sesli harflerin yardımı ile bu kitabı okumağa gayret edebiliriz. Bu sayede ulaştığımız düşünce ve inançlar, samimi olmak şartıyla, hoşgörünün kaynağı olan mâbetlerimizde daima hürmetle karşılanarak, sülh ve sükûnet içinde tartışıldığında, gerçeğe giden yolda ilerleme sağlanacağını umabiliriz. Bu düşünce ve inançlar çok farklı, hatta birbirinin zıttı bile olabilir. Böyle olması da daha iyidir. Zira, düşüncelerin tartışılmadığı veya aynı olduğu yerde tekâmül durmuş demektir. Her halükârda varılan hiç bir sonuç kesin ve son gerçek olarak kabul edilemeyeceği gibi, masonluğa da mal edilemez. Masonlukta ilerleyebilmek

için, hepimizin, bilimsel mesnetlere dayanarak kendi tefekkürümüze, kendimize maledeceğimiz düşünce ve inançlarımızı oluşturmamız gerekir.

Benim, tefekkür evreninde, bu konuda düşünce ve inancım şu olmuştur : E. U. M. bu evreni «Bilgi ve Sevgi»den yaratmıştır ve her şey yine «Bilgi Sevgi»de toplanarak E. U. M. na geri dönecektir. Bunu, evrendeki denge prensibinden yararlanarak açıklamaya çalışalım : Evrende madde âleminin entropi artımı ile gitikçe kaybettiği düzenini, spiritüel âlem; esprit'nin iki temel unsuru olan «Bilgi ve Sevgi» yükünü her an artırmakla, termodinamik deyimini ile «néguentropie» artımı sayesinde düzen kazanarak dengede tutacaktır. Sonunda entropinin de néguentropie'nin de sonsuz limitlerinde olduğu nihai bir kara delikte, yani yeni bir «atome primordial»de toplanacak ve yeni bir Big-Bang ile yeni bir evren yaratılmak ve yeni bir zaman başlatılmak üzere E. U. M. nın huzuruna gelecektir. (Ayrıntılı bilgi için bak : Mimar Sinan Dergisi Sayı 31-«Esprit'in Fiziği» başlıklı yazı)

Burada bir soru akla gelebilir : «Evrenler neden böyle doğup yaşasın ve sonunda ölsün, sonra bir yenisi tekrar başlasın, bir tek evren sürüp gitse olmaz mı?» Aynı soruyu insanlar için sorduğu muzda, «tekâmül için» cevabını alıyoruz. Aynı cevap evrenler için de geçerli olamaz mı? Bir Big-Bang'dan bir Big-Bang'a yaşları yaklaşık 80 milyar yıl hesap edilen evrenlerin her evrim süresinde, E. U. M. nın huzuruna getirdiği «Atome primordial» her defasında daha çok tekâmül etmiş olarak geliyor ve E. U. M. her defasında daha mütekâmil «Tabiat Kanunları» yaratarak, evrenlerin tekâmülünü de böyle sağlıyor olabilir.

Bu enigmatik sorulara tefekkür evrenine dalarak cevap ararken sır perdelerinden içeri bazı ışıklar sızmaktadır : Evrenlerin başından evvelinin ve sonundan sonrasının ne olabileceği sorusuna bulabileceğimiz tek cevap; Kur'an-ı Kerim El Hadid Sûresi, 3. Âyetinde «Hüvel Evvelü vel Âhirü vel Zahirü vel Bâtın» bildirisi- dir ,ve, bizi «Tanrı'nın Sonsuzluğu» inancına götürür. Evren, Tanrı'nın zaman sınırları içinde kaldığına göre kapalı bir evrendir ve Tanrı tarafından dışarıdan yaratılmıştır. Aynı zamanda «görüneni ve görünmeyeni» oluşu, kendimizi ve de evreni tanımada bize ışık tutar. Bunun özünü, akli delil sayılabilecek şu bilgiler içinde kısmen bulabiliriz.

İki milyar yıl önceleri inorganik maddelerden, elverişli ortam koşulları içinde organik maddeler ve ilk canlı hücre doğuyor. Materyalist düşünceye uyararak, bunun raslantı ile doğması ihtimali hesap edilirse; inorganik elementlerden bir protein molekülünün meydana gelmesinin 10 üzeri 160 yani 160 rakamlı bir sayıda olasılığa bağlı bulunduğu, bunları denemek için ise 10 üzeri 243 yıl gerektiği bulunur. Evrenin yaşı ancak 10 üzeri 10 yılı biraz geçtiğine göre, denemelerin başlangıcının, evrenin yaratılışından 10 üzeri 233 yıl, yani 233 rakamlı bir sayıda yıl öncelerine gitmesi gerekir ki bu imkânsızdır. Kaldı ki, bu protein molekülünün amino asitlere dönüşmesi 10 üzeri 48 olasılığın denenmesi ile mümkün olur ki, bu da pek çok milyarlarca milyar yıl zaman alır. Yeryüzünde canlı yaşamın başlangıcı iki milyar yılı geçmediğine göre, doğanın raslantı olayları yeryüzüne canlı yaşamı kazandırmış olamaz. Ayrıca, bu maddî hesaplar dışında şunu da belirtmek gerekir : Bu amino asitin «force vitale» kazanabilmesi ve DNA molekülünün en azından 10.000 bilgi ünitesi içermesi gereken bir virüsü yaratması, her türlü raslantının dışında, ancak ve ancak ilâhî bir takdirin tezahürüdür. Buna «raslantı» diyen materyalist düşünce; cüz'î iradeyi Küllî irade ile birleştiremeden silinip gitmeğe mahkûmdür. Lamarck'ın dediği gibi, bu düşünce; «Saat ile saatciyi birbirine karıştırmak» demektir.

Beyin üzerinde çalışma ve buluşlarla Nobel Tıp ödülünü alan filozof-bilgin Prof. Sir John Eccles'in : «Beyin'i daha çok tanıdıkça, daha az materyalist oluyorum» sözü bir gerçeği yansıtıyor olmalıdır. Yine 1981 Nobel Tıp ödülünü alan filozof-nörofizyolojist Prof. Roger Sperry 1983 başında yayınlanan «Science et priorité morale» adlı bilimsel kitabında materyalist düşünceyi şiddetle eleştirmektedir.

Bilebildiğimiz yaratıklar arasında ilâhî ihsana en çok mazhar olan insan beyni, ilâhî sırların yoğunlaştığı merkezlerden biridir. Yeryüzünde canlı yaşamın, iki milyar yıllık evrimden sonra bu gün için eriştiği aşamada, yüzbin milyar bilgi ünitesi içeren, bu içeriği yirmi milyon cilt kitaba ancak sığdırılabilecek olan insan beyni ve akli öyle bir kompüterdir ki : Aralarında düşünce, eylem, bilgi ve sevgi alışverişleri de yapabilen, ve işleyiş sırrına henüz akıl erdiremediğimiz kimyasal kodlarla çalışan yüz milyara yakın mikro ordinator ihtiva etmesine rağmen, yine de Tanrıyı

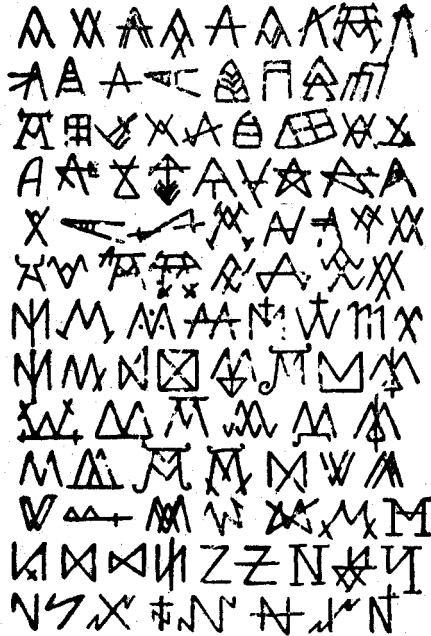
kavramağa yetmemektedir. Çünkü akıl mahlûktur. mahlûk halini ihata edemez.

Bu gerçekler, zikrettiğimiz Âyetin zahir'leri arasındadır ve E. U. M.'nin bu evrenin evrimini ilâhî bir programla başlatıp sürdürdüğü'nün ve de tüm görüneni olduğunun akli delilleri arasında gözlerimizin önüne serilmiştir. Âyetin «Batını»nı ise ifadeye imkân yoktur. Tanrı hiç bir şekilde tarif edilemez, ancak sevgi ile hissedilir. Abdurrahman Câmî'nin dediği gibi : O, kimi kendini arayanla beraber elinden tutmuş yürür, beriki de O'nu bulacağım diye aranıp durur».

Evrendeki ilâhî mucizelerin, ancak yaratılış anındaki bir zerresine böylece sathî vukuf peyda ettiğimizi kabul edip, şimdi şu sorularla yeniden tefekküre dalalım : Havvanın sunması ile yediğimiz şu elmanın tadı, Beethoven'ın Missa Solemnis'indeki şu heyecan, evlâdımıza duyduğumuz şu sevgi ve daha nice benzerleri; acaba şu ilk saniyede olup bitiveren yaratılış sürecinin neresinde saklı idi? Nasıl ortaya çıktı, nasıl gelişti, nasıl bu aşamaya ulaştı? O «atome primordial»in içine bu evrimin program ve kodları nasıl yerleştirildi ve Big-bang ile bozulmadan uzaya dağıtılarak evreni inşaaya başlatıldı? Soruları sürdürmeğe gerek yok. Ama hepsinin cevabının kaynağı şuurlu bir varlığa dayanıyor. Başlangıçta «Yokluk» vardı diyebilenler bile bulunsa, «yokluğu» «Var»lığa çeviren bir kudretin var olduğunu kabul durumuna düşerler. Yoksa, yoklukta raslantı ne ile neyi birbirine raslatacaktır?

Şuurlu bir «Var»lığı kabul etmeyip, raslantı ile doğa yaratma ve sürdürme çabasında olan materyalist düşünce, «Saat ile saatçiyi birbirine karıştırır gibi Evren ile E. U. M. nı da birbirine karıştırmakta ve aralarındaki ne zahiri ne batını ilişkii sezinleyemeyerek, Doğa'yı; plânsız yaratansız kontrolsuz, amaçsız bırakmaktadır. Evren,gerçekten materyalistlerin hükmünde kalacak olsa, Chaos'a dönüşümü nasıl önlenebilirdi? Milyarlarca yıldır mikrokosmostan makro kosmos düzeye kadar evrimini belirli bir amaç yönünde şaşmaz bir düzenle sürdüren tüm evren Chaos'a dönüşmediğine göre herşeyden önce «Yokluk ve Raslantı» değil, «Varlık ve Düzen»in bulunması gereği akıl ve inançlarımıza uygun düşer. Bu vacibül vücut «Var»lığın da her şeyin «Evvveli ve sonrası, görüneni ve görünmeyenini» olacağı en belîğ ifadesi ile bu Âyeti Kerimede akli delil olarak bildirilmiştir.

Bizim, E. U. M. adını verdiğimiz bu gerçeğe samimi bir inançla verilecek her ismi kutsal kabul etmek Landmarklarımız gereğidir. Şimdi, bu ismi kendimize mal etmenin yolu karanlıklardan kurtulup biraz aydınlığa kavuşuyor, ve biz de «Bilgi ve Sevgi» arasındaki, bu birbirlerini daima destekleyerek artıran ilişkiyi, yaratanla kendi aramıza intikal ettirdiğimiz zaman gerçek mutluluk, yoluna adımımızı atmış, oluyoruz. Tefekkür hücresi ile başlayan «Bilgi ve Sevgi» yolu, masonluk derecelerinin herbirinde, gönülden bağlananlar için, daha aydınlanarak ve daha çok sevgi daha çok bilgiyi, daha çok bilgi daha çok sevgiyi doğura doğura, sonunda mistisizmin kanatlarında tefekkür evrenine açılıyor, böylece bizlere vuslatın da yolunu açmış oluyor. Yeter ki seçtiğimiz yol bu olsun. Bu yolu tutanların elini E. U. M. da daima tutmuştur.

Evrende Uzay Boyutları ve İnsan

Ahmet AKKAN

M. Ö. 450 yıllarında yaşamış olan Anaksagorsa sormuşlar :

Hayatın amacı nedir?

— Güneş, ay ve göklerin araştırılması...

XVII.cı asırda yaşamış, Hollandalı fizikçi ve astronom-Christiaan Huygens,

— Dünya benim ülkem, dinim Bilimdir diyor.

1970 - 1975 yılları arasında A. B. D. Kamboçya bombardımanları için sarfettikleri 7 milyar dolar, Amerika ve Rusya'nın içinde insan bulunmayan uzay araçları keşifleri için harcadıkları paradan fazladır. Sovyetlerin, 1978 - 1980 Afganistan işgali için sarfettikleri

para, Viking'in, Mars - Voyager'in dış güneş sistemine gönderilmesine harcanan paradan fazladır. (Prof. Carl Sagan, Cornell Üniversitesi, Uzay Bilimler ve Astronomi Bölümü Öğretim üyesi ve Mariner. Viking ve Voyager uzay araçları araştırmaları ilmi sorumlusu)

Biz, hepimiz, ne yapacakları önceden kestirilemeyen ve hoşnutsuzluklarından ötürü homurdanan tanrılarla ilişkin hikayeler icat etmek suretiyle yaşam tehlike ve şartlarını göğüslemeye çabalayan insan kuşaklarının devamıyız. Evrenin, ipleri görülmeyen ve inceleme konusu yapılamayan tanrı veya tanrılar elinde bir kukla durumunda olduğu kav-

ramı, insanları binlerce yıl korku altında tuttu, ve bazılarını hala tutmakta....

Dünyayı tanrılar aracılığına baş vurmadan anlama çabasına ilk girişen, Miletoslu Thales'dir. Ona göre başlangıçta her şey Suydu. Güneş tutulmasını önceden hesaplayarak haber verdiği söylenir. Piramidin yüksekliğini, gölgesinin uzunluğu ile güneşin ufka olan açısından hesaplayarak bulmuştur. Thales'in dostu; Anaximender, deney yaptığı bilinen ilk insanlardan biridir. Çağlar boyu insanlar sopayı, saldırı veya korunma silahı olarak kullanırlarken, Anaximender zamanı ölçmek için kullandı. İlk Güneş saati-ni icat eden kişidir.

Bu devirlerde insanlar havayı bilmiyorlardı. Rüzgârı tanrının nefesi zannediyorlardı. Empedokles «Clepshydra»su hırsız ismini verdiği aleti bulan kişidir. Bu alet sayesinde suya geçit vermeyen, görülemeyen cisim, havayı keşfetmiştir. Daha sonra «Atom» sözcüğünü ilk kullanan Demokritos ve yukarıda bahsettiğimiz Anaksagorasa kadar geliriz.

M. Ö 6 yüzyılda, bilim ve felsefedede en etkili kişi olarak Pitagoru görüyoruz. Ay tutul-

ması, gemilerin ufukta en son kaybolan kısımlarının direkleri olduğunu müşahade ederek, dünyanın küre biçiminde olduğunu söylemiş, Pitagor teoreminin sahibi, düzenli ve uyumlu, insan zihninin kavrayabileceği bir evreni tanımlamak için «Kosmos» sözcüğünü ilk kullanan kişidir.

O devirde İyonyalı felsefecilerin çoğu, evrenin temelindeki ahengin, gözlem ve deney ile anlaşılabilen kanısında iken, Pitagor ve arkadaşları Doğa yasalarının, salt düşünceden çıkabileceğini benimsemişlerdi.. Deneyci değil matematikçi ve mistiktiler. Matematikte kusursuz gerçeği bulduklarını, matematiğin tanrılar aleminin bir parçası olduğunu, dünyamızın da bu alemin, kusurlu bir yansıması olduğunu kabul ederlerdi. Bunlar daha sonra Platon ve hristiyanlığı güçlü biçimde etkilemişlerdir.

Bu asır milattan önce VI. a-sırda, yeryüzünün derin bir entellektüel ve ruhsal uyanışa sahne olduğunu görmekteyiz. İranda Zerdüş, Çinde Konfiçyüs, Lao-Tse, Hindistanda Gothama, İsrail, Mısır, Babil de Yahudi Peygamberleri...

Uzatmadan, Kosmos kelimesini ilk kullanan Pitagordan

zamanımıza 26 asır geçti.. 2600 yıl.Bu devirde, Galileo, Kopernik, Kepler, Newton, Huygens ve daha binlerce, astronom, fizik, kimya, felsefe ve din adamından, uzay çağı asrımız Niels Bohr ve Albert Einstein ve günümüz Nobel ödülleri kazanan bilim adamlarına kadar gelirler.

Çok bilmek, çok zeki veya akıllı olmak demek değildir. Akıl bilgi demek değil aynı zamanda yargıdır da.. Başka bir deyimle, akıl, bilgiler arasında uygun bağlantılar kurup bunları kullanmaktır. Akıl kabaca, biraz mideye benzer Midesi bir defa dolunca insan bir daha acıkmayacak sanır. Akıl da böyledir. Bir zaman bir fikre sarılır ve ondan başkası yok zanneder. Zamanla bu fikir onu tatmin etmez, başka şeyler arar, bu böyle sürüp gider, ta ki ilahi sırlarla karşılaşınca kadar...

Asrımızın büyük alimi Albert Einstein, hayatta insanın başından geçebilecek en güzel şey esrarengiz birşeyle karşılaşmaktır. Dinsiz bilim topal, bilimsiz din kördür, diyor. Bu güzel cümle, anlamak, öğrenmek, bilmek gereksinmesini karşılarken, öğrenmeksinin inanmak ihtiyacımıza da ne güzel cevap veriyor..

İlimsiz tefekkür insanda cinnet meydana getirir. Nitekim cahil, sözde müritler elinde nice kişiler meczup olup, meczuplara has, gayri insanı işler yapmışlardır .

Büyük mütefekkir Mevlâna : «Akılını, daha üstün bir akılda yok etmeğe bak» diyor ve insanları üç gruba ayırıyor :

AKILLI : Ruhundaki ateşten kıvılcım alarak, elindeki meşalesini yakmış, yolunu aydınlatıp yürüyen kişi..

YARIM AKILLI : Ruhunda ateş, elinde meşalesi yok, ama akıllının eteğine yapışıp, onun peşinden giden..

BUDALA : Ne meşalesi var, ne eteğinden tutacağı, karanlıkta dönüp dolaşan zavallı insan.. Acaba, hangi kategorideniz?...

Doğada insan aklının aradığı iki şey vardır : GÜZEL ve HAKİKAT.... GÜZEL e sanat, HAKİKATE ilim yolu ile gidilebilir....

İlim boşlukta olmaz. Bir yere kitaplar ve deney tüpleri ile kapanıp ilim yapılmaz. İlim, münakaşa, görüşme, fikir alışverişi ile olur.

Doğanın her yanı bize büyük bir gizi, bir sırrı açığa vururken korkanlar, kolay elde edi-

len, batıl inançların konforuna sığınacaklardır. Kosmosun dokusunu ve yapısını keşfetme cesaretini gösterenler, kendi istek ve ön yargılarına uygun bulmasalar bile en derin gizlerine inebileceklerdir.

Kosmosu olmasını istediğimiz şekliyle değil, olduğu gibi algılamaya çalışmalıyız.

Yer yüzünde insandan başka ilim ile meşgul olan bir tür daha yoktur.

Bilim yöntemle elde edilen ve pratikle doğrulanana bilgidir. Burada, kuramcılar ile (Teorisyen) deneyciler (eksperimantal) arasındaki geçimsizlikte ortayı tutuyor, ve olaybilim (fenemenoloji) ye ağırlık veriyorum...

Einstein a göre, bilim, her türlü düzenden yoksun duyu verileri ile, mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama ve yasaları bulma çabasıdır.

Ordo ab chao, karmakarışık düzenden yoksun his taraflarımız içinden, aklı - hikmet ile çıkarmak mecburiyetinde olduğumuz düzenli düşünme ve yasaları bulmak, kendimizi bulma çabası değil midir?

Spekülatif felsefe, aklın tüm nesnelere yapı ve niteliğini

ortaya çıkarmaya yeterli olduğunu savunurken, Bilimsel felsefe, evreni açıklama işini bilim adamına bırakır.

Felsefe, insan düşünce biçimlerinin her türünün mantıksal çözümlenme eylemidir. Söyleyeceği şeyler anlaşılabilir şekilde dile getirilmelidir. Bu suretle felsefe bilimsel olur. Sonuçlar kanıtlanmaya elverişlidir. Mantık ve bilimde yeterince eğitim görmüş herkesin anlayabileceği ve doğru sayacağı bir bilimdir..

«Die Geschichte der Natur» (Doğanın Tarihi) adlı eserinde, Carl von Weizsacher, hayat fenomeni, doğruluğu saptanmış olan fizik kanunları içinde «UZAY BOYUTLARI» halinde uzanmaktadır, diyor..

Bergson a göre uzay, insan için bir amaç değil, bir araçtır. Zihin eşyayı yararlanılabilir duruma getirebilmek istidadıdır. Mesela, sobanın gerçeği saç iken, sobalıkla bir alâkası yoktur. Ona biçim ve varlık sağlayan biziz. Realite cansız vasıtalarımızı teşkil eden bir eşya alemidir. Bu alemini tasarlamak için aradığımız dayanak UZAY dır. Bilgilerimizin kaynağı uzaydır.

Klasik geometri (Öklid geo-

metrisi) ve klasik fiziğin (Newton fiziği) önemli yasaları, sadece çevremizdeki, dünyamızdaki olaylara, kabaca uygulanabilir. Astronomik ve atomaltı boyutlarda, bunların yerine yeni yasaların konması gereği ortaya çıkmıştır. Oklidden ikibin yıl sonra, Macar John Bolyai, Rus lobachevski, Alman Gauss, Öklid geometrisi ile bağdaşmaz geometriler geliştirdiler. Öklid geometrisi ile bir üçgenin iç açılarının toplamı 180 derece iken, Gauss üç dağ arasında teşkil ettiği iç açılarını ölçtü ve 180 dereceden fazla olduğunu isbat etti. Bu fazlalık dünya için ihmal edilebilecek derecede iken, astronomik mesafelerde hiç ihmal edilemez ve hatta bizi büyük yanlışlıklara götürür. Einstein'ın genel rölativite teorisinden çıkardığı bir neticeye göre, astronomik boyutlarda uzayın doğal geometrisi Oklidçi olmayan bir geometridir.

Güneş sistemimizin teşekkülünü çok çok özetleyerek izaaha çalışacağım. Fazla bilgi edinmek isteyenlere, gerek astrofizik gerek felsefi yönden derin bir vukul ile işlenmiş ve Mimar Sinan mecmuası 45-46 sayılarında neşredilmiş olan Faruk Erengül Üstadın «EVRENDE ZEKÂ» isimli

eserlerini hararetle tavsiye ederim.

Sistemimiz, Güneş ve onun çevresinde dolaşan başlıca 9 gezegenden ibarettir. 20 milyar yıl önce, Evrenin başlangıcı olan BÜYÜK PATLAMA....

Nedeni? Kafamızı kurcalayan en büyük giz.. Ancak vukuu mantığa uygun.. Evrenin şimdiki madde ve enerjisi büyük bir yoğunluk içindeydi. Buna bir tür kozmik yumurta diyebiliriz. Bu yoğunluk belki de hiç bir boyuta sahip olmayan bir matematik degerdi..

Nebüla denilen toz zerrecikleri giderek toplaşıp yoğunlaşması sonucu kitleşme ve karışık güçlerin tesiri altında tekrar parçalanıp dağılma... Bu iki güç çatışma halinde idi, sistemimizin oluşmasında... Madde karşıt madde ile karşılaşınca kütlelerini kaybedip enerjiye dönüşüyor, bir yayılma bir ekstansiyon oluyor ve ters bir reaksiyon ile enerji maddeye dönüşüyor.

Güneşe mesafesine göre, sıra ile Merkür, Venüs, Dünya, Merih etrafları ince gaz tabakası ile çevrili katı ve kayalık küreler, gittikçe güneşten uzaklaşarak sıra ile, Jüpiter, Satürn, Uranus, Neptün bütü-

nü ile gazdan oluşmuş 4 kitle, ve ana gezegenlerden birinin uydusu iken çekimden kurtulup güneş yörüngesine oturan 9 cu katı gezegen Plüton ile, 9 ana gezegenli Güneş sistemimiz husule geliyor. Merkür, Venüs, Dünya iç güneş sistemini, bundan sonrakiler dış güneş sistemini teşkil ediyorlar..

Bilim adamlarının söylediklerine göre, nebülanın orijinal halinde var olan eleméntlerin ancak % 10 u dünyamızda bulunuyor. Evrende en bol element olan hidrojen mevcudunun hemen tamamı uçup gitmiş, geriye kalan oksijen ile kaynaşarak dünyamızın en kıymetli «ISLAK» kısmını meydana getirmiş...

Dünyamızın özellikleri : İç güneş sisteminde, oksijenden zengin bir atmosferi olan kayalık küçük bir gezegen, en önemli özelliği, ıslak oluşu ve güneşe optimal mesafede oluşu zannedirim...

Isınınca buharlaşan su, bulutları husule getiriyor, ısıtıcı güneş ışınları pek nüfuz edemiyor, satıh soğuyor, bulutlar kondanse olup su halinde yer yüzüne tekrar dönüyor ve dünyamız yaşam için gerekli en önemli şartları koruyor..

Merkür, güneşe en yakın olanı,

satıhta hararet 400 derece santigratdan yüksek, ne su ne de düşünebileceğimiz bir hayat olamıyor.

Venüs, etrafında çok geniş bir karbondioksit tabakası bir sera gibi içindeki ısıyı hapsediyor, hararet 500 derece civarında su ve hayat yok..

Merih'e gelince, Güneşe dünya'dan daha uzak, aşırı soğuk yüzünden, mayi halde su ve düşünebileceğimiz bir hayat yok..

Diğer beş gezegen, güneşe mesafelerine göre, Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün, Plüton, dördü gazlardan müteşekkil biri kayalık amma güneşe en uzağı ve soğuk.

Bu perspektif içinde sistemimizde, Dünyadan başka hiç bir yerde insana rastlıyamayız...

Prof. Einstein, tek boyutlu çizgiler, iki boyutlu satıhlar, üç boyutlu hacimleri ele alarak başlamış ve evrenin yapısının dördüncü boyut «zaman» ile meydana geldiğini ortaya koymuştur. ZAMAN nedir?

Bizler, hislerimizin aracılığı ile zamanın genel akışına katılırız. Bu akış evrende aralıksız olgular üretir ve ürettiklerini geride bırakarak,

geçer, gider Biz bu akışın «ŞİMDİ» denen ortasında yer almaktayız. Şimdi, dediğimiz şey, geçmiştir. Kendimizi «şimdiye» yönelmiş ve bitmeyen «şimdide» bulmaktayız.

Zaman ölçeği de uzay ölçeğinde olduğu gibi tanımsaldır. Zamanda sonuç-nedeni izlemektedir. Gazeteye sarılı bir suç aleti bulunsa, gazetenin baskıdan çıkışı suçun işlenişinden öncedir. Bu suretle Zaman - Düzen ilişkisini, neden sonuç ilişkisine bağlayabiliriz. Zamanda bir tersine çevrilemezlik vardır. Bir gözlemci yanmış bir evin küllerini gördüğünü söyler, bir diğeri de evi sağlam gördüğünü söylerse, ikinci birinciden önce görmüştür. Bir de önemli olan eşzamanlık, hemzamanlık sorununu vardır. Aynı zamanda husule gelen iki ayrı olayı nasıl karşılaştırabiliriz. Kullanabileceğimiz en hızlı sinyal, ışık sinyalidir. Einstein buna ışık hızının sınırlayıcı özelliği demiştir. Aynı anda husule gelen olayların, gözlemcinin yaşamakta olduğu zamana göre rölatif, izafi oluşu, Einstein felsefesinin en güç kavramlarından biridir. İnsanın «şimdi» diye tamamen kendine ait olarak değerlendirdiği «an» evrenin diğer bir kısmındakiler için «şimdi» değildir.

Evren statik değil, dinamikdir. Zaman boyutu süreli olduğu için, evren içinde hareket eden her varlık, kendi hızı ölçüsünde, zamanı kısaltır diyor, Einstein

Sir James Jeans (Mysterious Univers-Esrarlı Kâinat - Uzdulek Terc. S : 91) de uzay boyutlarını «madde tuğlaları» olarak görüyor ve zaman boyutuna, bunları birbirine bağlayan harç gözü ile bakıyor.

Bu suretle, beynimizde canlandıracağımız bir uzaya, gene beynimize yerleştireceğimiz bir teleskopla bakmaya gayret edersek, Einstein dünyasına girmeyi başarabilenler arasında kendimizi sayabiliriz. $E = M C^2$

Bu esnada, bildiğimizi, anlamaya başladığımızı sandığımız kâinat birden esrarengizleşiyor : Madde dediğimiz şeyin aslında «dondurulmuş enerji» olduğunun farkına varıyorsunuz. Cisimlerin ne kadar hızlı hareket ederlerse, o kadar küçüldüklerini öğreniyorsunuz. Yer çekimi bir güç olmaktan çıkıyor «Zaman - Mekân» olgusunun bir eğrilişi durumuna geçiyor.

Bunu daha iyi anlamak için, kâinatı düz kauçuk bir şilteye benzetin; şiltenin üzerine ko-

nulan bir bilye nasıl bir çöküntü yapıyor, şilteyi kendine doğru çekiyorsa, aynı şekilde, gök cisimleri de benzer işlemi kâinatta yapıyorlar. Buna göre gezegenlerin yörüngelerinde kalmalarının nedeni güneşin çekim gücü değil, güneşin bu elastiki zaman-mekân şiltesinde oluşturduğu eğrinin kıvrımlarının gezegenlerce izlenmesidir.

«Uzay içinde, madde aleminde başka, canlılığa sahip iç varlıkları ile bitkiler, duyu ve sevitabiileri ile hayvanlar ve nihayet madde, iç varlığı, sevitabiileri ve her şeyin üzerinde GEİST e sahip, şuurlu insan vardır, diyor Max Scheler GEİST kelimesinden, akıllı, ide şuuru, anlayışı, iyilik ve sevmek gibi aktarı içine olan gücü alıyor. İnsan geisti ile çevresindekileri objeleştirip kavriyabildiği gibi, bizzat kendisini de objeleştirip kavriyabilir. Kendi kendini kavriyabilen tek varlık insandır. Geist in bir varlıkta meydana çıkmasını sağlayan akt merkezi KİŞİLİK tir. Buda yalnız insanlara hastır. Böylece insan kendisini kavriyabilmek için daha yüksek kademelere «yeni boyutlara» yükselerek yeniden kendine dönüyor. «Die Stellung Des Menschen in Kosmos.»

İnsan türünün tekâmülünde Darwin veya Darwin'e karşı kişilerin, düşünüşü dikkate alınırsa, kanımca, atalarımızın, maymun veya maymuna benzer bir insan türü olmasının hiç önemi yok.. Homo Erectus, Homo Habilis, Homo Sapiens her iki düşünüş tarafından az veya çok kabul edilmekte.. Tekâmül fikri gayrikabili münakaşa... Yalnız bu tekâmülü homo sapiens de durduramayacağız. Geist e sahip yalnız akıllı, düşünen değil, «homo Sapiens Sapiens» düşündüğünü düşünen, tefekkür eden, ADAMLIKTAN, İNSANLIĞA geçmiş, insan ile yolumuza devam edeceğiz.

Descartes «düşünüyorum, o halde varım» (Cogito ergo sum) demişti. «Düşünüyorum» da zaten «ben vardır, Bu nedenle asrımızın büyük düşünürü Edmund Husserl, düşünüyorum o halde varım, değil-var olduğum için düşünüyorum - Ego cogito, cogitatum» diyor. (Edmund Husserl in «Başkasının ben i - problemi» Uygur Nemi S25 Bergson, «düşünebilen şuuru» boyut olarak ele alırken «zaman» boyutu ile karıştırmıştı. Einstein in rölativite ve zaman teorisinden sonra Bergson «La pansée et le mouvant» isimli eserinde şuuru

ayrı bir boyut olarak ele almıştır. Bunun üzerine bir zamanlar memleketimizde (1933-1938) bulunmuş ve üniversitemizde dersler vermiş olan Prof. Hans Reichenbach, insanın şuur ve hayal gücü ile, diğer boyutlardan daha yüksek bir boyut meydana getirdiğini ve beş boyutlu birliğin ortaya çıktığını yazmaktadır. (The philosophy of space and time-New York S. 280) İnsan şuurunun en belirgin özelliği, onun sonsuz bir hayal gücüne sahip olabilmesidir. İnsanoğlu kendi boyutunun vüsat ve hareketlerini keşfettikçe, evrenin gerçek yapısını anlayabilmeğe doğru yaklaşabilecek ve onunla uyumda bulunabilme yollarını tesbit edecektir.

Başlangıçtaki, sözlerime döneceğim, öyle garip kavramlarla yetiştirilmişiz ki, bizden biraz değişik bir kişi ya da toplumla karşılaşınca, onlara karşı bir yabancılık, bir güvensizlik duyuyor ya da nefret ediyoruz. Oysa her bir kişi veya uygarlığın anıtları ve kültürü, insan olmanın değişik bir biçimde anlatımından başka birşey değildir. Yer kürre dışı bir ziyaretçi olsa, çeşitli insanlar ve toplumlar arasındaki farklılıklara bir göz atsa, aramızdaki benzer-

liklerin, farklılıklardan daha çok olduğunu görecektir ve ifade edecektir.

İnsanlar küçük topluluklar halinde yaşarlarken ve silahları daha iptidai iken, en hiddetlisi dahi imkânları ile en çok birkaç kişiyi öldürebilirdi. Teknolojinin gelişmesi ile silahlarımız da gelişti. Buna mukabil hiddet ve umutsuzluğumuzu akıl ile yontmağa çalıştık aksi takdirde elimizdeki silahlarla bir düğmeye basmakla, icap etmesin ama, icabında milyonlarca insanı öldürebiliriz.

Nükleer başlıkla yüklenmiş füzeler, bunlara enerji sağlayan radyoaktif güç santralleri, füzeleri nişanlamaya ve yöneltmeye yarıyan radyo, radar ultrasonik teknikleri; yıldızlara gitmek için kullanılacak enerji, füze, radyo ve radar tekniği ile aynıdır. Eğer gücümüzü bu araştırmalara harcarsak, etrafımıza kozmik perspektif içinde bakmağa başlayacağız. Taassup-tan kurtulup, bilgimizi arttırarak, şovenizminizi kökünden yıkıp, yıldız keşiflerini kendi adımıza değil insanların adına yaptığımıza belki inancağız. Bu suretle enerjimizi ölüme ve öldürmeğe, değil, yaşamaya adanmış bir girişime yatırmış oluruz.

Bu küçük gezegenimizde, nadir fakat tehlikeli bir türüz. Kozmik perspektifte hepimiz, herbirimiz çok değerliyiz.

Eğer bir insanın seninle aynı fikri paylaşmadığını görürsen, aldırma, bırak, bu gezegende düşüncü ile yaşamaya devam etsin. Sen kendi mutluluğun için onu da sevmeğe gayret et.. Bu perspektif içinde, tanrının hikmetine iman et, insanların beşeri yanılıklarına merhametli ve müşfik ol, mükemmel ahengin er geç bir gün doğacağına ümit et, diyor Faruk Erengül birader, Pike biraderden naklen....

Aradığımız güzel ve Hakikattır..

Güzeli Sanatta bulabiliriz.. Hakikatı???

Hakikat

Gizli

Nerede?

Ara onu heryerde

Eğer bir gün bulduğunu sanırsan,

Bırak gizlendiği yerde...

Hız. Muhammed, hadisi şerifte : Kellemü naas, ala kaderi ukuluhu, diyor. (Olgunlarla Konuş. Onlara da akılları kadar hitap et).

Hakikat sözcüğünde, Yaratan ve onun eseri vardır. (Mukbil Gökdoğan B.: Üs.:)

Şunu da unutmayalım, sonsuz evrende, galaksimizde, şu küçücük Dünyamızdan başka bir yerde bir tek hemcinsimize rastlamıyacağız...

Evren, sürekliliğini periodik ekspansiyon ve kontraksiyonlarla (Açılıp - kapanma) devam ettiren kapalı bir sistemdir.

Ulu Mimarı Dâmekân olarak bunun dışında düşünmekteyim. Buna benzer şekilde, 19 cu asrın sonunda yaşamış, 5 ciltlik Ulumu - Diniye yazarı hacı Zihni efendi bakın ne diyor :

Haktaala, Azamet aleminin padişehi lâmekândır.
Olamaz devletinin tahtıgehi
Hastır zatı ilâhisine, mülki ezeli....

İstifade edilen eserler :

Kozmos

Çevirisi : Reşit Aşçıoğlu

Carl Sagan

İnsan ve kâinattaki yeri Çevirisi : T. Mengüşoğlu	Max Scheler
L'Evolution Creatrice	Henri Bergson
La Pensée Et le Mouvant	» » » »
Felsefe Ansiklopedisi	Orhan Hançerlioğlu
Filozoflar Ansiklopedisi	Cemil Sena
Başkasının Beni problemi Çevirisi : Uygur Nermi	Edmund Husserl
The Philosophy of Space and Time (New-York)	Hans Reichenbach
Bilimsel felsefenin doğuşu Çevirisi : Cemal Yıldırım	» » » »
Mevlâna ve Muhammed İkbâl	Feyzi Halıcı (Milli Kültür mecmuası)
Mimar Sinan mecmuaları	
Esrarlı Kâinat Çevirisi : (Uzdilek)	Sir James Jeans

Masonik Düşünce Açısından Güzelin ve Güzelliğin Önemi

Cevad Memduh ALTAR

Kardeşlerim «Güzel» «ve «Güzellik» kavramları öylesine bir duygulanışın ürünleridir ki, bunlar, günlük hayatımızda, insanlarla olan ilişkilerimizde, kendi iç alemimizde, kendimizle başbaşa kaldığımız anlarda, ağızımızdan sık sık düşmeyen, akılsal, ruhsal ya da herikisinin ortak bileşimiyle elde edilen bir yaşantının, yargıya dönük ürünleri olmanın niteliğini taşırlar. Bu yargısal kavramları o kadar çok kullanırız ki, bazen hiç farkına varmadan ani bir kararla «Ne güzel!» deriz. Güzel bir tablo, güzel bir konser, güzel bir kadın, güzel bir erkek, güzel bir eser karşısında, bu yargısal kavramlar ağızımızdan hiç düşmez. Ve insanoglunda, yerine göre ruhsal, yerine göre akılsal, ya da akıl ile ruhun ortak katkısıyla meydana gelen bir yaşantının açığa vurulabilmesini sağlama yolunda kullandığımız bu estetik kavramlar, yani «Güzel!», «Şahane bir güzellik!» türünden sözler, kendi duyuş, görüş ve anlayışımıza en yakın olan estetik kanılardır.

Yukarda açıklanan düşünceler üzerinde çok durulmuş, çok şey yazılmış, çok şey söylenmiştir. Estetikle ilgili konular, son ikiyüz yıl içinde bağımsız bir inceleme dalı olarak sosyal bilimler arasında önemle yerini almıştır. Nitekim bu bilim dalının içeriği,

«Ruhsal Yaşantı», «Ruhsal Duygulanış» (Emotion sprituelle) konularının çeşitli açıdan yorumlarını kapsamış ve bu doğrultudaki araştırmalar, zamanla güzeli ve güzelliği oluşturan sebep ve koşulları inceleyip saptayan bir bilim dalı olmanın önemini kazanmıştır.

Bazı filozofların üstünde önemle durdukları estetik konusu, özellikle F. Schiller (1759-1805) ve G. W. F. Hegel (1770-1831) gibi büyük düşünürlerin araştırmaları sonunda, bağımsız bir bilim dalı olarak değerlendirilmiştir. Eski grekçedeki «aisthanesthai» sözcüğünden alınan bu terim, bu konuya emek vermiş düşünürlerden özellikle filozof Baumgarten (1714-1762) tarafından «Aesthetica» sözcüğüne dönüştürülmüş, sonra da felsefede genellikle «Esthétique» olarak kullanılmıştır.

Şimdi en kısa anlamda estetiğin tanımladığı «güzel»i ele alalım. Estetik, güzeli ve güzelliği şöyle tanımlıyor : «Güzelin ve güzelliğin algılanışı, duygunun, çirkinine tümüyle karşıt ve sübjektif haz ile, yani kişiye özgü beğeni ile ilişkisi olmayan objektif haz ile etkileniş halidir.»

Akılsal felsefenin kurucusu Platon'dan (428/7-348/7 m. ö.) sonra Immanuel Kant (1724-1804)'a göre de bu tür etkilenişlerin kişisel yarar ile hiçbir ilişkisi yoktur.

Estetiğe göre güzel ve güzellik, herhangi organik bir kuruluşun, örneğin güzel bir mimari eserin, detayları ile orantılı olarak oluşturduğu «uyum», amaca uyarlık olarak nitelendiriliyor ki, burada güzel olan şey amaca uyarlıdır. Bir başka deyimle : Bir yapıyı meydana getiren hacimler arasındaki orantı uyumunu, estetik görüş, «güzel» diye niteliyor. Müzik sanatında da örneğin bir senfoninin kuruluşunu tamamlayan bölümlerin, o eserin bütünü ile oluşturduğu orantıdaki uyum, «güzel» olarak niteleniyor. Böylesine bir görünüşü osmanlıcada «Tenevvüde vahdet» yani «Çeşitlilikte bütünlük» diye niteliyorduk. O halde senfonik bir eserde, hem çeşitliliği meydana getiren değişik bölümler olacak, hem de bu değişik bölümler, senfoninin mimarisini tek bir bütün olarak şekillendirmede başlıca etken olacak (!).

Milâttan önceki antik dönem filozoflarının, yani batı uygarlığına özgü düşünsel evrimi oluşturan eski Anadolu ve dolayısıyla «Attika» düşünürlerinin güzele ve güzelliğe yönelişlerini ele alırsak,

önce iki önemli filozofla karşılaşırız ki, bunlar da Platon ile Aristo (384-322 m. ö.)! dur. Platon estetik hazzı araştırırken, bu alanda oluşturulacak yargının ne türlü yaşantılardan beslendiklerini inceleme yolunda hayli düşünmüştür. Hatta Platon, güzel yargısından önce, «doğru» ile «iyi» yargıları üstünde de durmuş ve doğru yargısını vermede, iç dünyamızda meydana gelen frekans, yani titreşim nasıl oluyor?; ne gibi anlarda doğru yargısını veriyoruz? sorunlarını birer çözüme bağlamaya çalışmıştır. Platon, buna paralel olarak bir de «iyi» yargısı üstünde durmuştur. Ne varki filozof : «Bu işde bir noksan var, mutlaka bir başka yargı daha olmalı!» demiş; biraz daha düşünmüş, doğru ve iyi yargılarının «Üçlü» (Trilogie) bir sentez olmanın niteliğini taşıyacak, üçlü bir denge içinde, güçlü bir bütün oluşturabilecekleri kanısını benimsemiş ve bu bütünü sağlayacak tek yargı ise «güzel» ve «güzellik» kavramlarından başka bir şey olmaz demiş. Ve estetik felsefesini üçlü bir yargı sentezi üstünde geliştirmiştir. İşte antik düşünde ilk kez «doğru», «iyi», «güzel» yargıları üstünde duran düşündür, Arap filozoflarının Eflatun-u Hakim lakabıyla niteledikleri Platon'dur. Aristo da, kendine özgü mantığı içinde estetik hazların niçini ve nedeni üstünde durmuştur.

Platon'a göre güzellik bir «ideâl» dir. İdeâl yani ülkü sözcüğünü, düşünürümüz Ziya Gökalp, arapçada olmadığı halde, kendi bulduğu arapça kökenli «mefkûre» sözcüğü ile karşılamıştır. Arapçada mefkûre diye bir sözcük olmadığına göre mefkûre terimi, Ziya Gökalp'in osmanlıcaya eklediği felsefi bir terimdir.

İdeâl sözcüğü, eski grekçedeki «İdea» sözcüğünden gelmektedir. İdea, eski grekçede boy - bos, ölçü, görünüş anlamına gelmektedir Platon bu sözcüğü düşünceye yansıtmış, boyluboslu düşünceler, görüşler anlamına gelen bu terim, onun felsefesinde «ideâl»e dönüşmüştür. Onun için Platon'a göre güzellik bir «ideal» dir. Bugünkü düşünceye göre de güzellik, kesin bir gerçek olmadığı gibi, tükenmeyen bir isteğin amacıdır. Tükenmeyen istek ideâl olunca, o ideâli tümüyle elde edebilmenin mümkün olamayacağıda doğaldır (!). Yani hiç kimse güzele ve güzelliğe erişim diyemeyecek ve ona erişemeyecek, ona yaklaşabildiği oranda, sezgi gücü ile etkilenecek ve ancak bu etki, kişiliğine özgü bir yoruma ve bir yargıya dönüşebilecek (!). Görülüyorki güzellik yargımızı oluştururken, estetiğin en büyük ideali olan o yüce yargıyı değerlen-

direbilme yolunda, kendi iç dünyamızda gerçekleştirebileceği miz çaba ile, yani Platon'un ulaşılması imkânsız olarak nitelediği güzele gerçekten yönelebilmekle, ona bir dereceye kadar yaklaşabileceğiz. O halde güzel yargısı, kişinin yaşamı boyunca kesintisiz sürdürülebilmekteki başarı oranına bağlı olan düşünsel evrimin türünü olma niteliğini daima koruyacaktır. Çünkü güzel olan şey, Platon'a göre, insanlığın yüce ideâllerinden biridir; içe dönük duyarlı yaşamın en derini ile yakından ilgilidir.

Antik döneme özgü düşünme türünden uzun bir zaman geçtikten, yani orta çağın karanlığı insanlara antik düşündeki özgürlüğü unutturduktan sonra, Tanrıya ibadet anlayışının, dinsel baskılarla korkunç bir boyunduruğa vurulmasından sonra, gerçek güzele ve güzelliğe pek el değen olmamıştır. Çünkü antik dönemleri düşünmek günah sayılmıştır; ama düşünce gene de zincire vurulamamıştır. Düşünsel evrimin tükenmeyen çabası hiç durdurulabilir mi? Bu düşünsel güç durmuyor, baskı ile durdu sanılıyor, ama o gene özgürlüğü elde edebilme çabasını sürdürmeye devam ediyor; böylelikle orta-çağın karanlıklarından sıyrılıp Rönesans aydınlığına ulaşıyor; ve bu tür bir kültür yenilenmesi, önce Fransa'da 16. ve 17. yüzyıllarda, iki büyük yazarın güzel ve güzellik konularına el koyduğu sıralarda görülüyor. Bunlardan biri Nicolas Boileau-Despréaux (1636-1711) dur. Bu zat 1674 de Art poétique (Şiirsel Sanat) adlı, estetik ile ilgili ilk kitabını yazmıştır. Boileau bu kitabında Platon'u, Aristo'yu inceleyerek güzeli tanımlama yolunda çaba harcarken, aynı zamanda öteki estetik sorunlara da değinmiştir. Sonra Abbé Charles Batteux (1713-1780) adlı bir yazar daha Fransa'da görünmüş; bu zat da özellikle 1746 yılında ele aldığı estetik sorunların yorumu ile tanınmıştır. Bu Fransız yazarlar, estetiğin bir bilim dalı olarak metodlaştırılması yolunda hayli çaba harcamışlardır.

Bu arada İngiliz ve İskoç filozoflarının da estetikle uğraştıkları görülmektedir. Bunlar (Burke 1756; Home 1762; Dugald Stewart 1793; Jouffray 1826), estetik sorunların üzerinde, Fransızların prensibine tamamen aykırı olarak düşünmüşler ve konuya daha çok filozofik eğilimle değinmişlerdir.

Yukarda adları geçen düşüncülerin, insanlığı aydınlatma, insan oğlunun evrimsel çabasının nerelere ulaşabileceğini araştırma yolunda koydukları metodlar, konuyu bilimselleştirme yolunda

harcadıkları çabalar yanında, Almanya'da aynı konuya elatan bir başka önemli düşünür ile de karşılaşmaktadır. Bu düşünür de estetiği bağımsız bir bilim dalı olarak ele almada başarılı olan Alexander Gottlieb Baumgarten'dir (1714-1762). Bu zatın estetik konusunu incelemede harcadığı emek büyüktür. Bu filozof «Estetik», terimini, yukarıda değinildiği gibi eski grekçedeki «aisthanesthai» sözcüğünden alıp felsefe tarihine maletmiştir. Aisthanesthai terimi, grekçede «Duygusal - Algılanış» (Hissi-İdrâk) anlamına gelmektedir Baumgarten, felsefe araştırmaları esnasında, bilim dallarını klâslara ayırma merakına düşer ve sekiz kola ayırdığı bilim dalları arasına Estetiği de dokuzuncu bir kol olarak katar Baumgarten tasnifinde 9. Kol Estetik olduğuna göre öteki 8 Bilim Dalı hangileridir? kısaca onlara da değinelim : Mantık, Marifet, Psikoloji, Ahlâk, Doğa, Hukuk, Kültür, Din ve Estetik.

İnsanda güzeli ve güzelliği arama yolunda beliren isteği, yani Estetik - İsteği, alelâde istekten ayırt etme ilkesine gelince :

Bu konuda estetik, iki çeşit istek üzerinde durmaktadır : (1 mâl-İstek;2) Saf-İstek (Estetik - İstek, Tükenmez - İstek).

Estetiğe göre Saf-İstek, hiçbir zaman galip geçici heveslerden değildir. Onun içindirki bazı filozoflar, insanın ruhunda evrimsel çabanın oluşturduğu aşamaları incelerken, alelâde isteğin yanında sadece güzele ve güzelliğe yönelen isteğin adını Saf-İstek (Volonté pure) olarak nitelemişlerdir.

Saf - İstek, yerine göre aklın ya da ruhun, ya da herikisinin ortak katkısıyla oluşan özgür ve korkusuz bir oyun, ruhsal bir huzur ve dinleniş olmanın niteliğini taşımaktadır.

17. yüzyılın ünlü düşünürü Spinoza (1632-1677) alelâde isteği genel olarak şöyle tanımlıyor : «İnsanın daha az olgunluktan daha çok olgunluğa geçebilme çabası.» Halbuki insanoğlu sadece Saf-İstek ile güzele ve güzelliğe yönelmektedir; ve bu tür isteğe : Estetik-İstek ve Tükenmez-İstek de denmektedir.

18.yüzyıl estetik anlayışına göre güzel sanatların doğuş ve oluşları bakımından dayandıkları temel, insanın güzele yönelik davranışının en ileri ucu olan Saf-İstek'den beslenmektedir.

Şimdi de gelelim filozof Ephraim Lesseng'e (1729-1781). Bu büyük düşünür ve ondan sonra gelen bazı filozofların benimsedikleri gi-

bi, güzel sanatların temeli yalnız ve yalnız Saf-İsteğe dayanmaktadır. Saf istekten güç alan sanat, ön plânda bir eğitim aracı da değildir. Saf - İstek insanı büyüler, hazza ulaştırır, hayran bırakır, duyguda yüceltir ve bütün bu olağanüstülüklerin etkisi altında insan iyiye, doğruya ve güzele erişme yolunda eğitilmiş de olur.

İstek İdeâli bakımından güzellik, kişilere göre aynı güzellik olmayacağı, gibi kesin bir sınırla da çevrili değildir. Saf-İstek, pişmanlığa, olumsuz davranışa yolaçmaz. Böyle bir istek, insanı sanatın yüceltici etkinliğine yöneltir. 19. yüzyılın pesimist filozofu Arthur Schopenhauer (1788-1860) ki, felsefesine değil de sanata yönelik ideâline hayran olduğum bu filozof, dünyayı kapkaranlık görmesine rağmen, yalnız sanatın yüceltici gücünde ışık sezmiş ve Saf-İsteği, yani Estetik-İsteği şöyle tanımlamıştır : «Tükenmez ve dikensiz istek!».

19. yüzyıl filozoflarının bazıları, sanatta ıstırapın bile isteğe dönüştüğü kanısı üstünde birleşmişler ve bu gerçeği, güzelin ve güzelliğin gereği olarak benimsemişlerdir. Onun için Kant olsun, Lessing olsun, hatta Schopenhauer olsun, bu konu üstünde önemle durmuşlardır. Sanatta acı, ıstırap nasıl isteğe döner? Örneğin Beethoven'ın ıstırap isteğe dönünce, insanlığa ışık tutan ulu eserler ve bu arada 9. Senfoni yaratılmış olur. İstırap isteğe dönünce, İtîrî Neva Kârını yazar. İstırap isteğe dönünce, hayatından hiç te memnun olmayan Michelangelo (1475-1564), Roma'da Vatikan'ın sınırları içindeki Santa Sistina Şepelinin tavanını, tam dört yıl devam etmiş olan heyecanlı bir çalışma süresi içinde, iskeleler üstünde sırtüstü yatarak, İncil'in ünlü öykülerini yansıtan fresklerle baştan aşağı süsliyerek ıstırapını isteğe dönüştürmüştür.

Estetiğin kurucularından Hegel (1770-1831) gibi, bir de büyük şair Friedrich Schiller (1759-1805) var. Schiller, aklın kendi özgürlüğünü tam olarak algıladığı anı yani aklın kendi varlığına, kendi gücüne, düşünme ve duyma kapasitesine tam olarak ege men olduğuna inandığı anı, daha başka bir deyimle aklın huzura ve özgürlüğe tam olarak kavuşmasından doğan ruh halini, gerçek bir sanat eserinin benliğinden kopup kaçtığı bir an olarak nitelendirmektedir; ve böylesine bir olağanüstülüğü gereğince değerlendirebilen, yani özgür akıl ve iradenin isteristemaz oluşturacağı sanat faktörünü elinden kaçırmadan yakalayıp değerlendirebilen kişiyi de gerçek sanatçı olarak tanımlamaktadır. Schiller'in bu

tür yorumları, mektuplar halinde oluşturduğu bir kitapta yer almaktadır. (Über den moralischen Nutzen asthetischer Sitten) (Estetik Alışkanlıkların Ahlâki Yararları Üzerine).

Friedrich Schiller'e göre güzeli ve güzelliği oluşturan koşullar şunlardır : (1 Sübjektif Koşul; 2) Objektif Koşul.

Sübjektif Koşul, sanatçının, kişiliğine özgü düşüncü, duyuş ve anlayışla meydana getirdiği eserlere egemen olan koşullardır. Sanatçının, eserlerini oluşturmak için elattığı temel kaynak doğadır ki, yaratıya konu bulmada tek başına yardımcı olmanın niteliğini taşıyan böylesine tükenmez bir kaynak ta, yani doğa da Objektif Koşuldur; yani doğa, sanata ve sanatçıya Objektif Koşulları sağlamada egemendir; tek başına etkilidir. Görülyüorki bu koşullar olmadan sanat olmuyor.

Güzellik anlamı, güzellik ideâli, güzeli beğeniş, iç dünyamıza yönelik önemli davranışlardan güç almaktadır. Özellikle güzeli beğeniş, bir yorum ve yargı ile açıklanır. Böylesine bir davranışa neden olan düşün, istek, haz ve memnunluk duygularını yaratır. İşte böylesine bir yaşantı, insanda değer yargısının ortaya çıkmasına yolaçar. Filozof Kant, genellikle sanata yönelik yorum ya da yargıları, birbirinden ayrı iki türe göre değerlendirmektedir ki, bunlardan biri : «apriori» yargı, öteki de «a posteriori»'dir. Kant'a göre, hiçbir önceliği olmadan, hiçbir deneyimden ya da bilimsel kanıdan güç almadan, ansızın karşılaşılan bir sanat eseri karşısında aniden verilen yargı, a priori yargıdır. Gene Kant'a göre, a priori yargıların birikimiyle, sanat eserlerini yorumlama, ya da yargılamanın bilgiye dayalı bir alışkanlık haline gelmesi sonunda oluşturulan yargı ise a posteriori yargıdır. Örneğin ünlü ressam Raffael'in (1483-1520) kişiliğini ve eserlerinin gerçek değerini yakından bilmeyen bir kişinin, ansızın karşılaştığı bir Raffael tablosu karşısında oluşturduğu ani yargı a priori yargıdır. Raffael ve sanatı ile yakından uğraşmış bir eleştiricinin, yıllar boyu arkaya attığı görgü, bilgi ve deneyimden güç alarak, bilimsel nitelikte oluşturduğu yargı ise a posteriori yargıdır.

Şimdi de gelelim güzelin ve güzelliğin masonluk ilkeleri açısından yorumuna :

Masonluğun, üç sütunla simgeleştirdiği temel ilkelere göre, Muhterem Üstadın Locayı açarken saçtığı ilk ışığın adı ve anlamı :

Akıl ve Hikmettir; ikinci ışık : Kuvvettir; üçüncü ışık : Güzelliktir. Bu davranış, öylesine bir ölçü, yani Üçlü-Denge-Düzeni (Trilogie) oluştururki, bu Üçlü-Denge-Düzenini meydana getiren gerçeklerden bir tanesi bozulsa, beklenen ideâle erişmek, daha doğrusu yaklaşabilmek imkânsızdır. Nitekim burada yalnız Aklın ya da tek başına Kuvvetin, ya da gene tek başına Güzelliğin ağır basması, masonik ilkeleri kökünden sarsacak tehlikeli sonuçların meydana gelmesine neden olur (!). Mimarlıkta yapıyı, çeşitli hacımların bireysel basınçlarını topluca sıfıra indiren ortaklaşa gerilim düzeniyle ayakta tutan güç ne ise, akılsal ve ruhsal yaşamımızda da yukarda belirtilen üç-ışığın eşit orantıda meydana getireceği düzenli denge de aynıdır; ve elde etmeğe çalıştığımız morâl düzen ise, ancak böylesine üçlü bir dengenin yaratacağı güçle elde edilebilecektir. Bu gerçeğe örnek olmak üzere şimdi de bir müzik eserini ele alalım. Enstrümantal bir müziğin meydana gelmesi için önce aletlerin sağlanması gerekir. Bu aletlerin gereğince değerlendirilebilmeleri için önce akord edilmeleri lazımdır. Böyle bir akord, enstrüman tellerinin uluslar arası nitelik, taşıyan saniyede 870 frekanslı (titreşimle) «la» sesi ile orantılı olarak akord edilmeleri ile sağlanmış olur. Eğer teller 870 frekanslı «la» sesine göre akord edilememiş ise, eserler çalınmaz icra yozlaşır, dolayısıyla güzellik zedelenir. Masonluğun yukarda açıklanan Üçlü-Denge Düzeni de aklın ve ruhun bir tür-moral akordudur (!).

Gelelim masonluktaki Üçlü-Denge-Düzeni'nin, büyük mason düşünürlerinin ve bu arada, eşsiz yazıları ile bizleri nurundan cömertçe besleyen Naki (Cevad Akkerman Büyük Üstadımızın uyarılarına göre yorumuna :

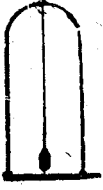
Akıl ve Hikmet hareketlerimizin rehberi olsun uyarısı, müsbet bilimlerin bizlere rahber olması gerektiğini simgelemektedir. Kuvvet onu tamamlasın demek, imandan yoksun olmayalım demektir; Güzellik onu süslesin demek ise, Akıl ve Hikmet ile Kuvvetin, yani bilim ile imanın oluşturduğu cevheri, masonluğun güzelliği olan «Ahlâk» süslesin anlamına gelmektedir.

Büyük estetikçi Schiller, güzele ve güzelliklere yaklaşım ilkelerini oluştururken, insanoğlunun her zaman hatadan salim olmayacağını gözönüne alarak, güzele yaklaşabilme yolunda bizlere bazı önerilerde bulunmuştur; şöyleki :

Schiller, moraliteyi dengede tutabilmenin tek çaresinin, herkezin imkan nisbetinde güzel sanatlara yönelmesiyle elde edilebileceğini söylüyor ve bu görüşü estetik mektuplarının birinde şöylesine bir formüle bağlıyor: «...Ahlâk davranışlarımızın bazan ne türlü sonuçlara varabileceğini bilemeyeceğimiz için, değişik anlarda sebep olabileceğimiz dengesizlikleri önleyebilmenin tedbirini önceden almak zorundayız. Şöyleki paroksizm anının yaklaşmakta olduğunu sezen bir delinin bile, bıçaktan kaçması ve kendini sımsıkı bağlatarak, hasta beyninin meydana getirebileceği kötülüklerin, normal anında kendini üzüntüye sevketmemesi için, tedbire başvurması gibi, bizler de tutkularımızın güçlü anlarında fizik dengeyi bozmamak için, din ve estetik yasaları ile önceden tedbirlere başvurmak zorundayız...».

Friedrich Schiller, yukarıda açıkladığımız yorumu ile, güncel değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek bir formülü ortaya koyuyor. Bizim üzerinde önemle durduğumuz güzel ve güzellikle ilgili çabamızı sürekli olarak geliştirelim, Saf-İstek, Estetik İstek gücümüzü güçlendirelim ve Schiller'in dediği gibi moralitemizin vakit vakit neden olabileceği çapraşık insiyatifleri önlemek için de güzele ve güzelliklere yönelmeyi ihmal etmeyelim. Onun için sanatın bizlere yol göstereceğini güzele ve güzeleliğe giden yolun, herşeyden önce sanatın yolu olduğunu iyice bilelim. İnanın ki kardeşlerim, sanatı yalnız yapanın değil, sanatı gerçekten anlayıp sevenin de, sanatçı kadar güçlü olacağı, sanatı anlama yolundaki güçlükleri yenebilmiş bir kişi olacağı şüphe götürmez bir gerçektir. O halde ben de, yani bu naçiz estetikçi, sanat tarihçisi kardeşiniz de, moraliteyi tanzim yolundaki tek çarenin, gerçek güzeli ve güzelliği arama yolunda bıkmadan, usanmadan çaba harcama ile elde edilebileceği kanısındadır. Hepinizin sanatı sevdiğini biliyorum, yolunuz aydınlık olsun, güzeli ve güzelliği bulabilme yolunda estetiğin uyarıcı önerileri hepinize rehber olsun!

Masonlukta Müzik

Ergun ÖNEN

Masonik çalışmalarda müziğin önemi ve bugün bu çalışmalar sırasında müziğe masonluk tarihinin çeşitli dönemlerindeki gelişim aşamaları içinde olduğu kadar ağırlık verilip verilmediği sorunu benim zihnim sürekli olarak kurcalayan bir konu olmuştur. Müziğin masonik ekolün değerli bir parçası ve masonluk ruh ve idesiyle kaynaşan, bunlarla bütünleşen, onları tamamlayan ve onlardan ayrı düşünilemeyen, düşünülmesi mümkün olmayan bir cüz'ü niteliğinde olduğu hepimizin mâlumudur. Genelde, müziğin sihirli ve etkileyici bir gücü olduğu tartışma kabul etmeyen bir gerçektir. Bu sihirli icadın bizim çalışmalarımıza da renk ka-

tan, anlam veren ve kuvvetli biçimde etkin olan zorunlu bir faktör olduğu hiçbir kardeşimiz tarafından inkâr edilemez. Şahsen ben çalışmalarımız esnasında çok ender de olsa müzik sesi işittiğim zaman ayı bir duygu ve heyecanın esiri olduğumu itiraf etmek isterim.

«Masonlukta Müzik» konusuna tam olarak girmeden önce bir hususu önemle vurgulamak isterim: Ben müzik alanında iddialı olan bir kişi ya da bu sahada bir kompetan değilim. Müziği bilimsel açıdan anladığım, tahlil ve teşhis edebildiğim gibi bir iddiam kesinlikle yok. Sadece-naçizane belirtmek isterim ki-müzi-

gi herkes gibi severim, müzikle duygulanırım, yani müzik sempatzanı olan alelâde bir amatörüm.

Bu konuşmamda masonik âlemde müziğin önemini, Türkiye dışında özellikle bazı Avrupa ülkelerinde geçirmiş olduğu tarihi gelişimi de dikkate alarak belirtmeye çalışacağım. Ancak daha önce masonik müziğin mahiyetinin ve ciddiyetinin ne olabileceği üzerinde kısaca durmak istiyorum :

Masonik müzik bir alegori midir? Yoksa simge ya da bir sembol müdür? Belirtmek gerekir ki masonik müzik bir alegori olamaz. Zira bunun bir alegori olabilmesi için tüm dinleyenlerin aynı fikrî tasavvurları edinmesi gerekir. Alegori adetâ bir şeyi aynen yansıtan ya da belirgin hale koyan saf ve katkısız bir san'attır.

Masonik müziğin bir simge olarak tavsifi de pek doğru olmasa gerek. Zira simge ile anlatılmak istenen şey, bu simgenin ardında gizlenen dolaysız anlamın yanısıra başka bir manânın da bulunduğunu ortaya koymak olacak ve bu gizli manâ, bu tasavvur, sözle, vezinle ya da burada olduğu gibi melodiyle ifade olunabilecektir.

Ancak masonluğun temelinde gizlilik esası bulunduğu, diğer bir söyleyişle masonluğun semboller üzerine inşa edilmiş olan bir ekol olduğu düşünülecek olursa, masonik müziğin alegori ya da simge olamayacağı, aksine doğrudan doğruya bir sembol olarak karakterize edilebileceği ortaya çıkar. İtiraf etmek gerekir ki, kavram olarak tasvir ile sembolü birbirlerinden kesin çizgilerle ayırmaya imkân yoktur ve bunların anlatım ve kullanım biçimlerinde birbirleri içine pek çok geçiş noktaları mevcuttur. Nitekim Müzikte de durum böyledir. Bir sembolün ancak onu bilen ve anlayan kişilerce teşhis edilebilen özelliğinin nedenini yine bizzat o sembolün kendi içinde aramaya ve anlamaya çalışmak doğru olmaz. Aksine bunun o sembolü herhangi bir tarzda kullanan kişinin şahsında aranması uygun ve doğru olur. Çünkü sembol, algılanabilen bir işaret olup, bununla bir manevi duygu, bir his, bir ülkü tecessüm ettirilmek istenir. Bu niteliğiyle semboller benzetme şekilleridir; dış dünya ile aramızdaki duygu vasıtalarıdır, ilham yollarıdır. Tüm bu karakteristik özellikleri dikkate alındığında, bir şahıs için sembol olabilen bir şeyin, bir diğeri için sade-

ce sıradan bir şey, bir nesne anlam ve değerini haiz olabilmesi mümkün olacaktır. Aynı izafet örneğinin «güzellik» kavramında da bulunur. Gerçekten, güzellik sadece bir madde değil, o maddeyi müşahade, teşhis ve idrak eden şahsın tefsir ve telâkkilerinde şekillenen bir idedir.

Masonlukta müziğin sembol olma özelliğine ve teorisine ilişkin genel nitelikteki bu açıklamalardan sonra, masonluğun doğal gelişim aşamaları içinde müziğin önem ve etkileri üzerinde de bir parça durmak istiyorum :

Masonluk tarihinde ilk masonik müzik sözlü nitelikte yani masonik şarkılar şeklinde olmuş ve özellikle sofraya müziği biçiminde icra edilmiştir. Bu şarkılar locaların teamüllerine uygun olarak içki içilen misafirhanelerde yapılan çalışmalar esnasında koro halinde söylenmiştir. İlk olarak İngiltere masonlarının ve daha son-

ra Alman ve özellikle prusyalı masonların buluşmaları bu tür içkili lokallerin yan ve iç bölmelerinde yapılmaktaydı. Bu lokallerde söylenen sofraya şarkıları müzik değeri itibarıyla tanınmış ve gerçek şarkılardan kaynaklanıyordu. Bunlara bir örnek olarak çok eski bir İngiliz masonik şarkıyı gösterebiliriz. Bu şarkının metninde, kaynağını daha 1720 tarihinde basılarak neşredilen eski bir melodide bulunan sözlerle, tekrisi yapılmış bir çırak selamlanmaktadır. En eski şarkılar serisinden olmak üzere keza ilk olarak Londra'da 1 Aralık 1722'de basılmış olan bir çırak şarkısını da zikredebiliriz. Fransa'daki mason localarında da en eski masonik dizeler olarak çırak şarkılarına rastlanmaktadır. 1746 yılında Lenz Fransız masonlarından aldığı bir çırak şarkısını Prusyalı kardeşler için yayınladığı bir şarkı kitabına kabataslak şu şekilde tercüme edebileceğimiz sözlerle aktarmıştır :

Meşhur Duvarcılık San'atının
Meslek arkadaşları, necip kardeşler,
Kalkın, hayatın nimetlerinden yararlanın,
Onları kullanın ve neş'elenin.
Kupalarda şarap kıvılcımlar saçsın
Üç kez sallanan bardak

Bizim duvarcılarının kurallar ölçüsüne uygun biçimde ve Yekvücut olarak içtiğimizin kanıtı olsun.

Bugün halâ birkaç İngiliz locasında söylenen ve en eskilerden olan mason şarkılarından biri de «Hail masonry divine» «Ölümsüz (ilâhi) masonluk yaşasın» adını taşıyan marş olup, «God save the king» «Tanrı Kralı korusun» isimli tanınmış melodiye uygun olarak söylenmektedir. İşte melodisi aynı zamanda Prusya marşının da melodisi olan bu İngiliz marşı, Avrupa kıtası üzerinde bir mason-şarkı kitabında yer alan ilk mason şarkısı olarak tesbit edilmiştir.

Prag'lı müzik teorisyei Paul Nett'inde ifade ettiği gibi, en eski mason şarkılarının temelinde genellikle çok söylenen halk ezgilerinin ya da sokaklarda söylenen avam şarkılarının yattığı kabul edilmektedir. Bu şarkılar kısa süre içinde öylesine çoğaldı ki, 1730 yıllarında İngiltere'de ve aynı şekilde 1735 ve 1737 de Fransa'da hattâ Hollanda'da bunları içeren koleksiyonlar yayınlandı.

Almanya'da ilk mason şarkıları kitabı 1746 yılında Ludwig Lenz tarafından neşredildi. Bu ülkede çeşitli masonik şarkıların temayüz etmiş bestekâr-

ları olarak Johann Adolf Scheibe'yi, 1749 da bu tür şarkıları ihtiva eden bir kitapçık yayınlayan müzisyen Görner'i ve son olarak 1780 li yıllarda 40 masonik şarkı besteleyen Johann Gottlieb Naumann'ı zikredebiliriz. Bu sonuncusunun kompozisyonu olan masonik şarkıların ehemmiyeti haiz bulunan bir diğer yönü, bunların uzaktan da olsa masonik müzik dünyasının en büyük ismi olan Mozart üzerinde bazı etkilerinin bulunmasında görülmür. Naumann 1781'de «Osiris» adını taşıyan bir de opera bestelemiştir ki, bu yapıt müzik teorisyei Nett tarafından Mozart'ın büyük masonik müzik harikası olan Sihirli Flüt'ün selefi olarak nitelenmiştir. 18 inci yüzyılın aksine 19 üncü yüzyıldan kaynaklanan bazı masonik şarkı kitaplarının günümüze intikali ve temini daha kolay olmuştur. Bunlardan bir tanesi ve en eskisi Almanya Büyük Localarından olan «Grosse National-Mutterloge zu den drei Weltkugeln'in 1841 yılında üçüncü baskısı yapılmış olan masonik şarkılar kitabıdır. Bu kitap 348 sayfadan oluşmakta ve 203 şarkı ihtiva etmektedir.

Masonik şarkılar Alman mason localarında çalışmaya katılan tüm kardeşlerce koro halinde söylenmekteydi. Diğer Avrupa ülkelerindeki mason localarındaki uygulama da buna benzemektedir. Buna karşılık Amerikan localarında her loca tarafından müstakil korolar kurulmuştu. Hattâ Amerika'da pekçok locanın yaylı sazlar kuartetleri vardı. Özellikle eski Dresden nefesli sazlar kuarteti oldukça şöhret kazanmıştı. Ancak bazı enstrümental parçalar tabiatıyla gereği kadar yeterli olamıyordu. Bu nedenle otuzlu yılların başlangıcında enstrümental müziğin icrası kısmen plâk çalmak şeklinde tamamlanmaya çalışıldı. Nevarki, masonik çalışmalar sırasında müziğin bu tarz icrası pek çok kardeşimizin tepki göstermesine neden oldu. Masonik müziğin icrası konusunda kardeşlerce gösterilen bu hassasiyetin bir sonucu olarak, bir çok loca kendisi için müzik ustası buldurmakta ve bu müzik yetkilisine müzikten anlayan kardeşler masonik çalışmaların daha da güzelleşmesi için hizmet arzetmekteydiler. Hattâ kardeşler arasından bu gibi müzik ustaları bulabilmenin zorluğu karşısında, bazı localarda müzik düzeni ve icrası

ile görevlendirilen memur statüsünde kişilerin dahi buldurdukları görülmektedir.

Özel durumlar ve vesileler dışında bugün artık masonik müzik locanın açılışından sonra ve çalışmanın tamamlanmasından önce takdim olunmaktadır. Gerçekten ritüellere bakacak olursak Eriştirme, Geçiş ve Yükseliş törenlerinin belli yerlerinde müzik çalınacağı ifade olunmuştur. Bunun dışında ritüellerde müziğin öngörüldüğü diğer durumlar :

- Yeni bir locanın açılış töreni.
- Tönü blanş (yani hemşirelere açık toplantı),
- Evlenme töreni ve
- Matem celsesi törenidir.

Normal çalışmalarda ise, Birinci, İkinci ve Üçüncü Derece Ritüellerine göz gezdirilecek olursa, locanın çalışmaya açılmasından hemen sonra müzik çalınacağına ilişkin bir rahat bulunmadığı görülmektedir. Locanın çalışmaya kapanmasından önce müzik çalındığına göre, çalışmaya açılmasından hemen sonra da müzik icrası gerekirdi. Bunun belirtilmemiş olmasının bir sehiv eseri olduğu kanısında-

yım. Çünkü mason localarının tarihi tekâmülü içinde locaların çalışmaya kapanmasından önce olduğu gibi, çalışmaya başlamasından sonra da müzik icra olunacağı bir gelenek olarak yerleşmiş bulunmaktadır.

Tabii ki bugün localarda çalınan müzik eskiden olduğu gibi taze ve yeni yaratılmış, natürel müzik biçiminde değil, banttan ya da plâkdan dinletilen konserve müzik mahiyetindedir.

Bunun nedenleri yalnızca çağımızın teknik gelişmelerinde değil, kardeşlerin günümüzde artık çeşitli galeler arasında örneğin müzik parçalarını ettüt ya da icra etme gibi oldukça bol zaman ayırmayı gerektirecek uğraşlara kendilerini verememelerinde de aranmalıdır.

İşte geçen yüzyıllarda bu şekilde yaratılan ve icra olunan masonik müziğin bu istisnalar dışında günümüze kadar ulaşmış olduğunu ve bugün halâ anlam ve değerini yitirmediğini söyleyebiliriz. Tahmin ederim ki, geçmişteki masonik çalışmalardan bugüne ulaşan bu müzik daha uzun yıllar bizi mesleğimizin icrasında yalnız bırakmayacak ve çalışmalarımıza renk ve güzellik ve

rerek, ahenk sağlayacaktır. Tabii ki, geçen yüzyıllarda masonik çalışmalar yapılırken mabedde direkt çalınan ya da söylenen müzik döneminin çoktan geçmiş, devrini tamamlamış olmasına esef etmemek elde değil. Eğer istenirse, geçmişte olduğu gibi bugün de çalışmalarımız sırasında mabedde uygun türde ve tarzda müzik takdim etmek, hele günümüzün teknik tekâmül ve imkânlarından yararlanılmak suretiyle güçlük çekmeden gerçekleştirilebilir. İmkânı olan localarda müziğin direkt olarak, bu imkâna sahip bulunmayan localarda ise bugünün zengin bant ve plâk koleksiyon ve imkânlarından istifade etmek suretiyle icra ve takdim olunması pekâlâ mümkündür.

* * *

Son iki yüzyıldır masonlukta müzikten söz açılınca Avusturya'lı besteci Wolfgang Amadeus Mozart'ı anmak olağan olmuştur. Müzik dünyasının harika çocuğu olan bu büyük kompozitör, masonik alemin en tanınmış ve en değerli müzik hazinesini yaratmış ve masonik müziğin en büyük ismi olmak şerefine nail olmuştur.

Mozart'ı Batı Dünyasının büyük bir bestecisi olarak kuş-

kusuz hepimiz tanımaktayız. Ancak onun masonik yönü ve yarattığı masonik müzik hakkında bildiğimiz tahmin edelim ki daha kısıtlıdır. Bu nedendir ki, Mozart'ın özellikle kardeşleri, yani dünyadaki tüm masonlar için bestelemiş olduğu eserler üzerine bir parça daha eğilmek ve bunları tanımak sanırım yararlı olacaktır :

Mozart 14 Aralık 1784'de Viyana'da (iyilik için) diye çevrebileceğimiz «Zur Wohltaetigkeit» isimli Locada tekris olundu. Bu arada o sürekli olarak üstadı muhteremi Ignaz von Born olan «Zur wahren Eintracht» (Gerçek Birlik) isimli locanın çalışmalarına da katıldı. 1785 yılında Salzburg Metropolit Orkestrası ikinci şefi ve Wolfgang Amadeus Mozart'ın babası olan Leopold Mozart da bu cemiyete iltihak etti. Hattâ baba ile oğul arasında bu sıralarda masonluk üzerine, çok dikkatli olan baba Mozart tarafından daha sonra hemen tamamen imha edilen, hararetle bir mektuplaşma başladı. Mozart'ın daha sonra ele geçen bir mektubundan müziğin onun tefekkür ve his alemine olan derin etkisi tesbit edilebilmiştir.

Aslında Mozart'ın müzikal ya-

ratacı gücünün masonik ruhun tesir ve müdahalesine maruz kaldığı söylenirse buna şaşmamak gerekir. O, doğrudan doğruya ritüelin çerçevesi (şekillenmesi) için düşünülen bir dizi eser bestelemiştir. Ancak bunlar arasında masonik beşeriyet idesi ve insan sevgisinin takdir ve tebçiline hizmet etmek düşüncesiyle yaratılan «Sihirli Flüt»ü özellikle zikretmek gerekir. Çağımızın ilk yarısının en büyük Mozart kompetanlarından biri olarak kabul edilen Albert Einstein bile bu operada gizlenen derin anlamı tam olarak anlayamamış olduğunu itiraf etmiştir.

Bu operanın yanısıra iki kardeşimizin ölümü vesilesiyle bestelenen «masonik matem müziği» de Mozart'ın çok önemli bir masonik yapıtı olarak değerlendirilmektedir. Mozart 1985'de Locanın çalışmaya açılmasında çalınacak olan «Zerfliesst heut', geliebte Brüder» (Bugün çağlayın sevgili kardeşlerim) ve Locanın çalışmasını bitirmesinden önce çalınacak olan «Ihr uns're neuen Leiter» (Sizler bizim yeni öncülerimiz) isimli iki kantat besteledi. Aynı yıl içinde Ignaz von Born onuruna yazılan ve Mozart'ın Prag'daki «Zur Wahrheit und Eintracht» (Hakikat ve İttifak) Locasını ziya-

reti vesilesiyle rica olunan «Die Maurerfreude» (Masonik sevinç) adlı eser müzik alemine katıldı. Yine 1785 yılında «Die Gesellenreise» (Kalfanın yolculuğu) adlı yapıt bestelendi. Bu sonuncusunun Mozart'ın kendisinin mi yoksa babasının mı terfii nedeniyle bestelenmiş olduğu tam olarak bilinmemektedir.

Mozart'ın masonik muhtevalı diğer eserleri :

— Bir solo kantat «Die Ihr des unermesslichen Weltalls Schöpfer ehrt» (Sizler uçsuz bucaksız kainatı yaratınca teb-cil edilenler);

— Bir Şarkı «Oh, heiliges Band» (Oh kutsal bağ); Mozart bunu muhtemelen bir masonun isteği üzerine 16 yaşında bestelemiştir; ve

— Yine bir kantat «Eine kleine Freimaurerkantate» (küçük bir masonik kantat); bu yapıt «Zur gekrönten Hoffnung» (Taç giymiş ümit) isimli bir locanın kuruluşu vesilesiyle ve Mozart'ın öltimünden kısa süre önce bizzat kendisinin idaresi altında icra edilmiştir.

Bu Mozart'ın son çalışmasıdır. Mozart bu eserini çok hasta olduğu bir sırada ve bir req-

uem üzerinde çalışırken bu çalışmayı durdurmak suretiyle tamamlayabilmiş ve bu nedenle Mozart tarafından bestelenmesine başlanan tek requem tamamlanamamıştır. Bizatihi bu olay Mozart'ın masonik vazife şuurunun ne denli ciddi olduğunu göstermesi yönünden çok önemlidir.

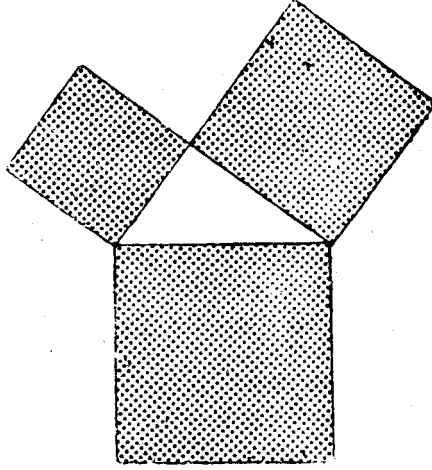
* * *

Biz masonlukta müzik üzerine olan bu yazımızda Mozart modelini bu komponistin masonik müziğin en büyük ismi olması nedeniyle tercih ettik. Aslında masonik müzik alanında eserler vermiş olan ya da genel olarak müzik dünyasına adını yazdırmış bulunan diğer mason bestecilerden de burada söz etmek gerekirdi. Ancak yazımızın makûl sınırlar dışına taşmaması düşüncesiyle bunlardan burada sarfınazar ediyor daha doğrusu bu konunun incelenmesini müzik ile bilimsel olarak uğraşan kardeşlerimize bırakıyoruz.

Amatörce ve her türlü iddia-dan uzak olarak giriştiğimiz bu incelememiz ile sadece masonlukta müziğin bir sembol olarak anlam ve değerini, masonik müziğin Avrupa'da geçirmiş olduğu evrimi, kardeşimiz Wolfgang Amadeus Mozart'ın masonik müziğe olan

büyük katkısını ve bu müziği dahiyane biçimde nasıl yönlendirmiş olduğunu belirtmeye çalıştık. Bunu tekrar etmekte yarar görüyorum. Ayrıca herhangi bir yanlış anlamaya mahal vermemesi düşüncesiyle, localarda yapılan çalışmalar sırasında müziğin nasıl ve ne oranda çalınması gerektiği ko-

nusundaki sözlerimizin kesinlikle bir eleştiri ya da öğüt biçiminde anlaşılması icabettiğini vurgulamak istiyorum. O konudaki beyanlarımın sadece naçizane bir tefsire, bir özlem ve arayışa ilişkin masumane sözler olarak değerlendirilmesi doğru olur.

Konfüçyus'e Göre Akl-ü Hikmet

Reşat ATABEK

YAŞAMI

K'ung Ch'iu olarak ülkesinde tanınan ve batıda Konfüçyus olarak ün salan büyük Çin düşünürü ve bilge, M.Ö. 551 ila 479 tarihleri arasında yaşadı. Yaşamı hakkında fazla bilgi sahibi olunulmamakla beraber muayyen hususlar bilinmektedir.

Konfüçyus itibarını kısmen yitirmiş asil bir allenin çocuğu idi, babası yüksek dereceye yükselmemiş bir subaydı., Küçük yaşta yetim kaldı ve geçimini sağlayabilmek için memuriyete girdi ve zahire anbarının kontrolörlüğü ve hayvan bekçiliği ile uğraştı. Ancak üstlendiği ödevleri dikkat ve itina ile ifa etmekle dikkatı çekti.

Annesinin ölümünde, geleneklere uyarak 3 yıl matem tuttu ve inzivaya çekildi ve bu devrede bir çok konuları düşünme ve değerlendirmeye fırsatını buldu. 34 yaşında ülkesine merasim üstadı olarak tanındı.

Annesinin ölümünü takip eden matem devresinin sonunda bilgi sahibi olmak isteyen gençler için bir okul açtı. Feodal devrini yaşıyan Çin'de bu yenilik ilgi gördü. Ayrıca okula girebilmek için asil olmak gerekmemekte idi. Okulda öğrencilerden muayyen bir

---

(*) Bu serinin IV sül 51 sayımızın 71 sayfasında çıkmıştır.

ticret alınmakta idi, ancak bir öğrencinin parasal olanakları dik-
kate alınarak ticret miktarı tesbit edilirdi ve kişiden kişiye ticret
farklı idi. Müracaat edenin zekâsı ve öğrenme azmi değerlendiril-
mekte idi. Konfüçyus bilgiye olağanüstü önem verirdi ve «eğitim
de sınıf ayırımı bahis konusu olmaz» demek suretiyle zamanının
görüşlerine ters düşen bir ölçü vaz etmekte idi.

Çin'de derebeylik devrinde asil ailelerin genç çocuklarına 6 konu-
da bilgi aktarılmaya çalışılırdı : Merasimlerdeki nizam ve usul,
müzik, yazı (tarih), adetler (hesap), ok atma yay germe, araba
kullanma. Konfüçyus orduya eleman yetiştirmek amacını gütmե-
di ve açtığı okulda, merasimde riayeti gereken usuller, dil ve he-
sap bilgisi, müzik ve belâgat sanatı öğretilmekte idi. Konfüçyus'un
yaşadığı devirde toplantılarda riayet edilmesi gereken usul ve ni-
zam, olağanüstü önem taşımakta idi, o derece ki her bir aile top-
lantısında kullanılacak şapka ve saçların taranma şekilleri dahi
farklı idi ve merasimde kusur etmemeğe itina edilirdi.

Konfüçyus zaman zaman bilgisini artırmak için seyahatlar yaptı
ve önemli bir çok kişilerle bağlantı kurdu ve bilhassa merasimde
riayeti gereken konular hakkında bilgisini artırdı.

Muayyen bir yaştan sonra büyük itibar gördü, ülke yönetiminde
büyük ödevler üstlendi, hâkimlik yaptı, adâlet bakanı oldu, hattâ
bir devre başbakan oldu.

Okulu takip ederek konfüçyus'ten feyiz alan öğrenciler de önemli
bir çok ödevler üstlendiler, yüksek dereceli memuriyetlerde bu-
lundular, büyük ailelerin varlıklarını yönettiler, bir çok eyaletler-
de vali oldular, bakanlıklar ifa ettiler.

KONFÜÇYUS DÜŞÜNCESİ

Konfüçyus düşüncesi Çin'de Jou felsefesi olarak tanınmaktadır,
Çin halkının yaşamını özli bir şekilde etkilemiştir. Açıklanan gö-
rüşler Çin'in tarihi, halkın gelenekleri ve bünyesine uygun olduğu
gibi, zaman ile de muayyen değişikliklere uğramıştır.

Konfüçyus'un açıklamalarında ve kendisine atfedilen açıklama-
larda dinsel bir yön yoktur. Merasime, usule ait görüşleri ile aile
ilişkileri hakkındaki görüşleri güncel değerini yitirmiş ise de, ge-

rek politika, gerekse ahlâka ait açıklamaları bu gün dahi geçerliliğini muhafaza etmektedir.

Devletin idaresi hakkında görüşleri şu suretle özetlenebilir: Toplumunu idare etmeyi üstlenmiş olan, bir baba gibi hareket etmelidir. Sevgi ve iyi niyet devlet ricâlinin vasıfları olmalıdır. Devletin başında olanların emir ve kumanda mevkiinde bulunanların iyiliğini, huzur ve sükûnunu temin ile ilgilenilmelidir. 3 konu üzerinde bilhassa titizlikle durulmalıdır :

- 1— Yeteri kadar askeri kuvvet temin edilmeli,
- 2 — Toplumun gıdasının sağlanması gerçekleştirilmeli,
- 3 — Toplumun itimad ve güvenine mazhar olunmalıdır.

Konfüçyus bilhassa ahlâk ile ilgilenmiş, sınıf ve mevkiin ahlâk kurallarını etkilemeyeceğini savunmuş ve en önemli amacın üstün insanın yaratılması olduğunu belirtmiş ve bu suretle

normal kişinin yaratılmasının sağlanacağını, aile ilişkilerinin intizam içinde gerçekleşeceğini, toplumu iyiniyetli hükümdarın idare edeceğini, ahenkle evrenin varolabileceğini dile getirmiştir.

Ahlak hakkında vaz ettiği ilkeleri şu suretle sıralamak mümkündür :

- 1 — Kendine ve muhtabına karşı samimiyet ve sadakat,
- 2 — Akıl ve Hikmet sahibi olmak,
- 3 — Hodgam olmayıp özgeçici olmak,
- 4 — Doğru olmak,
- 5 — İnsanları sevmek, iyi kalpli olmak,
- 6 — Hüsniyet sahibi olmak.

Konfüçyus kalplerin islahı, ruhsal temizliği, görüşlerde samimiyet bilginin artmasında azimliliği en önemli vasıflar olarak değerlendirmiştir ve Büyük Bilgi Yolu'nun takibiyle faziletlerin ispatlanmasını, toplumun ilerlemesi ve yenilenmesini ve toplumun çıkarlarının sağlanmasını önermiştir.

Kişi ölçüyü, ahengi, dengeyi sağlamaya ciddiyetle ve önemle yönelmelidir. Denge prens veya halktan birisi için eşittir, bu konuda herhangi bir farkın gözetilmesine neden yoktur. «Gerçek göğe varan (kutsala irişen) yoldur. Kişi gerçeği sağlamak için ceht etmelidir. Gerçeğe erişmek için mücadeleye yönelmeden denge sağlanmalıdır. Tabii olarak yolun ortasında, vasatında bulunan bilgi sahibi olandır. Gerçeğe irişmek, iyiyi temin edüp onda ısrarlı olmakla mümkündür. Bunun için de başlangıçta iyinin ne olduğu özlü bir şekilde araştırılmalı, elde edilen sonuca göre de ciddi bir şekilde tatbikata geçilmelidir.»

KONFUÇYUS'UN AÇIKLAMALARI

Uzak doğunun bilgini olarak tanınan Konfüçyus'un kısa, kısa olduğu kadar etkili muayyen görüşlerini kişisel anlayışımıza göre tasnif etmeğe çalıştık. İlgimizi bilhassa çeken, toplumda geçerliliğini yitirmemiş olan açıklamalarını dilimize çevirmeğe gayret ettik.

OLGUNLAŞMA YOLU

Üstün vasıfların belirmesi için içalemde nizam sağlanmalıdır. Bunun için başta aile içinde ahenk temin edilmelidir. Aile içinde ahenk kişinin islahı ile mümkündür, kalp ve ruhun doğru yolda olmasıyla sağlanır, düşünceler gerçeklerle bağdaşmalıdır.

Tüm insanlar için temelde kişinin islahı yer alır

Üstün kişi için olgunlaşma üçlü bir inkişaftır : Birincisi müteka-biliyettir endişeyi yok eder, ikincisi bilgidir kuşkuyu kaldırır, üçüncüsü cesarettir korkuya set çeker.

Samimiyete özel şekilde önem veren ve araştırmayı seven, ölünceye kadar yolunu islah eder.

Olgunlaşmayı sağlayan yolu değerlendirmek için kişi hareket etmelidir, kişinin değerlendirilmesi, inkişafı sağlayan yolun ödevi değildir.

Bir sabah olgunlaşmayı sağlayan yolu bulayım ve akşamına da ölsem tatmin edilmiş olurum

KİŞİNİN OLGUNLAŞMASI

Kişi ruh ve kalbini tashih etmelidir.

Şiddet ve kine kapılan doğru yolu bulamaz.

Korku ve endişeli ise doğru yolu bulamaz.

beğenilmeye ve sevmeye yönelmişse doğru yolu bulamaz

hüzün ve ümitsizliğe kapılmışsa doğru yolu bulamaz

Hakiki üstad 3 düşünceyi kendinden hiç bir zaman uzak tutamaz:
Gençlik devrinde araştırmada bulunmayan, yaşı ilerledikçe ehli-yetsizleşir,

Bilgi nakil etmeden ihtiyarlayan ölümlünde unutulur.
varlıklı olup da vermeyen en büyük sefalet içindedir.

Bilmek isteyen sorar, ehil olmak isteyen araştırır, vermek isteyen ikram eder, iyilik isteyen gayret eder.

Çok dinleyen kuşkularını giderir, sözlerinde titiz davranan az konuşan hatalarını azaltır. Çok dikkatla bakan ayırımlar yapabilir, tehlikeleri azaltabilir. Fikir ve hareketlerini kontrol eden luzumsuz olanlardan uzaklaşır ve hüzün ve kederi öner.

Bilgilerinizi devamlı kontrol altında tutun, daima araştırın, bu suretle üstad olabilirsiniz.

Bilgi sahibi biriyle karşılaşınca, onunla hemahenk olmaya çalış, budala birisini görünce, içine dönük ol, kendi kendini tashih et :

İncelemede bulunmadıkça nereye varabilirsiniz? Düşünceden mahrum olursan nasıl muvaffak olursun? Çalışmayla ancak üstad olunur.

Elverişli olmayan toprakta ağaç inkişaf etmez, muhatabını iyi seçmezsen söylenen söz dinlenmez.

İki defa düşün öyle konuş

Sözlerini azalt, fiil ve hareketlerini arttır.

Tse-K'ong sordu : Gerçek üstad hiç bir zaman incelemeye son vermezmi? Krong-tse «tabudu kapanıncaya kadar» cevabını verdi.

BİLGİ

Bilgi nedir bilirmisiniz? Bilinenin bilindiğini bilmek, bilinmeyeni de bilinmediğini bilmek.

Bilgiyle kişi kendini tanır.

Bilgi ya doğumla, ya incelemeyle veya devamlı çalışmayla elde edilir. Bilgiye sahip olanlar için sonuç eşittir.

Bilgi sahibi kendinle ve başkalarıyla samimi olmalı. Bilgisini artıran daha tehlikeli olabilir. Tcheu kitabında şöyle demektedir : Kaplanın kanatları olsa idi ne büyük hasarlara yol açılırdı.

İnkışaf etmek isteyen iyiyi seçer ve ona kuvvetle bağlı kalır. Karara varmadan esaslı bir şekilde incelemelere yönelir, seçime varmadan çok soru sualde bulunur, aydınlığa kavuşmak için çok düşünür, emniyete varmadan çok münakaşa eder.

Bilgi sağlanır ancak toplumla ilişki yeterli olmazsa bilgi kaybolur. Bilgiye erişilir karşılıklı ilişki yeterli olur, ancak kesinlik ve dirayetten mahrum olunursa, toplum saygılı olamaz.

Bilgiye irişilir, karşılıklı ilişki yeterli olur, kesinlikle ve dirayet sağlanır, ancak nezaket ve terbiyeye uygun hareket edilmezse, iyiliğe erişilmez.

Maddeyi tezyinatın üstünde bilen yabanidir, olgunlaşmamıştır. Tezyinatı maddeden evvel değerlendiren, dalkavuktur. Madde ve tezyinatı eşit degerde kabullenen asil kişidir.

Hakiki asil kişi 9 fırsatta behemehal düşünür : Bakarken aydın görmeğe gayret eder, dinlerken anlamağa çalışır, yüzünün ifadesinde huzurlu olmaya gayret eder, hareketleriyle saygı sağlamaya çalışır, konuşmasında doğru dürüst olmaya yönelir, ilişkilerinde hürmetkârdır, şüphe ettiğinde sorgudan kaçınmaz, kızdığıında karşılaşacağı müşküleri düşünür, bir mala sahip olma fırsatını bulursa âdil olmaya gayret eder.

Sadakatı tecrübe ile tesbit edilen kişiden, gerçek bilgiye sahip olması beklenebilir.

MÜZİK

Yükselen her ahenk kişinin ruh ve kalbinden doğmuştur.
Fazilet tabiatımızı ayarlar, müzik faziletin çiçeğidir.
Nezaket dışı artırır, müzik içi artırır

ÖLÇÜ

Başlangıçtan ölçütlü olmazsan pişmanlık duyarsın, pişmanlıkla hiç bir şey sağlayamazsın.

Tedbirli olan yapmamasının nedenlerini bildiği gibi, yapabileceğini de tartar.

Asil olmayanlar aydın olarak görmediklerinden kaçınırlar

Uzak gelecekte olabilenle ilgilenmeyen, yakaşan ıztırapların etkisinden kurtulamaz.

Kusurunu görüp tashih etmeyen gerçekten kusurlu kişidir.

Geçmiş zamanda, kişisel ilişkilerimde, muhatabımın sözlerini dinler ve hareketlerine güvenirdim. Bu gün sözlerini yine dinler, ancak fiil ve hareketlerini kontrol ederim.

KİŞİNİN ÜSTÜN VASIFI : ENERJİ

Güç ve bilge sahibi, enerjinin ne olduğunu soran Tse-Lu'ya şu cevabı verdi : Güney muntukalarda geçerli olanından mı veya kuzey dekendenmi veya kendinde bulunan enerjidenmi bahis etmek istiyorsun?

Tatlılığı, ılımlılığı etrafa yayarak eğitimde bulunmak, olgunlaşma yolunda ilerlememiş olanlardan intikam almamak, güney ülkelerinde enerji olarak anlaşılır, Asli kişiler buna bağlıdırlar.

Maden ve deriyle bedenlerini kaplayarak yaşamak, esir olmaksızın ölmeyi tercih etmek kuzey memleketlerinde enerji olarak anlaşılır. Zorba kişiler bu görüştedirler.

Ancak yaşamda ahengi uygulayanlar ve kendilerine hakim olanlar hakikatta ne kadar enerjiktirler. İntrikalar içinde hiç bir yöne

eğilmeden yaşamını devam ettirenler ne kadar enerjiktirler. Kargaşanın hakim olduğu bir devlette, gerçeğe giden yola sahip olmak ve sonuna dek değişmemek enerji değildir? Kargaşanın hakim olduğu bir devlette ölünceye kadar değişmemek enerji değildir?

Enerji olmadan ileriye gidilemez, gayret olmadan liyakat sağlanamaz, dürüstlük olmadıkça şevkat ve sevgi olmaz, samimiyet olmadıkça devamlılık olamaz, saygı olmadıkça terbiye olamaz Bu beş müşahede edilen hususta değişiklik olmaz.

KİŞİNİN ÜSTÜN VASFI : ŞECAAT

İçime döndüğümde kendimi faziletli bulamazsam, herhangi bir kişi karşısında titremezmiyim? İçime dönük olup tenkidi mucip bir husus bulamazsam, binlerce kişiye karşı gelmekten hiç kaçınmam.

Hakikaten asıl olan ısrarlıdır, fakat inatçı değil.

KİŞİNİN ÜSTÜN VASFI : FAZİLET

Samimiyet ve dürüstlük kişiye rehberlik etmeli. Eşit durumda olmayanlarla arkadaş olunmamalı. Yanıldıkta, kendini islah etmekten kaçınmamalı.

Fazilet sahibi tavsiyelerde bulunur. Tavsiyede bulunan her kişinin fazilet sahibi olması behemehal gerekmez.

Fazilet yalnız kalmış bir yetim değildir, onun gerçekte büyük bir ailesi vardır.

Hovardalığın, çapkınlığın sevildiği kadar, faziletin hiç bir zaman hiç kimse tarafından sevildiğini görmedim

Adaleti ifa, samimiyet ve dürüstlüğü ön plana almakla fazilet yüceltilir.

Asıl olanlar faaliyetlerini aşan söz sahibi olmaktan utanırlar

Gerçek üstad tatbiki koymadığı sözlerini açıklamaktan kaçınır.

Açıklayamadığı hareketlerden kaçınır.

İe-Kong, Krong'tan bahis ederken şöyle dedi : Köyümde çok dürüst bir kişi vardır, babası bir koyun çalmıştı, oğlu babası aleyhine tanıklık yaptı. Bilge sahibi şöyle cevap verdi : Köyümde çok dürüst olanlar bu kişiden farklıdır. Oğullar babalarının kusurlarını örterler, babaları da oğullarıninkini. Hareketlerinde doğruluk vardır.

KİŞİNİN ÜSTÜN VASFI : HOŞGÖRÜ

Tse-Kung sordu: Tüm yaşam boyu bir sözcük geçerli olabilir mi? Bilgi sahibi cevaplandırdı: Bu sözcük hoş gördü değildir? Kendiniz için arzu etmediğinizi başkasına reva görmeyin.

Hakiki üstad tevazu göstererek ve başkalarına karşı saygılı olmakla kendisine karşı saygılı olunmasını sağlar.

Asıl kişi sevdiği kişilerin kusurları için de musamahakardır. İyi vasıflarını da saygıyla değerlendirir.

Tse-kong sordu : Gerçek asıl kişi nefret eder mi? Bilge sahibi olabilir cevabını verdi. Başkalarının kusurlarını nakil edenlerden nefret eder, alt kademede olup hareketlerini zapt ve rapta almayup üstte bulunanları tenkid edenlerden, terbiyeden mahrum olup şecaat sahibi olandan, dar zekalı cüretkârlardan nefret eder.

KİŞİNİN ÜSTÜN VASFI : SABIR

Teferruatta sabır eksikliği büyük teşebbüslerin gerçekleşmesini önler.

AİLE

Aile içinde etkili olmaya başlayan şevkat ve sevgi çevreye yayılır ve topluma ahenk içinde yaşamayı öğretir.

Saygı, yaşlı olanlara karşı duyulmakla teessüs eder ve topluma itaatı öğretir.

Ahengi ve hüsnüniyeti eğitin, toplum ailenizi değerlendirecektir, bü

yüklere karşı saygılı olmayı öğretin, toplum itaatı benimseyecektir.

Kişinin islahıyla aile içinde ahenk var olur, gök kubbesi altında huzur ve nizam teessüs eder.

Günümüzde babalar akıllı erkek çocuklarını severler, ehliyetsiz olanları hor görürler.

Anneler akıllı çocuklarını severler, ehil olmayanları acırlar.

Gerçekte analar sever ve saygı duymazlar, babalar saygı duyar ve fakat sevmezler.

Eski bir ata sözü : Ana ve baba çocuklarının kusurlarını görmezler.

ARKADAŞLIK

Tse-Kong arkadaşlar görüşünü sordu. Bilge sahibi cevaplandırdı:

Onlara dürüstlük içinde hitap edin ve gerçeğe giden yollarını islah edin Muvaffak olamıyorsanız onlarla ilişkinizi kesin. Alçalma mak lazım.

Size eşit olmayanla arkadaşlık etmeyin.

Arkadaşlarıyla samimi ve dürüst olmayan, amirlerinin itimadını sağlayamaz. Ana babasıyla ahenk içinde olmayan arkadaşlarıyla samimi ve dürüst olamaz.

Kendini zora sokmadan sevebilir misin? Kusurları belirtmeden dürüst olabilir misin?

NEZAKET

Nezaket, ah nezaket. Sen ne kadar değerlisin. Kötülüğü kökünden yok eden, kargaşalık içinde saygıyı sağlarsın. Toplumun hissetmeden iyiliği takip etmesini, kötülüklerden uzaklaşmasını gerçekleştirirsin.

Sağlıklı 3 ve zararlı 3 zevk vardır :

Nezaket kurallarına sadık olmak, başkalarının iyi vasıflarını belirtmek, akıllı çok arkadaş sahibi olmak 3 sağlıklı zevktir.

Gururdan, tenbellikten, ziyafetlerden zevk almak 3'de zararlıdır.

Bir beye hizmet ederken nezaketi ifrata götüren adi bir dalkavuk olarak değerlendirilir.

Nezaket akıldır. Müzik ölçüdür. Akıllı olmayan asil kişi hareket edemez, ölçüsüz hareketlerinden de bir eser husule gelemez.

Bilge sahibi dedi : Hataları tashih ve esrarı yok etmek için nezaket gerekir, toplum içinde nezaket koruyucu bir bentdir.

MÜTEKABİLİYET

Mütekabiliyet arzulanmayanın başkasına yapılmamasıdır.

Mütekabiliyet evinde saygılı ve dikkatli olmaktır, işlerin yürütülmesinde gayretkeş ve titiz davranmaktadır, 3. Kişilere karşı doğru olmaktır ve bu kurallara barbarlar karşısında dahi riayetkâr olmaktır.

Mütekabiliyeti benimseyenler kendilerine yapılmasını istediklerini, muhataplarına yaparlar, kendilerine karşı gösterilmesini uygun buldukları saygı ile muhataplarına hitap ederler.

Mütekabiliyet kişiliğin özüdür. Aile sevgisi bunun en önemli tezahürüdür.

Kişinin kusurları çevresinden kaynaklanır. Kusurlar tetkik edilmekle çevrenin mütekabiliyet kuralını ne oranda değerlendirdiği anlaşılır.

Terbiye kuralları içinde cevap verebilecek kadar kendine hakim olmak, mütekabiliyettir.

Mütekabiliyetin gerçekleşmesi için samimiyetle iradenin kullanılması sayesinde kötü hareketlerden uzaklaşılır.

Mütekabiliyeti benimseyen, başkalarını yükseltmek için, yükseltmeye özenir.

Mütekabiliyet 5 ögeden müteşekkildir : Kendisine ve başkasına karşı saygı, hoşgörü, iyiniyet, iyilik, anlayış

ADALET

Gerçek asil kişi adaleti her şeyin üstünde değerlendirir. Adil olmayup şecaat sahibi asil kişi huzursuzluklara neden olur. Adaletsiz şecaat sahibi kişiler ise haydut olurlar.

Gerçek asil kişi doğuştan gelen temayüllerini adaletle, faaliyetlerini terbiye ile dışa dönük duruşunu saygıyla, eserini samimiyetle ayarlar.

Adaleti tesbit edüp harekete geçmemek yüreksizliktir.

TOPLUM İÇİNDE KİŞİ

Doğuştan getirdiğimiz özellikler bakımından birbirimize çok yakınız, geleneklerimiz yönünden birbirimizden ayırız.

Toplumun red ettiğini seven, toplumun sevdiğini red eden doğaya karşı gelir, felaketleri üzerine çeker.

İşsiz olmaktan ızdırap duyulmamalı, ancak iş sahibi olmak için gayret edilmeli.

Tanınmış olunmaktan üzülmemeli, bilgi sahibi olmak içinde gayret edilmeli.

Kişiler tarafından tanınılmamaktan muztarip olunmamalı, kişileri tanımamaktan dolayı üzüntü duyulmalı.

ZENGİNLİK, FAKİRLİK

Sevret ve asalete kişiler hasetle bakarlar olgunlaşma yolunun icaplarına riayet edilmeden iktisap edilen varlıklar uzun süre muhafaza edilemez.

Sefalet ve tevazüden kişiler nefret ederler, olgunlaşma yolunda mesafe kat etmeyen bu durumdan kurtulamaz.

Tse - kung sordu : Süfli olmadan fakir olan, kibirli olmadan zengin olan hakkında ne düşünürsünüz?

Hikmet sahibi cevaplandırdı : Geçerli, vasat bir durum olarak

benimsenebilir, ancak fakir olup ta neşeli ve ferahlı olma, zengin olup ta terbiyeli olmak daha da üstündür.

Hınç beslemeden fakirlik güçtür, ancak zengin olup mağrur olmamakdan daha kolaydır.

İnkışaf etmemiş yeteneksiz kişiler fakir olduklarında huzursuz olurlar, zengin olduklarında mağrur olurlar . Bunalımlı olmaları sonucu haydut olurlar, mağdurlar ise kargaşalıklara neden olurlar.

Asil kişi fazilet üzerinde tefekküre dalar, yeteneği kıt olan ise, toprağını düşündür. Asil kişi yasalarla ilgilidir, küçük çapta olanlar ise çıkarlarıyla ilgilidir.

Yalnız çıkarını düşünmek, çevrede hınç ve kin yaratır.

EŞİT DURUMDA OLANLAR ARASINDAKİ İLİŞKİ

Muhatap ile ilişkilerde kendine yapılmasını istemeyeni, muhatabına yapmaz.

Tse - lou dedi : Bana iyilik yapana iyilikle, fenalık yapana fenalıkla cevap veririm.

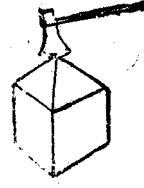
Tse - kong dedi : Bana iyilik yapana iyilikle cevap veririm, fenalık yapıldıkça çekilirim (harekete geçmem).

İen Roe ded : Bana iyilik yapana iyilikle, fenalık yapana da iyilikle cevap veririm.

Üstad kendisine ulaşan bu 3 görüşü şöyle değerlendirdi : Tse-lou bir barbar gibi konuştu, Tse-kong dostluğu ifade etti, İen Roe aile hislerini dile getirdi.

Müridler hınça faziletle karşılık verilmesinin gereküp gerekmediğini sordular. Akıllı kişi dediki : Fazilete karşı tepkiniz ne olacak? Hınca adaletle, fazilete faziletle karşılık verilmeli.

Asil kişi her şeyi kendinden bekler, asil olmayanlar başkalarından.

Masonik Ritüel Üzerine Düşünceler

New Age'den derleyen :
Raşid TEMEL

İnsanlar ritüellerini iç dünyalarını geliştirmek için kullanırlar. O, ritüeli kullanmak suretiyle başka bir anlayış düzeyine varacağına farkındadır. Olayları kavramasına, dikkatini toplamasına ve düşünüp tahlillerde bulunmasına yardım eder. Sonuç olarak, bir müddet için, iç dünyası kendi normal fikri durumunun üstüne çıkmak suretiyle Yaradana daha yakın bir temas kurmasına yardım eder. Böylece tarih boyunca ritüeller ve seremoniler insanların arkaadaşı olmuşlardır.

Eski misterlerin ritüelleri üzerine çok şeyler söylemiş ve yazılmıştır. Mesela eski Hele-

nik misterlere inisiye olunurken, daha iyi bir insan olarak yeniden doğması için, namzet kendisini ölümün eşğine kadar getiren seremonilerden geçirilirdi. Onun hayatı, ölümü ve Tanrı ile olan ilişkisi eninde sonunda yeni bir sembole dönüşürdü. Bu yükseltme seremonisinden sonra, yeniden doğmuş olur ve mistik bir doğum günü yaşamanın olayını kutlardı. Bu tercübelerle ölümün herşeyin sonu olmadığı ve ebedi doğuya doğru gidişin başlangıcı olduğu kanaatine varırdı.

Eski kardeşliklerle Masonların kardeşliği arasında cazip bir bağ vardır. Bizim kardeş-

liğimiz bu eski akıl ve hikmetlerin çoğunu miras almıştır. Bizim «Şahane Mesleğimiz» eskilerin gayesini aynen kapsamaktadır. Buda, sembollerin ışığı ve dili vasıtasıyla İlâhi Varlıkla birliğin kavranması ve Onun en mükemmel şekilde anlaşılması sayesinde insan varlığının özüne ulaşılmasıdır. Bunun sonucu, Tanrı önünde insanların kardeşliği olarak yeralacaktır.

Masonluk idealleri ve gelenekleriyle insanları daha yüksek standartlara yükseltmenin mayası olacaktır. Bu görevi yerine getirmek için luzumlu avadanlıklar ritüellerimizde vardır. Bu ritüelleri kabil olduğu kadar en iyi bir şekilde örnek almak bizim görevimizdir. Buda bizi üç soru ile karşılaştırır :

1 — Masonik ritüel nasıl uygulanmalıdır?

Masonik bir derece sembolik bir üçgenin üç kenarına benzetilebilir. Bunlar, nur arayan bir namzet, sütunlarla oturarak daha fazla öğrenmek isteyen kardeşler ve bu nuru locaya getiren ritüel görevlileri. İstirak eden her görevli seremoni süresince bilgili bir hikmet sahibini temsil etmekte olduğunu iyi bilmelidir. Bunlar tavr ve hareketleriyle ha-

zır bulunanların fikren ve ruhen daha iyi kavrayacak hale gelmeleri için anlama seviyelerini yükseltmeye gayret etmelidirler. Böylesine güzel geçecek anlar iç sükûn getirir.

2 — Günümüzde Masonik ritüeller nasıl uygulanmaktadır?

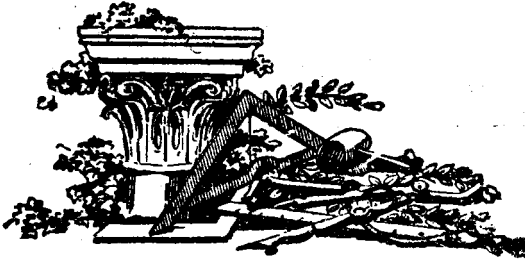
Celselere iştirak eden kardeşler ekseriya iyi niyet sahibidirler. Ama daha iyisini yapmak içinde imkânlar vardır. Ekseriya ritüel gerektiği kadar ciddiye alınmaz. Uygulamanın eksik ve sathi bilgilerle devam etmesi, seremoniyi izleyenlerin onu küçümsemelerine ve uygulamada şart olan akıcılığın bozulmasına yol açar.

3 — Derin anlamlı bir ritüelin temsili nasıl başarılı?

Nekadar yüksek bir gayeye yönelik tasavvur edilirse edilsin, ritüel esas itibariyle bir temsildir. Bu sebeple ritüalistte bir aktördür. Devamlı bir etki bırakmak açısından, bir aktörün işine luzumlu tekniği de uygulaması lâzımdır. Sahne de iken rolünü başarabilmek ve onu kutsileştirebilmek için bilgi ve anlayışını bilemek zordur. O zaman sözleri kesinti kopukluktan zarar görmeden düzgün olur, hemde seyredenleri kendi hareketlerinin

merkezinine çeker. Masonik ritüalist de aynı yöntemi uygulamalıdır. Mükemmel bir aktör olmayabilir. Ama teknikteki eksikliği işine duyduğu sevk ve gayretle telafi edebilir. Unutma korkusunu önlemek için, metin devamlı tekrarlarla ezberlenmelidir. Zihin kanallarını açık tutmasını öğrenirse, şuur altı yetenekleri yardımına gelir. O zaman bütün seyredenlerin kalplerini heyecanla coşturan ilham verici bir temsil başarmış olacaktır. Böylece her temsil yeni tazelikler getirecektir. Elektriklenme devrinde yaşıyoruz. Yeni teknolojik buluşlarla, birbiri ardına, çabuk

değişiklikler meydana gelmektedir. Dünya nüfusu artmaktadır. Bu sebepten insanlar içiçe yaşamak durumundadırlar. Bu girdapta insanlar devamlı olarak ruhi sağlıklarını etkileyici şok dalgalarına maruz kalacaklardır. Bu kaynaşma, sonunda yeni bir düşünce ölçüsü yaratmalıdır. Bu gelecek şokun hafifletilmesine yardım bizim Masonik görevimiz olacaktır. Bu hususta gereken gücü, eski günlerde olduğu gibi, bugünde içimizde hazır bulunan felsefemizden alacağız. Eğer anahtarları uygulamaya kararlı olursak, gereken ilhamı ritüellerimizde bulabiliriz.

Josiah Henson (1789-1883)

Tarık GÜNER

Kanada hükümeti geçtiğimiz Eylül ayının 6 sında, bağımsızlığını satın almaya çalışan, bunun için Kanadaya kaçan ve ünlü bir eğitici olan Josiah Henson adına bir pul çıkartmıştır.

Josiah Henson, «Sam Amcanın kulübesi» adlı eserin ilham kaynağını teşkil eden kişidir.

Francis Newman ismindeki bir çiftçinin Charles kazasındaki çiftliğinde esir bir ana-babadan dünyaya gelmiştir. Pek çok kez bu çiftlikte ana babasının, efendileri tarafından acımasızca hırpalandıklarını görmüştür.

Bağımsızlığını satın almaya kalkınca New Orleans'a satılmak üzere gönderilmiştir. İşte o zaman kaçmaya karar vermiş ve 28 Ekim 1830 da Kanadaya kaçmayı başarmıştır.

Henson diğer zencilerin de kaçmalarına yardım ediyor, Kanadada bağımsız bir zenci topluluğu meydana getirmeye çalışıyordu.

Bu çabalarını dünya kamu oyuna kabul ettirmek için Kanadadan başka ülkelere bir çok geziler yapmıştır. İngiltereye gittiğinde

Başbakan Lord John Russel tarafından kabul edilmişti. Ayrıca Lord Grey tarafından da Hindistandaki Pamuk Yetiştirme çalışmalarına gözlemci ve müşavir olarak davet edilmişti.

Bu tarihlerden 25 yıl kadar önce Andover şehrinden geçerken yaşam hikâyesini Harriet Beacher Stove isimli bir hanım yazara anlatmıştı. Harriet onun hikâyesini 1853 te yayımlanan, «Tom Amcanın Kulübesinin anahtarı» isimli eserle Amerika halkına tanıtmıştı.

1849, Henson «Kanada vatandaşı olan bir eski esirin yaşam hikâyesi» adıyla kendi yaşam hikâyesini yayınladı.

1858 de Harriet Breacher'in bir önsözü ile aynı hikâyeleri daha da genişletilmiş şekliyle «Gerçek, hikâyeden çok daha inanılmazdır» adıyla yayımladı. Dünya artık onu Vaiz Henson olarak değil Tom Sawyerdeki bir masal kahramanı gibi tanımaya başlamıştı.

Eser 1879 da daha da genişletilmiş olarak bir kez daha yayınlandı. Bu kez kitabın başlığı, «Gerçek, Hikâyeden çok daha inanılmazdır. Josiah Henson'un kendi biyografisi »idi.

Kitabının satışından sağladığı gelire Ontario'nun Dreston şehrinde zenciler için yatılı bir okul açtı.

Bu arada İngiltereye bir kaç kez gitti. Birincisinde ünlü Vindsor Şatosunda Kraliçe Viktorya tarafından kabul edildi. Bir seferinde de İngiltere Başpiskoposu ile Centerbury'de görüşti. Görüşmelerin tümü Esir Ticaretinin kökünün nasıl kazanabileceği üzerine idi. Bir Amerika Birleşik Devletleri ziyaretinde Başkan Hayes tarafından Beyaz Saray'a davet edildi.

Josiah Henson'un Masonik dereceleri nerede elde ettiği bilinmiyor. Kimi yazarlar bunu İngilterede elde ettiğini kimileri ise Boston'daki 459 numaralı «Prince Hall African Lodge» da inisyediğini yazmışlardır ancak bunların hiçbirisi kesin olarak saptanabilmiş değildir. Ancak bilinen o'dur ki öldüğü zaman Ontario'nun Dresten şehrindeki 4 numaralı «Mount Maria» locasının matrikülünde kayıtlı olduğudur. 1866 yılında bu loca kayıtlarına göre locanın sekreterliğini yapmıştır.

Ölümünde cenazesi Masonik törenle kaldırıldı. Mezar taşı üzerindeki işaret uzun süre kardeşleri arasında tartışma konusu olmuştu. Çünkü taşın üzerindeki Gönye, Pergel Kalfa derecesinde taşa kazılmıştı. Kanada Masonluğu 1877'den sonra 33'li kademeye geçmişti. Henson'un ölümü 1883 te olduğundan bu işaretin o'nun gerçek masonik derecesini yansıttığı kabul edilmektedir.

Sahir ERMAN

20 Temmuzun 15. Yıldönümü

Bundan tam 15 yıl önce, yani 20 Temmuz 1969 günü New Jersey'de Montclair vâdisindeki 144 numaralı Montclair Muh. L. K. lerinden Edwin E. Aldrin K., Aya ayak basmış ve Texas B.L.B.Ü. nün Ayın bu B. L. nün Jüridiksiyonu içine alındığına dair bir levhasını da Aya götürmüştür. Dönüşünde Aldrin K. ABD Güney Jüridiksiyonu Y. Ş. nün huzuruna üzerinde masonik amblemler bulunan bir bayrağı taşıyarak çıkmış ve görevin yapıldığını bildirmiştir. Halen bu bayrak Washington D. C. deki Mabette muhafaza edilmektedir.

(Hugh A. Cole - Mason at the Moon - **Masonic Square**, Mart 1984, 22).

Üstadı Muhteremin sorumlulukları

«Bir çok Üs. Muh. Kendilerini başkalarına hoş vakit geçirmeğe, memur edilmiş zannederler... M. luk ne televizyonla ne de mahallî bowling klübü ile yarışma halinde değildir. Farklı bir şeyler arayanlar televizyon seyretmekte veya bowling oynamakta serbesttir. Onları masonik toplantılara çekmek için bir takım yollara başvurmak tamamilen yanlışır».

(Responsibilities of the Worshipful Master - **The Square and Compasses** - Hindistan B. L. yayın organı - Aralık 1983, 163).

Avusturya B. L. nin kuruluşunun 200. yıldönümü

24 Nisan 1784 tarihinde kurulan Avusturya B. L. nin geçtiğimiz günlerde 200. yıldönümü Viyana'da kutlanmıştır.

26.4.1984 günü saat 20 de hemşirelerin de hazır bulunduğu bir kabul resmi ile başlayan tören gece yarısına kadar sürmüş, 27. 4. 1984 günü sabah saat 11 de Viyana belediye başkanı L. Gratz'ında huzuru ile Büyük Merasim Salonunda bir tören tertiplenmiş, yabancı obedyanslara mensup 56 delege (bu delegeler arasında B. Ü. mız Şekür Ökten K. le, önceki B. Sekreterimiz Suha Umur K. mız de davetli olarak bulunmakta idi) bu törene katılmış, tamamile K. lerden müteşekkil Filarmoni Kentet'i Mozart K.in eserlerini icra etmiş, 28.4.1984 gecesi Viyana Devlet Opera'sında Mozart K. in Sihirli Flüt operası, sırf K. lerle hemşirelere mahsus olarak, gösterilmiş, saat sıfırı 1 gece «Happy Birthday to You» şarkısı Burgi hemşire tarafından taganni edilmiştir.

(200 Jahre Glandesl von Österreich - Blasse Blättes - Avusturya B. L. yayın organı - Mayıs 1984, 3-5).

Hastanede çalışma

ABD deki 419 numaralı Meltcaj Muh. L. a mensup 20 Kardeş, Battle Creek Sağlık Merkezinde uzun süreden beri yatmakta olan John Baker Kardeşi ziyaret ederek kendisine Ömürboyu Üye Sertifikasını vermişlerdir. Bütün K. lerin tanıtılmasından ve diğer hastalarla birlikte Auditorium'da bir toplantı yapılmasından sonra, Sağlık Merkezinin özel bir salonunda John Baker K. in de katıldığı resmi bir çalışma yapılmış, böylece bu K. in bir celseye iştirâk etmesi sağlanmıştır.

(A life membership - Your Hospital Masonic Visitor - ABD Masonik Hizmetler Derneğinin yayın organı - Ocak - Şubat - Mart 1984).

AHENK Muh.: L.: sınıfın Otuzuncu Kuruluş Yıldönümü Kutlandı

İstanbul'da, 24 Mayıs 1954 tarihinde 19 numara ile kurulan AHENK Muh.: L.: sınıfı 30 uncu yıldönümünü 30 Mayıs 1984 tarihindeki resmî celsesinde, P. S. Bü.: Üs.: Şekür OKTEN'in, Bü.: Kurul üyelerinden Nesip AKSÜT ile Suat AĞAGİL'in ve K.: L.: lardan toplantıya katılan Üs.: Muh.: lerle ziyaretçi K.: lerin huzuru ile, kutladı.

Bu toplantıda, L.: sınıfının kurucularından ve aynı zamanda isim babası olan Sacit ÖNCEL K.: sınıfı, yaptığı konuşmada evrensel Masonluğun tarihçesine, ideal ve amacına, Masonluğun Türkiyemize girişine, uyku dönemine ve uyanışına değindikten sonra, AHENK Muh.: L.: sınıfının kuruluşunu anlattı ve kurucularının kısa biyografilerini sundu.

L.: sınıfının kurucularından ve üyelerinden Ebedî Maşrıka intikal etmiş olanlar için ihtiram duruşu yapıldı.

İkinci konuşmayı yapan Tayfur Z. TARHAN K.: sınıfı, L.: sınıfının mânidâr adı olan AHENK kelimesinin, dil bilgisi, müzik, san'at, felsefe tasavvuf ve Masonluk alanlarındaki kavramlarını anlattı ve insanlar arasında genel sevgi ve âhengi hükümler kılacak olan Ülkü Mâbedimizin inşacıları olarak, bütün K.: lerimizin, insanların zıt temayülleri arasındaki imtiyazsızlıkları giderici birer mutavassıt olmaya çalışmalarını lüzumunu belirtti.

Üçüncü konuşmayı yapan Faruk ERENGÜL K.: sınıfı, Ebedî Maşrıka intikal eden L.: sınıfı K.: lerinin hâtıralarını ta'ziz ettikten ve K.: lerimizin, insanı, ideal insan yapma amacına yönelik masonik prensipleri sabırla öğrenip özümsemeleri ve bir süre sonra bunları yeni

K.: lere öğretme görevini üstlenmeleri icat ettiğini belirttikten sonra, «İnsanlık Mâbedi» inşası çalışmalarının gereği gibi yapılabilmesine elverişli ve Masonluk onuruna yakışır biçimde bir masonik binaya duyulan özlemin gerçekleştirilme yolunda olduğunu; İstanbul'da böyle bir binanın sağlanması için Bü.: L.:mızın ilk adımı atarak, avan-proje programlarını Mimar ve Mühendis K.: lerimize hazırlatmış bulunduğunu müjdeledi ve bütün K.: lerimizi bu teşebbüse katkıda bulunmaya dâvet etti.

L.: nın Üs.: Muh.: liğini yapan K.: lere birer hâtıra çekiç armağan edildikten ve yapılan konuşmaların metinleri ile AHENK Muh.: L.: sı kurucularının ve Üs.: Muh.: lerinin adlarını ihtivâ eden XXX yıldönümü broşürü toplantıda hazır bulunan K.: lere dağıtıldıktan sonra, kutlamaya K.: sofrasının âhengi içinde son verildi.

MİMAR SİNAN

Localarda Verilen Konferanslar

(Mart, Nisan, Mayıs 1984)

İSTANBUL

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İdeal	Halit Sarıkaya	Osmanlı İmparatorluğunda Şairler ve Şiirleri	20.3.1984
»	İzzet Niyazi Akkan	Ata Sözlere ve bir baba dua ediyor	4.6.1984
Kültür	Raşit Temel	Masonlukta Laiklik ve Müsamaha	20.4.1984
Ülkü	Halil Nadaroğlu	Anılar ve Sanat Eserleri	8.3.1984
»	Reşat Atabek	Adet Sembolizmi Hakkında Genel Bakış	5.4.1984
»	Cemal Kutay	Atatürk'ten Otantik hatıralar	19.4.1984
»	Semir Abbasoğlu	Uzakdoğu, Mısırdan anılar ve masonluk	17.5.1984
Kardeşlik	Ersin Alok	Tarih içinde taş ustalarının Sembolleri	19.1.1984
»	Ali Mahan Erdem	Duygularımızda, biri	1.3.1984
»	Ahmet Erman	Vasiyetimi Şimdi yazsaydım	26.4.1984
Hürriyet	Yener Süsoy	Türk basınında türk masonluğu	13.3.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Hürriyet	Nurettin Saraç	İnsan - Olgunlaşmada tasavvufi yol ile masonik yaklaşım	27.3.1984
»	Nusret Semi	Hürriyet üzerine	24.4.1984
»	Levent Aksüt	Kıbrıs özgürlük ve barış anıtı	24.4.1984
»	Cüneyt Eriş	Görevimiz	8.5.1984
Sevgi	Ömer Köker	Cemiyetin suçluluğa tesiri	2.4.1948
»	C. Memduh Altar	Güzelin ve güzelliğin M.: ik düşünce (tefekür)	16.4.1984
Atlas	Jozef Tari	Mauritz C. scherer'in grafik sanatı	14.3.1984
»	Moris Alfandarı	Mani'nin sembolizması	25.4.1984
»	Yakup Baruh	Modigliani	9.5.1984
Müsavat	Özkan Pekcan	Nefis muhasebesi	16.3.1984
»	Ziya Umur	Müsavat Muh.: L.: sınıfın kuruluşu	30.3.1984
»	Mişel Margulies	Müsavat Muh.: L.: sında ananeler	27.4.1984
Libertas	İlhan Taylan	Yapay Uydular	7.3.1984
»	Nüvit Arıcan	Böcekler aleminde akli selim	2.5.1984
»	Herbert Nagkich	Çin gizli cemiyetleri	16.5.1984
Hakikat	Tanaş Papadopoulos	Peru'nun naçka misteri	1.3.1984
»	Niko Ciras	Çağdaş toplumda kadının yeri	5.5.1984
»	Pashali Donya	Masonluğun koruyucusu Sen Janlar	7.6.1984
Ahenk	Seyhan Bilbaşar	Eski mısırdaki taşçı ustalarının şaheserleri	7.3.1984
»	Faruk Erengül	Mozart K.: sihirli flüt operasının masonik yorumu	21.3.1984
»	Abdulkadir Erengül	Ham taşı seçme sanatı	4.4.1984
Erenler	Ali Dinçol	Efsanelerin ardındaki bilimsel gerçekler	16.3.1984
»	Ahmet Akkan	İnsan kardeşim	30.3.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Delta	Nesih Altınyıldız	Ünlü masonlar	2.4.1984
»	Lütfü Türkmenoğlu	Humanızma ve biz	16.4.1984
»	Burhanettin Seri	Türk denizciliğin yapısı ve personel eğitimi sorunları	30.4.1984
»	Nahit Őinikođlu	Özel sektör bankacılığında denetimin önemi	14.5.1984
S. Dostlar	Harun Reşit İdil	Gerçekten Doğuyormuyuz ya da gerçekten ölüyormuyuz	1.3.1984
»	Ünal Uras	Türk masonluk tarihinde kronolojik gezinti	10.5.1984
Ülke	Nusret Semi	Hürriyet üzerine	24.4.1984
»	Levent Aksüt	Kıbrıs özgürlük ve barış anıtı	24.4.1984
Hulus	Yani İŐen	1984 Dünyası	7.3.1984
»	Afksendios Pimenidis	Masonluk nedir?	21.3.1984
»	Yorgi Vakalopulo	Nankörlük	18.4.1984
»	Panayot Kırnazı	Tefekkür hücresi sembolleri	4.4.1984
»	İstavro Yoanidis	Önlük	2.5.1984
»	Dimitri Voyna	Çalışmaların 1. D.: açılış mevzulu konuşma	16.5.1984
»	Vangel Daylani	Locanın sabit avadanlıkları	16.5.1984
»	Aleksandros Karayinis	BektaŐilerin ve mevlevilerin tasavvuf ve masonlukla mukayesesi	30.5.1984
Devrim	Ahmet Akkan	Evrende Uzay boyutları ve insan	29.2.1984
»	Akın Omuroğlu	İnsan Sevgisi	14.3.1984
»	Haluk Abbasoğlu	Antik çağda temizlik	25.4.1984
»	İhsan Saraçoğlu	Bilim ve toplum düzeni	23.5.1984
Pınar	Cengiz ÇoŐkun	Türkiyenin 1984 deki belirtileri	24.4.1984
»	D. F. Aykan B. Aroma	Kardeşlik ve sevgi	8.5.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Pınar	Burçin Sürenkk (hemşire)	Türk kadınlarının toplumda ve iş hayatındaki yeri	22.5.1984
Sevenler	Ayhan Çorbacıoğlu Ömer Hülagü	Din ve masonluk	23.5.1984
»	Ahmet Akkan	İnsan kardeşim	20.4.1984
»	Aydın Uluyazman	Rh hastalarında sanat ve şiir	4.5.1984
»	R. Özenli	Kuseyden bir ses	18.5.1984
Hisar	Ziya Umur	Nuriziya Sokağı	6.3.1984
»	Aydın Yılmaz Teker	Ahlak ve masonluk	1.5.1984
Üçgen	Aydın Uluyazman	Rh hastalarında sanat ve şiir	13.4.1984
»	İsak Sefiha	Masonik yemin	25.5.1984
çşık	Erdal Yolageldili	Taassup ve cehalet	5.3.1984
»	Fahrettin Küçükoğlu	Çırak Avadanlıkları	16.4.1984
»	Nurhan Şekeralp	Taş Yontma	16.4.1984
»	Seyhan Bilbaşar	Del-er medine operatif mason locası	14.5.1984
»	Faruk Erengül	Amadeus mozart	28.5.1984
Gün	İrfan Tan	Sıfır ve sonsuz karışında insan	15.2.1984
»	Turgay Koçak	İnsanda sevgi bilinci	29.2.1984
»	Cavit Yenicioğlu	Kardeşlerce m. : luk nasıl tanıtılmalıdır	9.5.1984
Özlem	Cengiz Akıncı	Plastik sanatlar ve M. : luk	12.3.1984
»	Mesut Ilgım	Japonya ve Kore den intibalar	9.4.1984
»	Pınar Aran	«Washington - Arlington» mabetlerinin ziyaret intibaları	21.5.1984
Başak	K. Bilgiç Tr	mit adaletin ve insanlık sevgisinin bulunduğu yerde yaşar	8.3.1984
»	Fadıl Güvenç	Tanrı sembolizmasına tasavvufi bir yaklaşım	22.3.1984
»	Doğan Elgin	Matematik	5.4.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Başak	Vehbi Kınav	Sevgi ısıtır, Bencillik yakar	3.5.1984
İrem	Kemal Kaplançalı	İnsancıl Şiir	20.4.1984
Evren	- Cavit Yenicioğlu	Ham taşı yontmanın zorluğu	1.3.1984
»	İsak Behar	21. Yüzyılda masonluk	15.3.1984
»	Sinan Oktem	1. D.. nın mukaddes kelimesi	29.3.1984
»	Sotiri Tataridis	Hür ve Kabul edilmiş masonlar sembolizması	12.4.1984
»	Kırkor Büyükerciyes	Masonik eğitim	26.4.1984
»	Seyhan Çelikoğlu	Anadolu tarihinin ışığında türklük kavramı	26.4.1984
»	Ersin Alok	Bir filmin doğuşu	19.5.1984
»	Mukbil Gökdoğan	Mukaddes kanun kitabı	24.5.1984
Piramit	Fikri Arığ	Bilgi dinler ve gelecek	20.4.1984
»	Mehmet N. Panayırıcı	G'nin sembolizması	20.4.1984
«	Ercüment Bigat	M.. larla söyleşi	4.5.1984
»	Alber Bilen	İnsan Yönetimi ve M.. luk	
Nilüfer	Erki Orkun	Küp taş	28.2.1984
»	Algün Çiftel	Kalfa derecesinin öğretisi ve sembolizması	28.2.1984
»	Üner Özekin	Bağlılık ve K.. lik zinciri konulu konuşma	27.3.1984
»	İlker Tezel	Bektaşilik ve Masonluk	10.4.1984
»	Orhan Tanrıku lu	Jan Sibelius'un 3. senfonisinde masonik bulgular	8.5.1984
»	Ahmet Akkan	Evren, uzay boyutları ve insan	24.4.1894
Burç	Kutsal Tülbentçi	Anadolu fikir hareketleri ve masonluk	2.4.1984
»	Cevat Memduh Altar	Güzelin ve güzelliğin önemi	30.4.1984
»	Abdurrahman Erginsoy	Landmark	14.5.1984
Sembol	Haluk Bitek	Mevlevilik ve Masonluk arasındaki paralellik	9.4.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ANKARA			
Uyanıő	Vural Olcay	Ketumiyet	20.4.1984
Doğuş	Hüsnü Göksel	Dış alemde M.: ca davranmak nedir	27.3.1984
»	Necdet Egeran	Kuruluőundan bugüne Türk Masonluğunun Dünya Masonluğuna ve K.: davasına katkıları ne olmuştur.	8.5.1984
»	Diğer Sümer	M.: luk ve sanat	22.5.1984
Yükseliş	Barlas Tolan	Fransız masonluğu ve Pariste bir tekris anısı	1.3.1984
»	Seyhun Tunaőar	Hint - Moğol hükümdarı Ekber Őah ve «tevhit-i ilahi, dinlerin birleőtirilmesi» giriőimi	29.3.1984
»	Rüőhan Altuğ	İnsanın kişiliğini bulması ve Aőmasında M.: luğun payı	5.4.1984
»	Güngör Erdumlu	İnsan sevgisinin toplumun geliőtmesindeki yeri	17.5.1984
İnanıő	Güner Ünal	M.: luğun tarihçesi	26.3.1984
»	Hüsnü Göksel	M.: nun Dış alemdeki davranıőı	9.4.1984
»	Ahmet Eroğlu	Masonluk ve sevgi	28.5.1984
Barış	Mümtaz Külünk	Verimlilik	5.3.1984
»	Vural Olcay	Ketumiyet	2.4.1984
Dikmen	Namık Kemal Baran	A.B.D. de iki hafta	1.3.1984
Yıldız	Ayar Özdemir	Landmarklar	26.4.1984
»	Orhan Evcimen	Dünyada teknik ve elektronik ihtilal	25.4.1984
Çankaya	Ekrem Gürenli Engin Ően Engin Uzmen Metin Sağnak Ercüment İnanç	M.: luk ve San'at	25.5.1984
Arayıő	Okan Iőın	Loca nedir nasıl geliőtmiőtir.	17.4.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Üçgöl	Emrullah Taşındı Levent Sengir	Geçmişten miras kalan kültür	8.3.1984
»	Faik Levent Ergun Aymercan Mustafa Akman Nejat Evis Ö. Yener Saraçoğlu	Barış nasıl gerçekleştirilebilir	11.4.1984
Ahiller	Erdem Özşınmaz	Mutluluk	8.3.1984
»	Ziya Umur	Konferans	22.3.1984
Çağ	Yıldırım Parlar	M.: luğun operatif döneminin başlangıcından, felsefenin aydınlanma döneminin başlangıcına kadar geçen süre içinde Avrupa da fikri akımlar	22.2.1984
»	Salih Kaya Sağın	Günümüzün düşünsel akımları ile bilim ve tekniğin ışığı altında bugünkü M.:	14.3.1984
G. Mimarları	M. Doğan	II. Derecenin anlamı	1.5.1984
»	M. Bahkçioğlu	Sevgi Mabetinde Harç	15.5.1984
Eşitlik	Necdet Egeran	Dünya M.: luğuna ve K.: lik davasına katkısı ne olmuştur?	8.5.1984
Ankara	Soner Akyol	Üç sayısı	18.4.1984
»	Soner Akyol	Batıl inanç ve taassup	18.5.1984
»	Hasan Sadri Gerçek	Masonluk ve disiplin	18.5.1984
Yunus Emre	Adnan Balkanlı	Masonluk ve Modern Mason	7.3.1984
»	Saip Soydan	Bektaşilik	30.3.1984
»	Ayhan Erol	Kutsal kitaplar	16.5.1984
İlke	Taylan Lüner İbrahim Bozan Münir Key	Birinci Derece ritüeli üzerine	9.3.1984
»	Zeki Belgen	Remzi localarda eski mabetler usul ve adetler	23.3.1984
»	Metin Atamer	Kendini bil	13.4.1984
»	Reha Arın	Sır Saklama	13.4.1984
»	Ali Demircioğlu	Dış yaşamla bağlantılı pasajları	11.5.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Atanur	Yener Özgün	İnsanlık sevgisi	5.3.1984
»	Erol Ünsal	Akıl bize rehber olsun	19.3.1984
»	Ahmet Ataç	Tesviyede eşitlik	19.3.1984
»	Ufuk Türkeri	Çıracık avadanlıkları	19.3.1984
»	Güner Göçük	Ma.: İukta dayanışma	2.4.1984
»	Tolga Gencer	Sır saklama	16.4.1984
»	Ertan Sürsal	İlerlemenin birinci şartı	16.4.1984
»	Engin Yaman	Eldiven	16.4.1984
»	Alp Öyken	Sanatta masonluk	7.5.1984
»	Ferdi Miskbay	Kardeşlik zinciri	7.5.1984
Erdem	Ragıp Saguner	Doğu sembolleri ile masonik sembollerin ilişkileri	1.5.1984

İZMİR

İzmir	Esin Barıç	Bektaşılık	8.3.1984
»	Baruh Şalon	Masonluk tarihi V.	5.4.1984
Nur	Hasan Zeyrek	Masonlukta Zenginlik ve Fakirlik	10.4.1984
Promethee	Nelson Arditti	Eriştirmenin felsefesi	7.3.1984
»	Roger Pariente	Gerçek ve Yalan	27.3.1984
»	İzak Strugo	Mozaik Döşeme	2.5.1984
»	Moiz Malki	İki sütun	2.5.1984
Gönül	Zafer Atalay	Toten, tabu ve masonik giz	29.3.1984
»	Hüseyin Yesügey	Masonluk fazileti	29.3.1984
»	Uğur Barkan	Hayat, hırs, zulmet	26.4.1984
»	Tanıl Adalı	Masonik açıdan filateli (Araştırma)	
İrfan	Orhan Aras	Hint Düşüncesi	19.3.1984
»	Noyan Dinçer	Sevgi üzerine	16.4.1984
Ümit	Demir Savaşçın	M.: ik yaklaşım	13.3.1984

LOCA	KONUŞMACI	KONU	TARİH
Ümit	İlhan Ege	M.: luk yolunda	20.4.1984
»	Burhan Ceyhan	M.: luğun toplumsal fonksiyonları	4.5.1984
Ephesus	Alber Kaya	Önlük	14.3.1984
»	İsmet Savaşan	Ham ve Yontulmuş	11.4.1984
»	Uğur Kayın	Bir Danimarka L.:	9.5.1984
Eylem	Özkan Aras	Hint Düşüncesi	19.3.1984
»	Halit Arpaç	İngiltere de masonik izlenimler	26.3.1984
»	Ünal Aydın	Tefekkür hücresi	2.4.1984
»	Orhan Alpyörük	Türk Masonluğunda tarihi bir olay	16.4.1984
»	Halil Nişli	Gönye ve Pergel	30.4.1984
Manisa	Atilla Tulga	Topraktan Çıkanların (Arkeolojinin) İnsanlığa katkısı	11.1.1984
»	Metin Eygin	Mimarlık ve insan	2.5.1984
Ege	Haldan Levent	Aday vasıfları konulu konuşma	10.5.1984

KURULUŞ YILDÖNÜMÜNLERİNİ İDRAK EDEN LOCALAR

VADİSİ	LOCASI	TARİHİ
İSTANBUL	HİSAR	9.4.1966
»	ERDEM	10.4.1984
»	KÜLTÜR	10.4.1948
»	DELTA	14.4.1958
»	HÜRRIYET	15.4.1948
»	ERENLER	21.6.1957
»	KARDEŞLİK	13.5.1948
»	ÜLKÜ	22.5.1948
»	AHENK	24.5.1954
»	FAZİLET	19.6.1954
»	PINAR	27.5.1965
»	ŞEFKAT	29.5.1959
»	ATLAS	9.6.1948
»	DELTA	14.4.1958
»	İREM	13.6.1975
»	MÜSAVAT	9.6.1949
»	ŞEVENLER	11.6.1965
»	HAKİKAT	17.6.1953

ANKARA	İLKE	4.4.1980
»	YUNUS EMRE	9.4.1977
»	YILDIZ	30.5.1956
»	EŞİTLİK	3.6.1972
»	AHİLER	5.6.1969
»	YÜKSELİŞ	24.6.1950
»	ATANUR	25.6.1981
İZMİR	ÜMİT	26.4.1957
»	EPHESUS	28.5.1965
»	PROMETHEE	9.6.1952

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	EB.: MAŞ.: A İNTİKAL TARİHİ
Kemal Pekakcan	İstanbul - 1925	20.2.1973	FAZİLET	10.10.1983
Orhan Cemal	Berlin - 1921	28.5.1957	DELTA	26.11.1983
Hulusi Danışman	İzmir - 1912	1.11.1956	GÖNÜL	5.2.1984
İbrahim Hoyi	İstanbul - 1908	11.2.1932	FAZİLET	11.2.1984
Muhammer Dereli	Ankara - 1929	27.1.1981	HİSAR	28.2.1984
Necip Doğuoğlu	İstanbul - 1930	2.6.1970	FAZİLET	3.3.1984
M. Ünsal Koçak	Ankara - 1937	8.12.1977	ÜLKÜ	17.3.1984

EBD.: MAŞ.: A intikal eden kardeşlerimize Ev.: 'in U.: Mi.: 'ndan
sonsuz mağfiret ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar
dileriz.

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ - HER ŞEY YAŞAR

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

CONTENTS

4. «Nur-u Ziya Street ..... Ziya UMUR
17. On the Existance and Infinity
of the Soul II ..... N. Cevad AKKERMAN
29. From the Cabinet of
Reflection to the World of Reflection ..... Faruk ERENGÜL
37. The Dimensions of Space
and Man ..... Ahmet AKKAN
48. The Importance of Beauty and
the Beautiful from the Masonic
Point of View ..... Cevad Memduh ALTAR
57. Music in Masonry ..... Ergun ÖNEN
66. Wisdom according to Confucius ..... Reşat ATABEK
79. Thoughts on Masonic Ritual ..... Raşid TEMEL
82. Philately and Masonry ..... Tarık GÜNER
87. Current Events ..... Mimar Sinan
100. In Memoriam ..... Mimar Sinan

Adres : 25, Nuruziya Sokağı - Beyoğlu/İSTANBUL

Year **1984**

No. **52**

